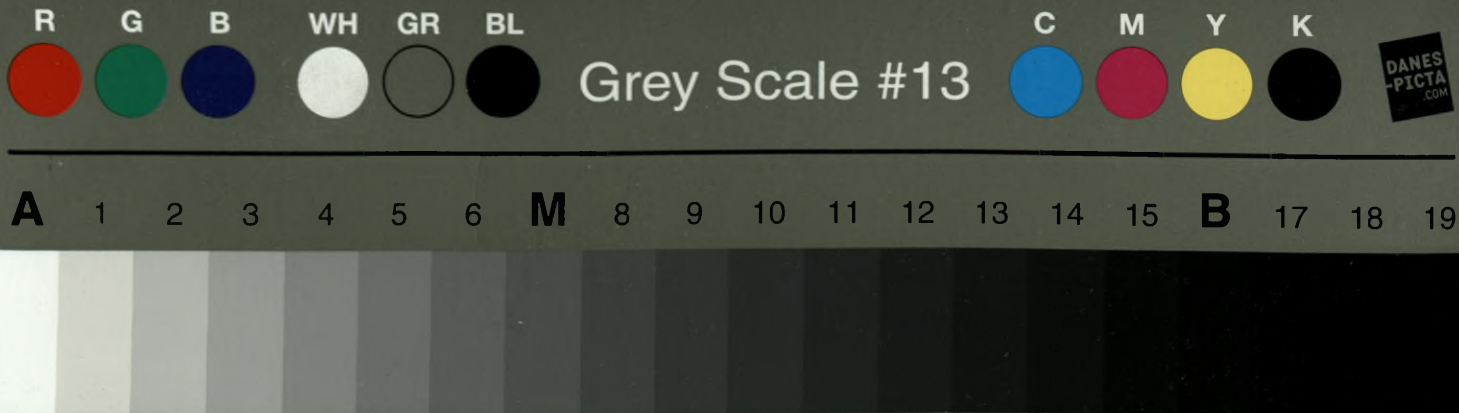

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

Płk dr hab. Michał HUZARSKI

TEORETYCZNE PODSTAWY TAKTYKI
WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH
W OBECNYCH I PERSPEKTYWICZNYCH
UWARUNKOWANIACH OPERACYJNYCH
p.k. „WOLTA”

61003

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S74381

05-004381-001-0

WARSZAWA

2000

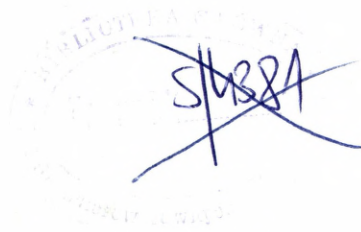
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

Płk dr hab. Michał HUZARSKI

**TEORETYCZNE PODSTAWY TAKTYKI
WOJSK ZMECHANIZOWNYCH I PANCERNYCH
W OBECNYCH I PERSPEKTYWICZNYCH
UWARUNKOWANIACH OPERACYJNYCH**

p.k. „WOLTA”

RECENZENT: **plk prof. dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI**

SPIS TREŚCI

	Strona
WSTĘP	4
1. ZAŁOŻENIA METODYCZNE, METODOLOGICZNE I PROCEDURALNE	6
1.1. Wyjaśnienia wprowadzające	6
1.2. Przedmiot badań	7
1.3. Problemy badawcze	8
1.4. Cele badawcze	11
1.5. Hipotezy	14
1.6. Metody i teren badań	18
2. HISTORYCZNE ASPEKTY ROZWOJU WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH	22
3. UWARUNKOWANIA POLITYCZNO-MILITARNE OBECNOŚCI TAKTYKI WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH W SYSTEMIE OBRONNYM (UJĘCIE NARODOWE I SOJUSZNICZE)	28
4. DEFINICJA I KLASYFIKACJA TAKTYKI WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH	36
4.1. Teoretyczne podstawy definiowania i klasyfikowania	36
4.2. Definicja taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych oraz jej związki z terminologią taktyczną	40
4.3. Klasyfikacja taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych	44
5. PRZEZNACZENIE I PODSTAWOWE ZADANIA WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH	55
6. KSZTAŁTOWANIE STRUKTUR ORGANIZACYJNYCH WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH	61
6.1. Uwagi ogólne	61
6.2. Kierunki zmian strukturalnych	61
6.3. Elementy struktur organizacyjnych Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych wybranych armii	64
6.4. Ogólna koncepcja strukturalna Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych	68

7. KRYTERIA OCENY POTENCJAŁU BOJOWEGO WOJSK ZMECHANIZOWNYCH I PANCERNYCH	75
8. KIERUNKI I TENDENCJE ROZWOJOWE W TAKTYCE WOJSK ZMECHANIZOWNYCH I PANCERNYCH	81
8.1. Uwagi ogólne	81
8.2. Działania rozstrzygające	81
8.2.1. Działania obronne	81
8.2.2. Działania zaczepne	83
8.2.3. Działania opóźniające	84
8.3. Tendencje rozwojowe taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych	87
ZAKOŃCZENIE	91
BIBLIOGRAFIA	92
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW	94

WSTĘP

Po uzyskaniu pełnoprawnego statusu członkowskiego w strukturach sojusznicznych, czynione są wielopłaszczyznowe starania zmierzające do podwyższenia zdolności bojowej naszych Sił Zbrojnych, z jednoczesnym zamiarem skutecznej obrony Ojczyzny i wypełnienia nałożonych na nas zobowiązań koalicyjnych. Jednym z zamierzeń przybliżających osiągnięcie wytyczonych celów jest wzbogacenie teoretycznych podstaw taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych (WZiP) o te wartości, które wynikają z dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości obronnej. Takie rozumienie potrzeb w zakresie powyższych kwestii uzasadniało podjęcie badań problematyki wymienionej w temacie niniejszego opracowania. Rozwinięcie uzasadnienia, procedurę badawczą i mieszczące się w niej problemy, cele, hipotezy i metody przedstawione zostały w odrębnym rozdziale.

Ze względu na czasami różną interpretację kwestii metodologicznych, autor uznał za potrzebne dokonywanie wyjaśnień teoretycznych.

Będące przedmiotem naszego naukowego zainteresowania WZiP stanowią zasadniczy trzon bojowy Wojsk Lądowych, dlatego też wyeksponowano ich znaczenia, a także wskazano na rolę integrującą i koordynującą w odniesieniu do pozostałych rodzajów wojsk.

Treści niniejszej pracy stanowią rozwinięcie, kontynuację i wzbogacenie rezultatów badań przedstawionych w opracowaniu „*Zmiany w teorii taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych w aspekcie zadań WL*”. Poszerzono w niej obszar badań o problematykę wynikającą z uwarunkowań polityczno-militarnych, teoretycznych podstaw definiowania i klasyfikacji oraz wynikających stąd nowych propozycji koncepcyjnych. Uwzględniono zachodzące zmiany w kształtowaniu struktur. Nowym elementem jest także propozycja przyjmowania kryteriów oceny potencjału bojowego WZiP.

W końcowej części pracy przedstawiono rezultaty badań nakreślające kierunki i tendencje rozwojowe taktyki WZiP z uwzględnieniem aspektów narodowych i sojuszniczych.

Przedstawione rezultaty przeprowadzonych badań uzupełnią załączniki obrazujące poglądy ekspertów oraz wyniki prowadzonych analiz porównawczych.

Rozdział I

ZAŁOŻENIA METODYCZNE, METODOLOGICZNE I PROCEDURALNE

1.1. Wyjaśnienia wprowadzające

Akceptowana i zalecana w środowisku naukowym formuła poprzedzania prac badawczych prezentacją zamiarów i sposobów rozwiązywania dostrzeżonych problemów, zezwala niejako na poszerzanie refleksji naukowych przed opisem rozwiązań szczegółowych mieszczących się w ramach tematu. Kierując się pewnymi wątpliwościami, pozwalam sobie zatem, przed konkretami związanymi z teorią taktyki wojsk zmechanizowanych i pancernych odnieść się do kwestii naukowych o znaczeniu ogólnym.

Przed przystąpieniem do prezentacji rezultatów badawczych, prace o charakterze naukowym opatrywane są swoistym wprowadzeniem sygnalizującym istotę zamiarów badawczych.

Przy bardziej dojrzałych pracach czyni się to we wstępie w bardzo skondensowanej formie, a w pierwszych pracach promocyjnych wskazany jest szerszy opis czynności zmierzających do rozwiązania problemu i osiągnięcia celu pracy. Niekiedy kwestie badawcze przedstawiane są po wyłuszczeniu dotychczasowego stanu teorii rozważanej problematyki.

Zastanawiamy się przy tym, czy opis zamiarów badawczych mieści się w naukoznawstwie, metodologii, metodyce czy też w procedurze badawczej. Musimy więc wyjaśnić, jakie jest znaczenie wymienionych terminów. W ogólnym rozumieniu, naukoznawstwo obejmuje teorię i historię nauki, jest więc nauką o nauce. Metodologia nauk jest nauką o metodach naukowego badania, a metodyka jest to zbiór zasad i norm postępowania w danej nauce, natomiast procedura badawcza to przyjęty sposób, tryb i przebieg postępowania. Przy takim rozumieniu wymienionych terminów zatytułowanie zamiarów badawczych jest trudne. Wymieniana często nazwa „rozdział metodologiczny” nie oddaje istoty pre-

zentowanych treści. W zapowiedziach badawczych odnosimy się do kwestii metodycznych, metodologicznych i proceduralnych. Są to określenia wyjściowe, stąd można je nazwać założeniami. Przyjmujemy przy tym, że założenie naukowe jest tezą stanowiącą podstawę, punkt wyjścia do dalszych wywodów. Przy takim podejściu, rozumieniu i interpretacji wymienionych terminów uznano, że zamiary badawcze w tej, a także w innych pracach naukowych powinny być nazywane jako „założenia metodyczne, metodologiczne i proceduralne”.

1.2. Przedmiot badań

Przedmiotem badań w niniejszej pracy jest taktyka Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych (WZiP) postrzegana w typologicznym układzie taktyki Wojsk Lądowych. W obszarze zainteresowania badawczego znajdują się zatem wszelkie kwestie taktyczne związane z WZiP, a mieszczące się w teorii taktyki ogólnej, jak i taktyki rodzajów wojsk. W zakresie przedmiotu badań znalazły się także zagadnienia obejmujące empiryczną część taktyki WZiP. Mamy tu na uwadze te oceny funkcjonalne, które kształtują teoretyczne podstawy taktyki WZiP.

Praca jest kontynuacją wykonywania zadań naukowych ujętych w planach prac naukowo-badawczych Wydziału Wojsk Lądowych i Katedry Taktyki Ogólnej. Mieści się ona w zadaniu pt.: „*Wojska Lądowe w Systemie Obronnym Rzeczypospolitej Polskiej*” i jest wynikowo związane z pracami: „*Zmiany w teorii taktyki ogólnej wojsk lądowych*” i „*Zmiany w teorii taktyki wojsk zmechanizowanych i pancernych w aspekcie nowych zadań Wojsk Lądowych*”. Treści wymienionych prac stanowią istotne źródło wiedzy z zakresu teorii WZiP i będą one szeroko wykorzystywane w niniejszym opracowaniu.

Określenie przedmiotu badań wynikało także z zapotrzebowania na znowelizowane teoretyczne podstawy taktyki WZiP, która w ramach taktyki rodzajów wojsk ma priorytetowe znaczenia i spełnia rolę integrującą w odniesieniu do pozostałych specjalności. Jest to zatem przedmiot badań wymagający szerokich

ocen i analiz prowadzonych w obszarze problemowym obejmującym taktykę wojsk lądowych, a w niej taktykę ogólną i taktykę rodzajów wojsk.

Wymienione zapotrzebowanie na teoretyczne podstawy taktyki wynika także z wprowadzenia w strukturze organizacyjnej Dowództwa Wojsk Lądowych stanowiska szefa Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych oraz wyodrębnionej komórki badawczej czy naukowo-dydaktycznej w strukturach podległych MON, w tym Akademii Obrony Narodowej. Wyższe oficerskie szkoły we Wrocławiu i Poznaniu mają wydziały wojsk zmechanizowanych i pancernych, jednak w nowych koncepcjach przewiduje się utworzenie Akademii Wojsk Lądowych, której kształt organizacyjny nie jest jeszcze znany i trudno przewidzieć zakres problemowy kształcenia z przedmiotu taktyka WZiP. W tej sytuacji podstawy teoretyczne taktyki WZiP mogą stanowić ważne źródło wiedzy wykorzystywane przy tworzeniu struktur organizacyjnych tych wojsk, jak i w projektowaniu koncepcji podległości, szkolenia wojsk oraz doskonalenia kadr dowódczo-sztabowych.

W obszarze zainteresowań badawczych znalazła się także potrzeba logicznego porządkowania wiedzy taktycznej traktującej o działaniach WZiP oraz uzasadnionego umieszczenia jej w układzie typologicznym taktyki wojsk lądowych. Jako ważne, wymagające stosownych odniesień, uznano systematyczne oceny stanu WZiP innych, liczących się armii oraz nadrzędność postanowień sojuszniczych zapewniających poprawność funkcjonowania w ramach NATO.

1.3. Problemy badawcze

W wyniku wieloletniej pracy naukowo-badawczej, zwłaszcza studiowania różnych opracowań o charakterze naukowym, można dostrzec rosnące znaczenie dobrze sformułowanych (stawianych) problemów badawczych. Każda uczelnia, czy też inny ośrodek naukowo-badawczy wypracowuje dający się wyróżnić sposób podejścia do procedury badawczej. W pracach promocyjnych Akademii Obrony Narodowej przeważała dotychczas formuła określania celów badaw-

czych przed problemami. Obecnie zarysowuje się tendencja do artykułowania w pierwszej kolejności problemu (problemów) badawczego. Te odmienne podejścia są przedmiotem sporów polemicznych adwersarzy prezentujących odmienne poglądy. Wiele przesłanek wskazuje na to, *aby problem był formułowany w pierwszej kolejności*, gdyż istotą każdej pracy naukowej jest rozwiązanie problemu głównego i jeżeli istnieje taka potrzeba – także problemów szczegółowych.

Z takim podejściem koresponduje rozumienie (interpretacja) problemu naukowego w sensie ogólnym i metodologicznym. Definicje problemu naukowego w swej istocie są podobne. Jednak jako najbardziej odpowiednią do treści niniejszej pracy przyjęto (wg K. Borzęckiego), określenie PROBLEMU NAUKOWEGO jako swoiste pytanie, które zakłada pewną wiedzę w obrębie jakiegoś tematu; formułując problem naukowy coś się wie, a czegoś się nie wie na dany temat i chodzi właśnie o to, aby się dowiedzieć, czyli poznać prawdę w obrębie tego, czego się nie wie; *problem naukowy spełnia rolę przewodnią całej pracy badawczej*, określając granice pracy oraz wyznaczając metody pracy badawczej; problemy naukowe mogą być bardziej lub mniej pojemne i odznaczać się różnym stopniem ogólności – od najbardziej ogólnych do bardzo szczegółowych, od szerokich do bardzo wąskich; w pracach badawczych ma się często do czynienia z PROBLEMEM GŁÓWNYM i wynikającymi z niego problemami pochodnymi, szczegółowymi (problematyką).¹

Bardzo istotne jest tu podkreślenie, że problem naukowy spełnia rolę przewodnią w całej pracy badawczej, ma więc pozycję o charakterze integrującym w układzie procedury badawczej.

Mając na uwadze określony wcześniej przedmiot badań, a także wyżej przedstawione rozważania metodologiczne, PROBLEM GŁÓWNY w niniejszej pracy został wyrażony w postaci następującego pytania:

¹ K. Borzęcki, *Leksykon podręczny*, Olsztyn 1994, s. 168.

*JAKIE TREŚCI POWINNY BYĆ ZAWARTE W TEORETYCZNYCH
PODSTAWACH TAKTYKI WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCER-
NYCH PRZY UWZGLĘDNIENIU OBECNYCH I PERSPEKTYWICZ-
NYCH UWARUNKOWAŃ OPERACYJNYCH?*

Wskazane jest w tym miejscu wyjaśnienie znaczenia „teoretycznych podstaw”. Otóż sam termin „teoria” oznacza zbiór praw i hipotez rzeczowo i logicznie powiązanych w całość lub jest to wiedza wyjaśniająca jakąś dziedzinę zjawisk. Stąd określenie „teoretyczne” można rozumieć jako podrzędne do teorii i zapowiadające pewien wybór z treści danej teorii, który jednocześnie zapowiada, że mamy zamiar skupiania się na kwestiach ważnych.

Z kolei „podstawy” w ujęciu metodologicznym rozumiane są jako zasadnicze elementy, podwalina, punkt wyjścia lub początek czegoś. W połączeniu z określeniem „teoretyczne” powstaje określenie „podstawy teoretyczne”, rozumiane jako zasadnicze kwestie dotyczące tej części teorii, która jest przedmiotem naszego naukowego zainteresowania. W konkretnym odniesieniu do niniejszej pracy mamy na uwadze teorię taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych (WZiP).

Przytoczona wcześniej definicja problemu naukowego przewiduje możliwość generowania problemów pochodnych (szczegółowych) z problemu głównego. Taką potrzebę dostrzegamy także w tym opracowaniu. Wyrażone one zostały w postaci kolejnych pytań.

1. Jaki wpływ wywarły historyczne uwarunkowania na obecny kształt WZiP?
2. Jaki wpływ na teorię taktyki WZiP wywierają uwarunkowania polityczno-militarne?
3. Jaka jest definicja i klasyfikacja taktyki WZiP w taktyce wojsk lądowych?
4. Jakie jest przeznaczenie i jakie mogą być zadania przewidywane dla WZiP?

5. Jaka jest ocena funkcjonalności struktur organizacyjnych i wartości potencjału bojowego WZiP?

6. Jakie mogą być kierunki i tendencje rozwojowe w taktyce WZiP?

Wyrażone wyżej problemy pochodne wyprowadzone z problemu głównego obejmują w ocenie autora zasadnicze kwestie związane z problematyką mieszczącą się w taktyce WZiP. Stąd uzyskanie naukowo uzasadnionych odpowiedzi na tak ujęte pytania powinny stworzyć odpowiednie warunki zapewniające rozwiązanie problemu głównego.

Przy tak zaprojektowanym chronologicznym podejściu i zakładanym uzyskaniu wiarygodnych rezultatów badań można oczekiwać, że wykonane opracowanie będzie materiałem logicznie uporządkowanym i wartościową pozycją teoretyczną mieszczącą się w specjalności taktycznej.

1.4. Cele badawcze

Zachowując konsekwencję w odniesieniu do wcześniejszych konkluzji i zapowiedzianych zamiarów proceduralnych przechodzimy do określenia celów badawczych. Ważne jest przy tym, aby w sposób wyraźny określać, że chodzi nam o cel „badawczy”, a więc taki, który zamierzamy osiągnąć w wyniku przeprowadzonych badań. Najogólniej rzecz ujmując celem badawczym pracy jest rozwiązanie problemu badawczego. Koresponduje to z proponowanym układem procedury badawczej, a także ma swe logiczne i wynikowe uzasadnienie. Taki ogólny cel pracy zostaje zasygnalizowany i mieści się w głównym problemie badawczym wyrażonym w postaci pytania, na które staramy się odpowiedzieć. Dlatego też można dokonać wyboru. Albo pozostać przy uogólnionej wersji celu dążącego do rozwiązania problemu badawczego i wówczas nie ma potrzeby jego wyrażania (formułowania), albo cele badawcze uszczegółowić i określić np. cel poznawczy i praktyczny (użytkowy). Celem badawczym może być także uporządkowanie określonego zakresu wiedzy czy też jej scalanie.

W naukach wojskowych, zwłaszcza w odniesieniu do sztuki wojennej jako ważne uznawane są cele poznawcze i praktyczne. W osiągnięciu pierwszego dążymy do tworzenia opracowań teoretycznych naukowo uzasadnionych. Mają być to zatem opracowania, których treści są zbiorem rezultatów badań odpowiednio ułożonych, wg przyjmowanych kryteriów, a także z uwzględnieniem wymagań chronologii, spójności i logicznej wynikowości.

Przy takim podejściu do celów badawczych niniejszej pracy wskazane jest aby określić cel poznawczy i użytkowy.

CELEM POZNAWCZYM pracy jest określenie naukowo uzasadnionych teoretycznych podstaw taktyki wojsk zmechanizowanych i pancernych.

Jest to cel, który w dalszej perspektywie zmierza do opracowania teorii taktyki wymienionego rodzaju wojsk. Taka potrzeba realnie istnieje mimo, iż jest obecnie wiele opracowań i publikacji na temat taktyki WZiP. Nie ma jednak całościowego opracowanie obejmującego teorię tego, najważniejszego w wojskach lądowych, rodzaju wojsk.

CELEM PRAKTYCZNYM pracy jest przedstawienie, empirycznie sprawdzonej wiedzy obejmującej działania taktyczne Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych, która może być twórczo wykorzystywana w procesie dydaktycznym uczelni wojskowych, szkolenia dowództw, sztabów i wojsk, jak i w rzeczywistych sytuacjach pola walki.

Powyższe treści mające charakter bezpośrednich odniesień do problematyki niniejszej pracy mogą przyczyniać się także do pojawienia się refleksji naukowych o większym stopniu ogólności.

Wskazane jest w tym miejscu zgodzić się z tezą S. Kozieja, iż „Istotą nauki, w tym także nauk wojskowych jest tworzenie i upowszechnianie wiedzy naukowej”.² Dają się więc wyodrębnić dwa składniki nauki: działalność naukowa i wiedza naukowa. Odrębnym zagadnieniem (wg M. Dyrdy) jest możliwość i umiejętność wykorzystania wiedzy naukowej w praktyce.³ Na ten temat poja-

² S. Koziej, *Nauki wojskowe*, „Zeszyty Naukowe AON” 1993, nr 3, s. 197.

³ M. Dyrda, *Morale – ukryta siła armii*, Warszawa 1998, s. 9.

wiają się różne opinie i wątpliwości. Dotyczą one odpowiedzi na pytanie: jeżeli zajmujemy się praktycznym wykorzystywaniem zdobyczy naukowych (rezultatów badań), czy jest to związane z nauką? Pojawia się więc problem naukowości nauk wojskowych, które zmierzają do tego, aby w swej strukturze, problematyce, metodach i języku mogły odpowiadać wymogom naukowości.

Wyraźnie akcentowana jest też istota działalności poznawczej, która polega na badaniu zjawiska wojny, odkrywaniu jej wewnętrznych powiązań i sprzeczności oraz badaniu kierunków ich rozwoju. Wyrażony w pracy cel poznawczy, o znacznym stopniu szczegółowości, koresponduje z ogólną istotą działalności poznawczej w naukach wojskowych.

Wiele przesłanek i rezultatów prowadzonych ocen, wskazują na to, że nie można w sposób wyraźny (jednoznaczny) oddzielać wiedzy naukowej (teorii) od praktycznej działalności. Nie można też traktować oddzielnie celów poznawczych i praktycznych.

Każda dziedzina naukowa ma swoją specyfikę, która ją w pewnym sensie wyróżnia. Także nauki wojskowe mają wyróżniające je cechy. Do jednej z nich należy ścisły związek teorii z praktyką, nie tylko w zakresie twórczego wykorzystywania badań empirycznych, ale także w obszarze wykorzystywania opracowań teoretycznych w praktycznym działaniu.

Nie oznacza to jednak, że nauki wojskowe obejmują także praktykę. Trzeba tu podkreślić jednoznacznie, że nauki wojskowe spełniają kryteria ogólnego rozumienia terminu „nauka”. Przy mnogości jej definicji, do najbardziej uniwersalnych można zaliczyć określenia, że jest to ogół uporządkowanej i należycie uzasadnionej wiedzy ludzkiej⁴ lub zwarty system tez głoszonych przez człowieka lub zespół ludzi; system należycie uzasadnionych twierdzeń i hipotez o zjawiskach i prawidłowościach rozwoju rzeczywistości, dziedzin ważnych dla człowieka. Wymienione systemy tez i twierdzeń tworzą teorię, w której wyodrębnia się dziedziny, dyscypliny lub specjalności.

⁴ *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1995, s. 484.

Teorię naukową tworzą, oprócz wymienionych tez i twierdzeń, także prawa, zasady i terminy (pojęcia). Jest to również wiedza naukowa wyjaśniająca występujące zjawiska, wiedza zmierzająca do poznania i zrozumienia istniejącej rzeczywistości.

Najbardziej wartościowe w nauce są teorie, gdyż zawarta w nich wiedza ma (powinna mieć) najwyższy stopień prawdziwości. Z kolei koncepcje mogą być nie do końca udokumentowane (uzasadnione), a wizje związane są z prognozami, jednak powinny one być oparte o przesłanki wiarygodnie uzasadniające ich prawdziwość. Stąd nauka, a w niej teorie zasadniczo różnią się od praktyki, z którą jednak pozostaje w związku i na jej podstawie wyjaśniane są zjawiska występujące w określonej dziedzinie wiedzy. Takie podejście dotyczy także nauk wojskowych, a w nich interesującą nas specjalność obejmującą wiedzę z zakresu taktyki wojsk lądowych.

1.5. Hipotezy

W pracach badawczych i promocyjnych mieszczących się w dziedzinie nauk wojskowych spotykamy różne podejścia przy interpretacji istoty hipotezy, podziału hipotez oraz w zakresie ich formułowania. Wykorzystywana jest tu wiedza interdyscyplinarna, a także własny dorobek naukowy. Spotykamy się z różnymi terminami określającymi hipotezy. Wymienić tu można np. hipotezę roboczą, wstępną hipotezę, hipotezę ogólną i szczegółową i hipotezę naukową.

Sam termin „hipoteza” (wg J. Pietera) jest to naukowe przypuszczenie co do istnienia lub nieobecności danej rzeczy lub zjawiska w określonym miejscu i czasie oraz co do związku danych zjawisk z innymi.⁵ W innym ujęciu jest to tymczasowe przypuszczenie mające ułatwić naukowe wyjaśnienie zjawiska lub założenie oparte na prawdopodobieństwie, które wymaga sprawdzenia.

Hipotezy nazywane roboczymi, wstępnymi, czy też niekiedy ogólnymi formułowane są przed rozpoczęciem badań. Powinny być zbudowane w oparciu

⁵ J. Pieter, *Zarys metodologii pracy naukowej*, Warszawa 1975, s. 61.

o dotychczasowy stan wiedzy na interesujący nas temat. Hipoteza robocza może być jedna lub można przyjąć wariant hipotezy roboczej głównej i hipotez szczegółowych.

Po przeprowadzeniu procesu badawczego i uzyskaniu jego rezultatów istnieją podstawy do sformułowania hipotezy naukowej, która powinna mieć wartość teoretyczną.

Na podstawie poczynionych obserwacji i ocen dostrzeżona została pewna sprzeczność między zakładanymi dwoma możliwościami uzyskiwania wyników po sprawdzeniu naukowym prawdziwości określonej hipotezy. Otóż mimo wyraźnych akcentów definicyjnych, że wynik ten może być pozytywny lub negatywny, to w rzeczywistości potwierdzana jest słuszność pierwotnych założeń hipotetycznych. Negatywny wynik przypuszczeń zdarza się bardzo rzadko. Nie ma przy tym podstaw do artykułowania zarzutu o braku rzetelności badawczej, lecz raczej przyczyną takiego stanu rzeczy jest odpowiednio znacząca wiedza badacza, która zapewnia na wstępie duże prawdopodobieństwo potwierdzenia hipotetycznych przypuszczeń. Można zatem zaproponować zmianę w definicji hipotezy roboczej, w której zaakcentować zdecydowaną większość uzyskiwania wyników potwierdzających słuszność określanych przypuszczeń. Może w innych naukach np. medycznych lub technicznych w większym zakresie uzyskiwane są wyniki prób negatywne, natomiast w naukach humanistycznych i wojсковых prawdziwość wyżej sformułowanej tezy może być potwierdzona.

Warto w tym miejscu przypomnieć o występujących napięciach we współczesnej filozofii nauki, które występują pomiędzy dwoma tematami epistemologicznymi.

W pierwszym K. Popper spopularyzował pojęcie *obalalności* (falsyfikowalności) teorii naukowych – wskazując na fakt, że mogą być one obalane przez doświadczenie – i wysunął stąd antyautorytarną i antydogmatyczną koncepcję procedury badawczej. Pomocniczo, obalalność teorii naukowych służy za argument na rzecz realistycznej interpretacji teorii naukowych.

Drugi, odmienny pogląd, którego zwolennikami są H. Poincaré i P. Duham, zawarty jest w doktrynie, którą można nazwać holizmem potwierdzenia lub poddawania teorii próbie. Zgodnie z tą doktryną z izolowanego twierdzenia ogólnego nie można wydedukować żadnej obserwacji lub eksperymentalnej konsekwencji.⁶ W tej kwestii prowadzone są długie i zawiłe wywody, jednak ważna jest w tym odmiennność poglądów przeciwna pojęciu obalalności.

Wracając do problemu hipotetycznych przypuszczeń, jako podejście racjonalne, należy przyjąć realizm obalalności.

Po tym, dość długim, wprowadzeniu teoretycznym wracamy do problematyki będącej w tej pracy przedmiotem naszego zainteresowania. Wybierzemy tu wariant jednej rozbudowanej hipotezy roboczej określającej przypuszczenia co do istoty podstaw teoretycznych taktyki WZiP.

Na podstawie obecnego stanu wiedzy na temat WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH, można stwierdzić, iż są one najważniejszym i o największych możliwościach bojowych rodzajem wojsk w strukturach Wojsk Lądowych – podstawowego rodzaju Sił Zbrojnych RP.

W kształtowaniu teorii taktyki WZiP trzeba uwzględniać doświadczenia historyczne i tam gdzie jest to możliwe, twórczo je wykorzystywać. Ze względu na mnogość ujęć typologicznych i terminologicznych można oczekiwać, że twórcze i porządkujące podejście zaowocuje koncepcją racjonalnie umiejscowioną w teorii taktyki wojsk lądowych.

Jako ważne w teorii taktyki WZiP należy uznać struktury organizacyjne i realne wartości potencjału bojowego, które są powiązane z ich możliwościami użycia, a także w istotny sposób wpływają na koncepcje działań taktycznych tego rodzaju wojsk.

Przeznaczenie i zadania WZiP uzależnione są i będą od zagrożeń, możliwości potencjałów bojowych oraz przyjmowanych wariantów rozgrywania walki. Pojawił się też nowy podział uwarunkowań na narodowe i sojusznicze.

⁶ Por. *Świat nauki współczesnej*, R-1, Warszawa 1996, s. 246-248.

Wielkość różnic między nimi wzrasta wraz z podwyższaniem szczebla dowodzenia. Inne przeznaczenie i charakter zadań przewidywany jest dla formacji WZiP w operacjach prowadzonych przez własne siły zbrojne i na własnym obszarze i inne, różniące się przede wszystkim w celach, mogą być działania WZiP w sojuszniczych operacjach połączonych. Istotnym problemem staje się integracyjna rola WZiP w odniesieniu do innych rodzajów wojsk (elementów ugrupowania bojowego lub operacyjnego), a także koordynacja wysiłków własnych i w układzie sojuszniczym podporządkowana osiągnięciu zamierzonych wspólnych celów.

Istnieją realne przesłanki do prognoz, iż w działaniach taktycznych WZiP pomocne w skutecznym wykonywaniu zadań będzie przestrzeganie (stosowanie) klasycznych zasad sztuki wojennej, każdorazowo w różnym zakresie i wymiarze, zależnie od rzeczywistych uwarunkowań bojowych. Podobne przypuszczenie można wyprowadzić w odniesieniu do czynników walki zbrojnej. Przy czym należy je uwzględniać w formule rozszerzonej i wówczas do nich zaliczamy: siły, teren (obszar, przestrzeń), ruch, ogień, czas i informację. Zasady i czynniki mają znaczenie uniwersalne i wiele zależy od ich racjonalnego wykorzystywania. Ten obszar teorii WZiP może zawierać wiele nowych propozycji rozwiązań, zwłaszcza z obszaru funkcjonowania w strukturach sojuszniczych.

W grupie hipotetycznych przewidywań na pograniczu koncepcji i wizji, są kierunki zmian w teorii taktyki WZiP. Tu wskazany jest podział na bliższe i dalsze horyzonty czasowe. Pierwsze podyktowane są realnymi możliwościami (ograniczeniami) zmian i obowiązkami wynikającymi ze zobowiązań wobec partnerów Sojuszu. Natomiast w dalszej perspektywie czasowej (po 2020 roku) można prognozować diametralne zmiany w odniesieniu do teorii samych wojsk zmechanizowanych i pancernych. Po ewentualnym wprowadzeniu uniwersalnego sprzętu łączącego w sobie walory BWP i czołgu trzeba też będzie zmienić nazwę tego rodzaju wojsk np. na wojska zunifikowane, czy też przy utrzymaniu akcentu historycznego, na kawalerię pancerno-zmechanizowaną. Znaczący roz-

miar możliwych zmian wynika z trudnego do przewidzenia osiągnięć naukowych w zakresach technologicznych i informatycznych, które to w znaczący sposób zadecydują o przyszłym kształcie interesującego nas rodzaju wojsk.

1.6. Metody i teren badań

Dochodzimy do bardzo ważnej części naszych założeń, mianowicie do metod badawczych, którymi zajmuje się metodologia (nauka o metodach), mieszcząca się w nauce ogólnie definiowanej, której znaczenie zostało wcześniej wyjaśnione w podrozdziale traktującym o celach. Waga doboru metod i ich właściwego stosowania jest tu mocno akcentowana ze względu na rolę jaką one odgrywają w rozwiązywaniu problemów badawczych.

W tym miejscu dzielę się refleksją, która jest wynikiem zebranych doświadczeń i obserwacji w zakresie stosowania metod. Otóż w wielu procedurach badawczych mogą wystąpić pewne zagrożenia polegające na formalnym doborze i stosowaniu metod, które to wynikają lub są podporządkowane wypełnianiu kolejnych czynności badawczych traktowanych jako rutynowe działania podkreślające poprawność podejścia. Należy przy tym każdorazowo zakładać, że intencje (zamiary) badacza są w swej istocie pozytywne. Polegają one na dążeniu do uzyskania rezultatów maksymalnie zbliżonych do prawdy przy zastosowaniu dostępnych metod. Wymienione wcześniej zagrożenia mogą wynikać także z wielu innych powodów. Wskazać tu można np. brak doświadczenia lub odpowiedniej wiedzy o metodach i możliwościach ich zastosowania. Mogą zaistnieć także takie sytuacje, w których pojawia się mnogość zapowiedzi badawczych a ich praktyczna realizacja może okazać się niemożliwa. Mając zatem powyższe zagrożenia na uwadze, należy dążyć do realizmu w stosowaniu metod badawczych. Warto w tym miejscu przypomnieć wybrane treści teoretycznych podstaw metodologii.

Wskazane jest rozpocząć od ogólnej definicji metody, która wg W. Okonia ma następujące brzmienie: „Metoda to systematycznie stosowany sposób

postępowania prowadzący do założonego wyniku. Na dany sposób postępowania składają się czynności myślowe i praktyczne, odpowiednio dobrane i realizowane w ustalonej kolejności”.⁷

W innym ujęciu, *metoda badań* nazywamy powtarzalny i skuteczny sposób rozwiązywania ogólnego problemu badawczego.⁸ Ważne w tej definicji jest podkreślenie, iż jest to sposób powtarzalny, możliwy do zastosowania w wielu badaniach.

Bardzo bliskie metod są techniki badań, określane jako sposób zbierania danych. Natomiast przedstawione wyżej definicje określające metody badań mają charakter uniwersalny mimo, iż zrodziły się w obszarze nauk humanistycznych (pedagogika, socjologia). Przy takiej ich interpretacji odnoszą się one także do metod badań stosowanych w naukach wojskowych. Dlatego też w niniejszej pracy uwzględnione zostanie interdyscyplinarne podejście w połączeniu ze specjalistycznym charakterem stosowanych metod badawczych. Przy dokonywaniu ich klasyfikacji najczęściej spotykamy się z ich podziałem na empiryczne i teoretyczne. Jest to podział czytelny i wskazujący na sposoby rozwiązywania problemów badawczych teorii i praktyki.

Wcześniej, w wielu wydawnictwach ASG WP lat 80-tych traktujących o metodyce wojskowych badań naukowych wymieniano grupę metod ogólnonaukowych, do których zaliczano podejścia: systemowe, strukturalne, funkcjonalne, informacyjne i probabilistyczne. Te metody są nadal stosowane, ale bez wyraźnego ich grupowania. Nie wyodrębnia się też metod heurystycznych (odkrycia) włączając je do pierwszego z wymienionych podziałów typologicznych. Ponadto w wielu materiałach źródłowych podkreśla się brak możliwości, a także potrzeby dokonywania precyzyjnych podziałów metod badawczych. Wynika to z przemienności ich stosowania i różnego natężenia w kolejnych etapach procedury badawczej. Np. wyniki obserwacji trzeba ocenić i przeanalizować oraz do-

⁷ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1996. s. 198.

⁸ Por. *Metody badań socjologicznych*. Wybór tekstów, pod redakcją S. Nowaka, Warszawa 1995, s. 13.

konać uogólnień celem ich podsumowania. Jest to przykład łączenia metod empirycznych z teoretycznymi.

W naukach wojskowych pojawiają się różne poglądy na temat stosowania metod. Wymienić tu można np. pogląd R. Wróblewskiego w odniesieniu do badań empirycznych w strategii wojskowej.⁹ Wymienia on cztery główne metody: zgodności, różnicy, towarzyszących zmian i metodę statystyczną. Korepondują one z **kanonem J. Milla** – jednej zgodności i jednej różnicy. Kanon jednej zgodności występuje wówczas kiedy daje się zaobserwować x w każdym przypadku kiedy występuje z, to możemy mówić, że między nimi występuje związek przyczynowy. Natomiast kanon jednej różnicy ma miejsce wówczas kiedy zjawisko x nie wystąpiło nigdzie tam, gdzie nie było z. W tym wypadku możemy także mówić o związku przyczynowym między x i z.¹⁰

Wróćmy zatem do metod badawczych, które mogą być zastosowane w niniejszym opracowaniu. W grupie metod empirycznych największe zastosowanie może mieć obserwacja oraz badanie opinii i sądów, a przede wszystkim ustna ocena ekspertów uzyskana w wyniku odpowiednio przygotowanej i przeprowadzonej rozmowy kierowanej. Prowadzone wywiady miały charakter indywidualny oraz zbiorowy – przygotowane jako wywiady eksperckie jawne i nie standaryzowane. Celem tych wywiadów było zebranie opinii na temat zasadniczych kwestii z zakresu teoretycznych podstaw taktyki WZiP w obecnych i perspektywicznych uwarunkowaniach operacyjnych. Wynikało to z przedmiotu badań i zamiarów rozwiązania głównego problemu badawczego.

Terenem badań było Dowództwo Wojsk Lądowych i Pomorski Okręg Wojskowy, w tym zwłaszcza dowództwa i sztaby związków taktycznych i oddziałów biorących udział w ćwiczeniu „OPAL-2000” – tj: 1 i 16 DZ. Działalność badawczą prowadzono także w Akademii Obrony Narodowej oraz w Wyższych Oficerskich Szkołach we Wrocławiu i Poznaniu. Obserwacje ćwiczeń prowadzono na terenach poligonu – OSP ORZYSZ i obszarze Pojezierza Ma-

⁹ R. Wróblewski, *Wprowadzenie do strategii wojskowej*, Warszawa, 1998, s.67,68.

¹⁰ L. Sołoma, *Metody i techniki badań socjologicznych*, Olsztyn 1997, s.34.

zurskiego. Pośrednio – w ramach wymiany doświadczeń – terenem badań była Akademia Dowodzenia Bundeswehry w Hamburgu i Akademia Wojenna w Brnie, z którymi utrzymywane są stałe kontakty robocze. Wymienione metody badawcze i wskazany teren badań stanowiły ważny element zaprojektowanej procedury badawczej.

Odnosząc się do przedstawionych wyżej treści niniejszych założeń, wyrażam przekonanie, że wyjaśnienia o charakterze ogólnym i kwestie szczegółowe dotyczące bezpośrednio problematyki pracy stworzyły odpowiednią kanwę do opracowania teoretycznych podstaw taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych.

Rozdział II

**HISTORYCZNE APSEKTY ROZWOJU
WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH**

Każdy rodzaj sił zbrojnych i rodzaj wojsk ma swoją historię. Tworzą ją często wiekowe doświadczenia zdobyte w wojnach, bitwach i walkach oraz także w wyniku doskonalenia praktyki szkoleniowej wojsk i rozwoju teoretycznej myśli wojskowej.

Teoretycy i praktycy wojskowi są zgodni co do tego, że historia sztuki wojennej na wszystkich jej poziomach jest cennym źródłem wiedzy, które powinno być twórczo wykorzystywane w obecnych i przyszłych uwarunkowaniach tworzenia koncepcji bezpieczeństwa państwowego.

Wymieniana wyżej teza, w swym szczegółowym odniesieniu dotyczy także historii wojsk zmechanizowanych i pancernych (WZiP).

Nie może być ona jednak rozważana oddzielnie, gdyż ta specjalność ma mocne więzy z taktyką i taktyką wojsk lądowych oraz w mniejszym wymiarze z pozostałymi; wyższymi poziomami sztuki wojennej.

Wprawdzie formacje WZiP osiągają poziom operacyjny, to jednak poziom taktyczny, a zwłaszcza taktyka wojsk lądowych jest tą specjalnością, gdzie WZiP odgrywają wiodącą rolę i ich historia jest ściśle związana z działaniami taktycznymi.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że udokumentowana historia taktyki ma swój początek w starożytnych Chinach ok. 600 lat p.n.e. Powstał wówczas traktat „*Sztuka wojny*”, w którym jego autor Sun-Tzu zalecał prowadzenie różnorodnych form walki, zależnie od zaistniałej sytuacji.¹¹

Znaczący dla rozwoju taktyki był okres grecki, gdyż nastąpiło wówczas rozdzielenie strategii i taktyki. Przez wiele wieków prowadzono walkę wręcz. Istotną zmianę odnotowujemy w XVI wieku, kiedy to wprowadzono broń palną.

¹¹ Sun-Tzu, *Sztuka wojny*, Warszaw 1999.

Dynamiczny rozwój taktyki następuje w XIX wieku (motoryzacja i upancernienie).

Interesujące nas wojska zmechanizowane i pancerne (WZiP) mają stosunkowo krótką historię.¹² Jako ich początek można przyjąć 15.09.1916 roku, kiedy to po raz pierwszy użyto czołgów w pasie wojsk brytyjskich. Z liczby 49 do walki wprowadzono 32 czołgi. Były to wozy o ciężarze 28 ton rozwijające prędkość 4,4 km/godz., uzbrojone w dwa karabiny maszynowe i dwa działa 47 mm, załogę stanowiło 8 ludzi. Nie odegrały one znaczącej roli w prowadzonej walce. Natomiast historycznym już wydarzeniem było użycie w dniu 20.11.1917 roku 378 czołgów i około 4000 czołgistów do wsparcia działań zaczepnych sześciu dywizji piechoty w bitwie pod Cambrai.¹³ Ocenia się, że zdobycze terenowe dokonane przy wykorzystaniu walorów bojowych czołgów były większym wstrząsem dla strony przeciwnej niż bitwa pod Ypres, gdzie po raz pierwszy użyto gazów bojowych. Stan liczebny czołgów pod koniec pierwszej wojny światowej po stronie Ententy wynosił 8000.

Użycie wówczas czołgów nie wyszło poza ramy taktyczne, nie osiągnięto przełamania operacyjnego. Wywarło to jednak istotny wpływ na rozwój taktyki gdyż przyczyniło się do rezygnacji z długich przygotowań artyleryjskich, umożliwiało uzyskanie zaskoczenia, poszerzało pasy natarcia oddziałów i związków taktycznych (z 1,5–2 km do 3–4 km). Trzeba też było organizować współdziałanie między czołgami a piechotą i innymi rodzajami wojsk. Weryfikacji wymagały także zasady obrony, w której pojawił się problem walki z czołgami.

Prekursorami teorii taktyki WZiP byli Anglicy. Nazywano ją początkowo teorią wojny pancernej lub zmechanizowanej. Oni to po raz pierwszy we wspomnianej wyżej wojnie czynili pierwsze próby w praktycznym użyciu czołgów w formacjach samodzielnych, tworząc brygady czołgów wchodzących w skład korpusów pancernych. Autorem pierwszych prac teoretycznych tego okresu na

¹² W tej części pracy wykorzystano treści opracowania, M. Huzarski, *Zmiany w teorii taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych w aspekcie nowych zadań*, WL, Warszawa 1999.

¹³ F. O. Miksche, *Uwaga: broń atomowa, niektóre problemy sztuki wojennej*, Warszawa 1958, s. 57.

temat użycia czołgów był generał brytyjski John Fuller. Swe poglądy na rolę wojsk pancernych w przyszłej wojnie przedstawił w dziele pt.: „Tanks in the Great War” wydanym w 1919 roku.¹⁴

Jego zasługą było dostrzeżenie olbrzymich walorów czołgów, łączenie ognia z manewrem. Był też autorem koncepcji użycia czołgów w dużych zgrupowaniach w celu efektywnego wykorzystywania ich siły ognia i szybkości w prowadzonych manewrach. Podobne poglądy prezentował inny angielski teoretyk B. H. Liddell – Hart, który eksponował działania zaczepne dużych związków operacyjnych wspieranych lotnictwem. Zbliżone do prezentowanych wyżej poglądów były koncepcje manewrowego użycia związków pancernych, których autorem był Charles André de Gaulle.

W okresie międzywojennym największe zasługi w rozwoju teorii użycia wojsk pancernych mieli Niemcy. Znaczącą rolę odegrała wówczas praca Ludwika von Eimannsbergera (Austriaka) pt. „Wojna pancerna”. Uważał on, że w przyszłej wojnie największą rolę odegrają wojska pancerne i zmotoryzowane wykonujące głębokie uderzenia w składzie dużych zgrupowań. Według niego podstawowym związkiem taktycznym powinna być dywizja pancerna licząca 500 wozów bojowych.¹⁵ Ważną rolę odegrała także książka Heinza Guderiana pt. „Achtung! Panzer”, w której zalecał grupowanie czołgów w oddziałach i związkach pancernych, z przeznaczeniem do samodzielnych działań zaczepnych.

Postępowym teoretykiem wojskowym na wschodzie był Michaił Tuchaczewski, który miał wizję głębokiej operacji zaczepnej zgrupowań zmechanizowanych wspieranych lotnictwem i desantami. Stworzył on zatem pierwowzór operacji powietrzno-lądowej i wojsk powietrznozmechanizowanych.¹⁶

Za prekursora idei motoryzacji wojsk w polskiej myśli wojskowej uznać można Zygmunta Borowskiego, który w artykule pt. „Wojska samochodowe”

¹⁴ L. Wyszczelski, *Zarys historii powszechnej myśli wojskowej*, Warszawa 1986, s. 277.

¹⁵ Tamże, s. 292.

(1922) opowiadał się za tworzeniem jednostek zmotoryzowanych. Stefan Mossor i Władysław Sikorski widzieli zalety w motoryzacji wojsk, jednak nie przewidywali jej szybkiej realizacji. Natomiast W. Popiel i J. Rzepecki dostrzegali potrzebę szybkiej motoryzacji wojsk i tworzenia samodzielnych zmotoryzowanych związków taktycznych. Byli oni jednak w mniejszości i ich poglądy nie wywierały znaczącego wpływu na zmiany w polskiej myśli wojskowej, która pozostawała w tyle za postępową myślą zachodnioeuropejską.

Okres drugiej wojny światowej był sprawdzianem słuszności prognoz i koncepcji użycia WZiP. Nastąpił wówczas dynamiczny rozwój tych formacji. Szeroki rozmach przestrzenny, szybki manewr, dynamizm i siła uderzeń zgrupowań pancerno-zmechanizowanych wspartych artylerią i lotnictwem ukazały nowe cechy walk i bitew nie spotykanych w poprzedniej wojnie. Uderzeniami na kierunkach tych zgrupowań wojska niemieckie opanowały kolejno Polskę, Francję i europejską część Związku Radzieckiego. Podobne działania prowadziły zgrupowania pancerno-zmechanizowane Armii Czerwonej podczas operacji zaczepnych w kierunku zachodnim. Sprawdziły się zatem przewidywania wymienionych wcześniej teoretyków wojskowych, zwłaszcza zachodnich nakształających wizję sukcesów zgrupowań pancerno-zmechanizowanych w działaniach zaczepnych.

W prowadzonych operacjach zaczepnych wzrastała gęstość czołgów i pojazdów opancerzonych. Ponoszone straty w działaniach obronnych zmuszały do poszukiwania różnych koncepcji obrony przeciwpancernej, wraz z wykorzystywaniem czołgów. Stanowiły one ważny element podwyższający trwałość obrony oraz możliwość zwalczania środków opancerzonych strony nacierającej.

Analizowane użycie WZiP w odniesieniu do formacji polskich było porównywalnie skromne. Na uwagę zasługują przede wszystkim działania 10 brygady kawalerii pancernej dowodzonej przez gen. S. Maczka we wrześniu 1939 roku na Podkarpaciu. W historycznych ocenach tych działań wskazuje się na

¹⁶ L. Wyszczelski, *Zarys historii polskiej myśli wojskowej do 1939 roku*, s. 259-260.

mistrzostwo wykorzystywania środków opancerzonych w manewrowych działaniach obronnych. Przedłużeniem historycznych sukcesów polskich WZiP były wygrane walki pierwszej polskiej dywizji pancerniej (1 PDPanc) dowodzonej także przez gen. S. Maczka. Formacje pancerne tej dywizji brały udział w wyzwolaniu Francji, Belgii i Holandii w 1944 i 1945 roku. Zebrano wówczas wiele cennych doświadczeń z efektywnego użycia tych wojsk. Jedno z ważniejszych wskazywało na konieczność koordynacji wysiłków WZiP z innymi rodzajami wojsk, w tym zwłaszcza z piechotą.

Formacje polskich WZiP walczyły także na froncie wschodnim. Pododdziały czołgów wspierające działania 1 DP pod Lenino w 1943 roku nie odegrały przewidywanej dla nich roli ze względu na błędną koncepcję ich użycia. Natomiast działania 1 BPanc biorące udział w wyzwolaniu północnej części Polski oceniane są wysoko. Wykorzystywano wówczas zebrane doświadczenia w użyciu tych formacji, których ruch był wyzwolany przez ogień artylerii i lotnictwa, a działania w ugrupowaniu przeciwnika osłaniane przez przydzielone pododdziały piechoty.

Doświadczenia z zakresu formowania i użycia jednostek WZiP zebrane w okresie drugiej wojny światowej wywarły znaczący wpływ na kształtowanie się teorii i praktyki działań tych wojsk w okresie powojennym. Ze względu na odnoszone sukcesy w działaniach zaczepnych najwięcej uwagi poświęcano użyciu WZiP w natarciu, które uznawano jako priorytetowy rodzaj walki.

W wyniku porozumień między zwyciężskimi mocarstwami Polska znalazła się w strefie wpływów Związku Radzieckiego. Miało to także swe znaczenie w tworzeniu i koncepcjach działania WZiP. Tworzono wówczas ciężkie dywizje pancerne składające się z pułków czołgów, a te z batalionów. Formacje zmechanizowane były w mniejszości, organizowano je w dywizje, pułki i bataliony.

Znaczący wpływ na zmiany w teorii i praktyce użycia WZiP wywarło pojawienie się broni jądrowej w 1945 roku (użytej przez Amerykanów). Praktyczny wymiar tych zmian odnotowujemy po 1949 roku kiedy to Związek Ra-

dziecki przeprowadził pierwszy eksperyment z bombą jądrową.¹⁷ Ze względu na prognozowane znaczne zniszczenia i straty przy użyciu broni jądrowej zwiększano normy przestrzenne wszelkich działań. Odnosiło się to także do WZiP, które musiałyby być znacznie rozśrodkowane w rejonach oraz nacierać i bronić się w szerszych pasach i rejonach. Dążono do tego, aby jednym ładunkiem o mocy 20 KT (średnia moc) nie było porażonych więcej sił niż jeden batalion. Promień rażenia tego ładunku oceniono na 4 km. Jednocześnie w planowanych działaniach zaczepnych oprócz szerszych pasów sięgających dla DZ/Dpanc do 20 km, przewidywano znaczne głębokości działań dobowych określanych jako 100 i więcej kilometrów. Tak szeroki rozmach działań formacji WZiP, zwłaszcza w natarciu wynikał z planów użycia broni jądrowej małej i średniej mocy, na korzyść nacierających zgrupowań pancerno-zmechanizowanych. W pasie natarcia DZ/Dpanc planowano wówczas od kilku do kilkunastu uderzeń jądrowych. Pojawiła się także potrzeba poszukiwania środków i sposobów ochrony przed skutkami rażenia tej broni. Sprzęt opancerzony wyposażano w specjalne urządzenia ochronne, a żołnierzy w indywidualne środki zmniejszające skutki rażącego działania promieniowania.

W latach 70-tych i 80-tych wraz z wysiłkami na arenie międzynarodowej zmierzającymi do ograniczenia użycia broni jądrowej zmieniły się poglądy w zakresie taktycznego użycia WZiP. Odrzucano przesadne koncepcje rozmachu działań i przybliżano zasady walki WZiP do możliwości opartych o realistyczne przesłanki. Jednak nadal przeważały ciężkie dywizje pancerne szykujące się do działań zaczepnych. Temu też były podporządkowane plany szkolenia WZiP, a także programy kształcenia wyższych uczelni wojskowych. Tak przedstawiony stan formacji zmechanizowanych i pancernych dotrwał do 1989 roku, po którym nastąpiły znaczące przeobrażenia w obszarze WZiP. Są one nadal przedmiotem dużego zainteresowania historyków sztuki wojennej, a także obecnych specjalistów wojskowych.

¹⁷ A. Pietruś, P. Szemański, N. Czulski, *Broń jądrowa a rozwój taktyki*, Warszawa 1969, s. 17.

Rozdział III

**UWARUNKOWANIA POLITYCZNO-MILITARNE
OBECNOŚCI TAKTYKI WOJSK ZMECHANIZOWANYCH
I PANCERNYCH W SYSTEMIE OBRONNYM
(UJĘCIE NARODOWE I SOJUSZNICZE)**

Obecny kształt i rozwój taktyki Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych (WZiP) w znacznej mierze uzależniony jest od uwarunkowań polityczno-militarnych wywierających istotny wpływ na system obronny państwa. Wynikające stąd postanowienia o charakterze ogólnym przekładają się na potrzebę dokonywania rozwiązań szczegółowych. Stąd też wynika potrzeba przeprowadzenia ocen wymienionych uwarunkowań, które stanowią kanwę, na której umiejscowiony jest przedmiot badań niniejszej pracy.

Najważniejszym obecnie dokumentem, określającym pryncypia obronności kraju jest „*Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*” przyjęta przez Rząd RP w dniu 04.01.2000 r. W tym przeszło 20-to stronicowym dokumencie, który został skonsultowany z Prezydentem RP, zawarto fundamentalne kwestie dotyczące bezpieczeństwa państwa. W czterech rozdziałach określono podstawy polskiej polityki bezpieczeństwa, zagrożenia i wyzwania, płaszczyzny aktywności i instrumenty realizacji polskiej polityki bezpieczeństwa oraz podstawy strategii obronności RP. Ma to gwarantować niepodległość, suwerenność i integralność terytorialną państwa, a także demokratyczny porządek konstytucyjny.

Wśród zasad jest deklaracja, by międzynarodowe użycie siły było wyłącznie realizacją prawa do obrony, przewidziane w Karcie Narodów Zjednoczonych. Zagrożenia upatrywane są głównie w kryzysach lokalnych, istnieniu regionów nadmiernej koncentracji wojsk, rozprzestrzenianiu broni masowej zagłady, terroryzmie, przestępczości zorganizowanej oraz aktywności obcych wywiadów. Dokument podkreśla, że Polska dąży do zapewnienia bezpiecznych

warunków realizacji swych interesów narodowych. Zapowiada też stworzenie „Strategii obronności”, obejmującej także strategię wojskową.

Kolejnym istotnym uwarunkowaniem tworzenia i funkcjonowania wojsk operacyjnych są znowelizowane postanowienia Traktatu CFE podpisane przez prezydentów lub premierów 30 państw sygnatariuszy „*Traktatu o konwencjonalnych siłach w Europie*” w dniu 19.11.1999 roku podczas „szczytu” OBWE odbywającego się w Stambule.

Dla polskich wojsk operacyjnych istotne jest to, że nowelizacja CFE pozostawia dotychczasowe pułapy (1730 czołgów, 2150 bojowych wozów opancerzonych, 1610 środków artyleryjskich, 460 samolotów i 130 śmigłowców bojowych). Należy się jednak liczyć z obniżeniem tych pułapów, gdyż Polska zobowiązała się, przy niezmiennych warunkach bezpieczeństwa, nie mieć do końca 2001 roku więcej niż 1577 czołgów, 1780 bojowych wozów opancerzonych, a do końca 2002 roku – 1370 środków artyleryjskich. W wyjątkowych okolicznościach możemy korzystać z prawa do przekroczenia pułapów o 459 czołgów, 723 BWO oraz 420 środków artyleryjskich a także będziemy mogli przyjąć dwie ciężkie dywizje sojuszników.

Po uzyskaniu pełnoprawnego członkostwa w Sojuszu Siły Zbrojne RP muszą być przygotowane do wykonywania zadań w ramach kolektywnej obrony i innych misji Sojuszu oraz zadań narodowych. Takie podejście było podstawą do opracowania „*Programu integracji z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego i modernizacji Sił Zbrojnych RP na lata 1998-2012*”. Jako podstawę przyjęto założenie, że bezpieczeństwo Polski jest elementem bezpieczeństwa Sojuszu i bezpieczeństwo państw sojuszniczych elementem bezpieczeństwa Polski.

Zgodnie z postanowieniami „*Programu ...*” integracja Sił Zbrojnych RP z NATO opiera się o zapisy podstawowych dokumentów określających cele, zadania i zasady funkcjonowania Sojuszu oraz działania jego sił zbrojnych. Do tych dokumentów należą: „*Koncepcja strategiczna NATO*”, „*Wytyczne na temat*

wojskowej realizacji *Koncepcji Strategicznej Sojuszu*”, dokumenty zawierające wspólną doktrynę NATO oraz wymagania wobec Sił Zbrojnych RP, wyrażone w formie *„Celów Sił Zbrojnych RP”*, które obejmują m.in. dowodzenie, kierowanie i łączność oraz rozpoznanie; integrację systemu obrony RP z systemem OP NATO; zadania „Państwa-gospodarza”; kształcenie i szkolenie, modernizację uzbrojenia i sprzętu wojskowego i logistykę.

Po dwóch latach realizacji *„Programu ...”* okazało się, że wymaga on wprowadzenia znaczących korekt, a w niektórych punktach – diametralnych zmian. Zasadniczą przyczyną takiego stanu rzeczy były zbyt optymistyczne prognozy uzyskania nakładów finansowych na realizację określonych celów. Należy przy tym podkreślić, iż treści *„Programu ...”* są nadal w znacznej mierze aktualne i wartościowe.

Jednak ze względu na znaczną dezaktualizację *„Programu ...”* zaprojektowany został sześcioletni plan modernizacji Sił Zbrojnych (opracowanie do końca 2000 r.), który uwzględniając zobowiązania wynikające z przyjęcia *„Celów Sił Zbrojnych RP”* będzie dostosowywał ich realizację do możliwości finansowych państwa.

Od stopnia realizmu założeń nowego 6-letniego planu modernizacji Sił Zbrojnych RP w dużej mierze uzależniony będzie kształt wojsk operacyjnych, zwłaszcza ich wartość bojowa mierzona poziomem nowoczesności sprzętu wojskowego i uzbrojenia.

Bardzo wymiernym wskaźnikiem kształtującym skład wojsk operacyjnych jest prognoza składu osobowego armii. Pojawiają się tu różne cyfry i różne uzasadnienia. Minister obrony narodowej J. Onyszkiewicz przyznaje, że zmiany w strukturach armii muszą być radykalne, ale przeprowadzać należy je stopniowo. Przez najbliższe 2-3 lata polskie siły zbrojne mogą osiągnąć pułap 180 000, a w późniejszych latach stopniowo zmniejszać ilość żołnierzy i jednocześnie podwyższać wartość bojową jednostek. Stąd w planie modernizacji armii na okres 6-letni można rozważać jej stan na poziomie 180 000-150 000 żołnierzy.

Te wielkości będą wywierały zasadniczy wpływ na stan wojsk operacyjnych, w tym także na WZiP.

Zasadniczym trzonem bojowym Sił Zbrojnych RP są **wojska operacyjne** stanowiące ponad 80% potencjałów rodzajów sił zbrojnych. Wojska operacyjne wyposażone są w sprzęt i uzbrojenie objęte limitami CFE i przewidziane są do wykonywania zadań w wymiarze narodowym i koalicyjnym. Stanowią zatem podstawę siły bojowej Sił Zbrojnych RP.

Wojska Lądowe składać się będą z dwóch KZ, jednego korpusu powietrzno-zmechanizowanego (KPZ) oraz jednostek dowodzenia, zabezpieczenia, wzmocnienia i wsparcia. Razem stanowi to pięć DZ, jedną DPanc, pięć samodzielnych brygad.

Projektowany skład organizacyjny

- 1 KZ – 4 DZ, 11 DKPanc, jednostki korpusne
- 2 KZ – 1, 16 DZ, 8 DOW, jednostki korpusne
- 3 KPZ – 25 BKPow, 6 BDSz, 5 BPanc, 3 BZ, 21 BSP, jednostki korpusne
- 12 DZ – wydzielona do korpusu polsko-niemiecko-duńskiego „Północ-Wschód”.

Zakłada się, że podstawową jednostką taktyczną w Wojskach Lądowych będzie batalion o dużym stopniu samodzielności. Takich batalionów mogą być następujące ilości:

bz – 45, bcz – 38, bdsz – 2, bpd – 1, bkpow – 3, bsp – 2.

Przy założeniu, że brygada ogólnowojskowa posiada cztery bataliony (bz, bcz), pozwoli to na sformowanie 12-tu BZ i 8 BPanc oraz BKPow, BDSz i BSP działających w składzie 6-ciu dywizji oraz 5-ciu samodzielnych brygad.

Pod względem organizacyjno-terytorialnym funkcjonuje obecnie podział na dwa *okręgi wojskowe* – Pomorski (POW) i Śląski (ŚOW). Jest to podział na część północną i południową kraju. Dowództwu Wojsk Lądowych podlega dwa

okręgi wojskowe, z których każdy wydziela korpus zmechanizowany (KZ) oraz korpus powietrzno-zmechanizowany (KPZ) rozmieszczony w obszarze ŚOW.

Takie rozwiązanie podległości nie koresponduje z zasadami stosowanymi w NATO, gdzie jest czytelna podległość korpusów, pod dowództwo wojsk lądowych, a okręgi spełniają rolę o charakterze terytorialnym. W takim też kierunku zmierzają przemiany w naszych Wojskach Lądowych z wyraźnym odzieleniem wojsk operacyjnych.

Poziomem wyjściowym do prowadzenia analiz i ocen sprzętu wojskowego i uzbrojenia jest stan uchwycony w 1998 roku, w stosunku do którego wprowadzane są zmiany. Stan ten przedstawia się następująco:

Wojska Lądowe posiadają:

- 1726 czołgów;
- 1405 BWP (BWO);
- 1581 środków artyleryjskich o kalibrze powyżej 100 mm;
- 185 śmigłowców uderzeniowych i wsparcia;
- 94 plot. zestawy typu KUB i OSA;
- 32 wyrzutnie TOCZKA i ŁUNA „M”

Do sprzętu nowej generacji zalicza się:

- czołgi PT-91 oraz T-72;
- zestawy rakiet TOCZKA;
- ppanc zestawy KONKURS i METYS;
- wyrzutnie RM-70 oraz działa PION, DANA, GOŹDZIK, ponadto moździerze SANI i WASIŁOK;
- zestaw rakiet plot. OSA i GROM oraz zestawy ZU-23-2 i ZUR-23-2S;
- śmigłowce W-3.

Około 60% wymienionych BWP przekroczyło połowę normy eksploatacji, a czołgi T-55 (około 50% obecnego stanu) przewidywane są do wycofania (połowę do 2002 r.). Istnieje zatem pilna potrzeba modernizacji technicznej Wojsk Lądowych, których poziom nowoczesności mieści się w przedziale 7% (czołgi)

– 26% (wyrzutnie plot.). Dla porównania, w państwach NATO ten poziom waha się w granicach 30-40%.

Przewiduje się, że do 2001 roku trzy bataliony czołgów zostaną wyposażone w PT-91 i T-72M1, pięć batalionów zmechanizowanych (bz) w kołowe transportery opancerzone oraz jednaście bz w zmodernizowane BWP-1. Do 2003 roku nastąpi zakup 98 mm moździerzy i samobieżnych 155 zestawów artyleryjskich. Nadal jednak nie ma jasnej koncepcji w odniesieniu do śmigłowców lotnictwa wojsk lądowych.

W odniesieniu do całości podstawowych kategorii sprzętu wojskowego i uzbrojenia należy podkreślić, że przyjęte priorytety w wyposażeniu wojsk operacyjnych wynikają z „Celów Sił Zbrojnych RP”. Dla Sił Reagowania przewiduje się sprzęt nowoczesny (nowej generacji), a dla Głównych Sił Obrony – sprzęt perspektywiczny.

Główny wysiłek w całych Siłach Zbrojnych RP będzie skierowany na zabezpieczenie unowocześniania systemów rozpoznania, dowodzenia i łączności oraz stopniowe osiąganie interoperacyjności z Siłami Zbrojnymi państw NATO.

Na podstawie prognoz zakupów i wycofywania podstawowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego założono, że w 2012 roku jego stan o różnym współczynniku nowoczesności może być następujący:

czołgi – 1300 szt.; BWO – 1300 szt.; art., pow, 100 mm – 900 szt.; samoloty bojowe – 150 szt.; śmigłowce uderzeniowe – 130 szt.; okręty bojowe 40-60 szt.

Wymieniony poziom nowoczesności spełnia obecnie:

- 7% czołgów (PT-91 „Twardy”),
- 12% artylerii samobieżnej,
- 9% śmigłowców,
- 26% zestawów raketowych,
- 15% stacji radiolokacyjnych.

Sprawność ogólnej liczby czołgów wynosi około 70%, a śmigłowców około 50%.

Dokonując wstępnej oceny potencjału sprzętu i uzbrojenia operacyjnych wojsk lądowych można stwierdzić, iż wykonanie zalecanej głębokiej modernizacji technicznej będzie wymagało ogromnych wysiłków i nakładów finansowych.

**ZESTAWIENIE ZASADNICZEGO SPRZĘTU
WOJSK LĄDOWYCH (01.01.2000)**

Lp.	Wyszczególnienie	Zasadniczy sprzęt*			Uwagi
		czołgi	BWP	art. pow. 100 mm	
1	POW	800	724	574	
2	ŚOW	402	397	208	
3	KPZ	230	148	126	
RAZEM		1432	1269	1108	

* Bez uwzględnienia sprzętu w szkolnictwie wojskowym i innych rodzajach sił zbrojnych

Śmigłowce zgrupowane są w 25 BKPow (60), w 49 i 56 pśb (107), których razem jest 167 szt.

Wykazane wcześniej wielkości docelowe projektowane na 2012 w porównaniu z powyższym zestawieniem sprzętu i poziomem nowoczesności obrazują rozmiar i wymagany zakres modernizacji przy docelowym poziomie nowoczesności 30%.

Przy braku możliwości pełnej realizacji zamierzeń modernizacyjnych zgodnie z „*Celami Sił Zbrojnych RP*” przyjęto stosowne priorytety. W sprzęt nowoczesny i nowych generacji wyposaża się Siły Reagowania, natomiast Główne Siły Obronne otrzymują sprzęt perspektywiczny (zapewniający eksploatację). Priorytety wyposażenia technicznego ujęto w 11 programach, w ramach których zostały określone grupy sprzętu przewidziane do wprowadzenia do wojsk. Koresponduje to z zamiarami realizacji zobowiązań wobec Sojuszu Pół-

nocnoatlantyckiego w zakresie osiągania interoperacyjności uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

Istotną częścią programu modernizacji Wojsk Lądowych jest ich techniczne unowocześnienie. Powinniśmy podjąć modernizację BWP-1 oraz kontynuować modernizację czołgów T-72. Ważnym zadaniem jest pozyskanie kołowego transportera opancerzonego, zwłaszcza dla Sił Reagowania i formacji biorących udział w misjach pokojowych.

Na podstawie wyżej przedstawionych treści określających potencjał wojsk operacyjnych RP na tle ich zadań i celów, w większości dotyczący Wojsk Lądowych, można stwierdzić, iż są one drogowskazem w postępowaniu integracyjnym i funkcjonalnym w strukturach NATO. Trzeba ponadto mieć ciągle na uwadze fakt, że jesteśmy wschodnią flanką Sojuszu i to położenie geopolityczne i militarne nakłada na nas dodatkowe zobowiązania, tak w wymiarze bezpieczeństwa narodowego, jak i w przypadku udziału w sojuszniczych operacjach połączonych.

Przedstawione w niniejszym rozdziale uwarunkowania polityczno-militarne kształtowania systemu obronnego państwa dotyczyły przede wszystkim lądowych wojsk operacyjnych, w składzie których funkcjonują WZiP. Zamyśłem autora było zbadanie i ukazanie tych obszarów, które w zasadniczy sposób wpływają na obecny i przyszły kształt WZiP i ściśle z tym związaną taktyką analizowanej formacji. Jako relatywnie nowe, a jednocześnie obowiązujące jest postrzeganie kwestii taktycznych WZiP w ujęciu narodowym i sojuszniczym. Nie wynikają z tego zmiany o charakterze rewolucyjnym, są one jednak na tyle ważne, zwłaszcza w operacjach sojuszniczych, że muszą być one uwzględniane we wzbogaconych ujęciach teorii taktyki WZiP.

Rozdział IV

**DEFINICJE I KLASYFIKACJA TAKTYKI
WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH****4.1. Teoretyczne podstawy definiowania i klasyfikowania**

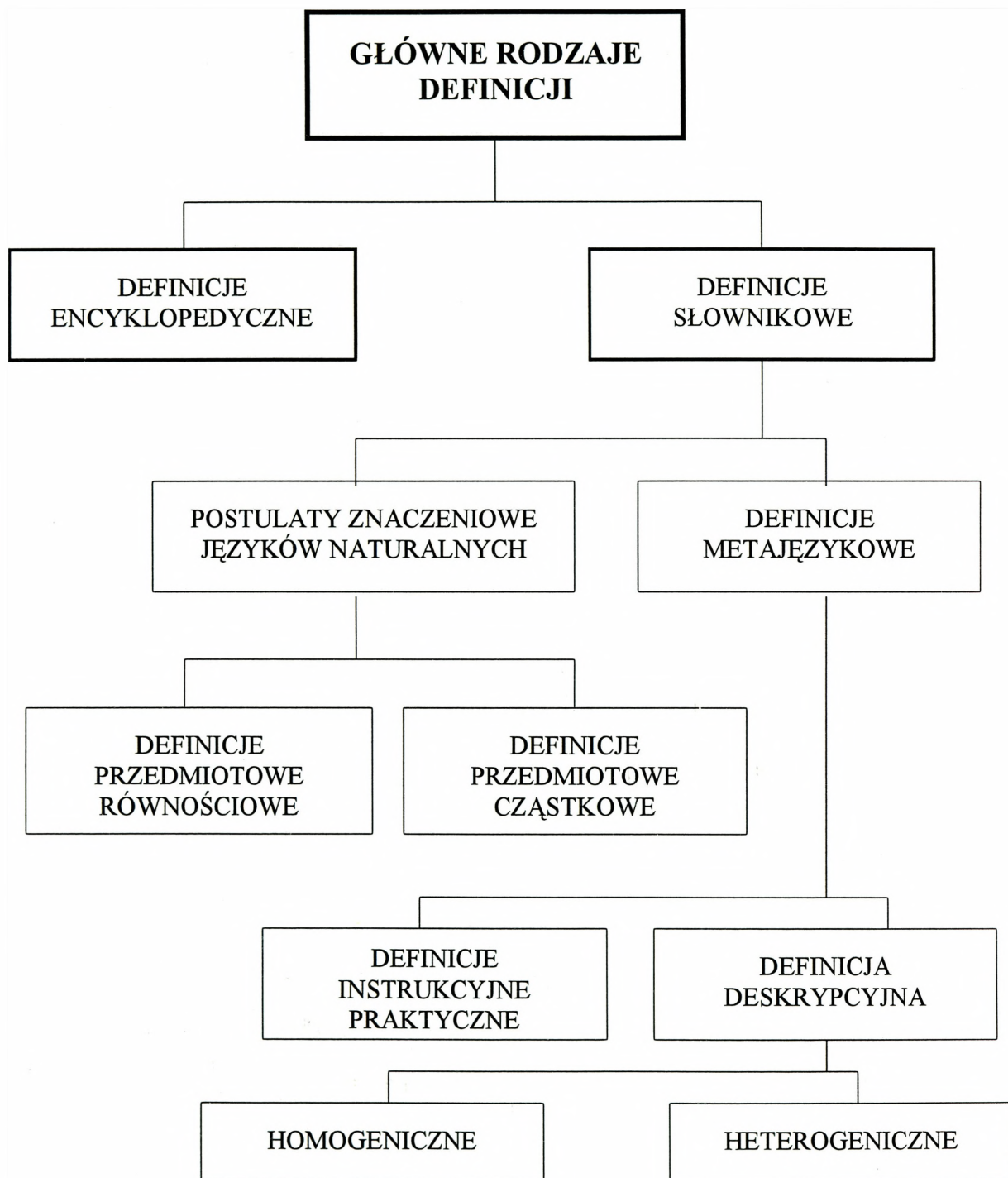
Celem wyrazistego opisu rezultatów przeprowadzonych badań powinniśmy definiować terminy uznawane za ważne. Należy przy tym uwzględniać obecny dorobek teoretyczny określający obiekty, cele i metody definiowania, a także rodzaje definicji. Mając wymaganą wiedzę z zakresu teorii definicji i praktyki definiowania badacz może dokonywać wyboru.

Definiowanie jako procedura badawcza wymaga korelacji z innymi metodami badawczymi, uzasadniania hipotez, wyjaśniania twierdzeń i dokonywania klasyfikacji.

Przedstawiony niżej rysunek klasyfikacji definicji wymaga wyjaśnień interpretacyjnych. Wymienione tu definicje metajęzykowe charakteryzują terminy, których nie da się opisać za pomocą postulatów. Służą one ponadto charakterystyce innych właściwości jednostek niż znaczenie, mianowicie cech gramatycznych i pragmatycznych.

Rodzaje definicji metajęzykowych zależą od celu, do których zaliczamy dwa główne: opisowo-poznawczy i praktyczny. Stąd wynika kolejny podział na definicje deskrypcyjne i definicje instrukcji praktycznych.

Definicje deskrypcyjne obejmują charakterystyki właściwości jednostek (terminów), których nie da się opisać za pomocą postulatów znaczeniowych. Dzielią się one na homogeniczne, prezentujące w sposób rozłączny charakterystyki cech i heterogeniczne określane jako pragmatyczno-semantyczne.

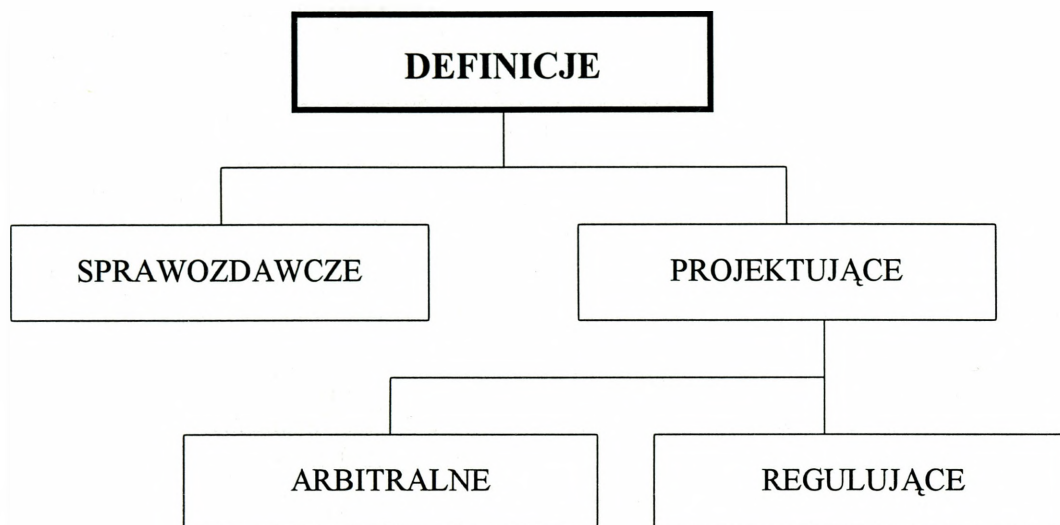

Rys. 1. Wstępna klasyfikacja głównych rodzajów definicji

Źródło: M. Grochowski, O definicjach i definiowaniu,

Wyd. zbiorowe, Lublin 1993, s. 44

Możemy także dokonać innej klasyfikacji definicji, której kryterium podziału jest cel.

*Rys. 2. Klasyfikacja definicji ze względu na cel.
Źródło: J. Sobecki, W kręgu logiki (s. 142).*

Definicje sprawozdawcze formułujemy wówczas gdy chcemy dokładnie wyjaśnić znaczenie danego terminu, co do którego mamy wątpliwości czy poprawnie go rozumiemy.

Definicje projektujące stosujemy wtedy, gdy do pewnego systemu językowego pragniemy wprowadzić nowe wyrażenie, bądź zmienić już funkcjonujące.

Definicje arbitralne wzbogacają słownik danego systemu językowego o nowe wyrażenia, a **definicje regulujące** formułuje się celem zmiany dotychczasowego rozumienia określonego terminu.

Przedstawione wybrane elementy ogólnej teorii definiowania mają swe odniesienia w naukach wojskowych, które funkcjonują z uwzględnieniem zasad stosowanych w nauce szeroko rozumianej. Mogą mieć tu zastosowanie różne rodzaje definicji, w tym także definicje metajęzykowe.

Kolejnym, ważnym w niniejszym opracowaniu jest problem poprawności w dokonywanych podziałach, klasyfikacjach lub typologiach. W wielu materia-

łach źródłowych, z różnych dziedzin i dyscyplin naukowych spotykamy różne ujęcia klasyfikacyjne. Najczęściej otrzymujemy wcześniej informację lub sami dochodzimy – jakie kryterium zostało zastosowane, wedle czego dokonywano podziału lub klasyfikacji?

Jeżeli mamy określony zbiór składający się z podzbiorów możemy dokonywać podziałów biorąc pod uwagę charakterystykę wielu cech, właściwości stosunków i relacje między nimi występujących, jak i zależności występujących w obrębie zbioru, jak i obiektami przynależnymi do innych klas.¹⁸

W uogólnieniu przyjmujemy określone kryterium klasyfikacji lub jej podstawę. Może to być jedna cecha czy też relacja, ale także ich zbiór. Ważny jest tu podział w sensie logicznym, w którym spełnione muszą być dwa warunki **zupełności** i **rozłączności** podziału. Pierwszy warunek jest spełniony jeżeli obiekt przynależny do całości dzielonej, należy również do któregoś z członów podziału. Taki podział nazywa się **wyczerpującym**. Natomiast warunek rozłączności podziału spełniony jest wtedy, gdy żaden obiekt przynależny do całości dzielonej nie należy równocześnie do dwóch lub większej ilości wyodrębnionych członów.

Dokonując klasyfikacji należy także mieć na uwadze znaczenie przyjętej definicji. W niniejszym opracowaniu przyjęto (za J. Sobeckim), że **klasyfikacja** to rodzaj postępowania, w toku którego dokonujemy podziału pewnej całości dzielonej, a następnie jeden, kilka lub wszystkie z uzyskanych członów podziału poddajemy dalszemu podziałowi, uzyskując kolejne człony podziału.

Od podziału i klasyfikacji w sensie logicznym należy odróżnić **klasyfikację typologiczną**. Ta ostatnia realizowana jest na podstawie wyodrębnionych typów obiektów. Decyduje tu stopień podobieństwa do któregoś z wyróżnionych typów. Typem może być charakterystyka obiektu, który uznajemy za reprezentatywny. Nie formułuje się wówczas wymagania o zupełności i rozłączności podziału.

¹⁸ J. Sobecki, *W kręgu logiki*, Tyczyn (-), s. 109.

Z powyższego można wnioskować, że przy dokonywanym podziale, zależnie od jego celu i uwarunkowań możemy stosować różne podejścia klasyfikacyjne. Nie zawsze musi być stosowany podział w sensie logicznym, chociaż takie podejście jest wyraziste i spójne.

4.2. Definicja taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych oraz jej związek z terminologią taktyczną

Mając na uwadze przedstawione uprzednio teoretyczne podstawy definiowania i klasyfikacji, a także dotychczasowy dorobek wzbogacania teorii wiedzy taktycznej zaproponowano treść definicji WZiP, która dotychczas nie została sformułowana.

TAKTYKA WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH UMIEJSCOWIONA JEST W TAKTYCE OGÓLNEJ I JEDNOCZEŚNIE STANOWI WYODRĘBNIONĄ, WIODĄCĄ ROLĘ WŚRÓD SKŁADOWYCH, SPECJALISTYCZNYCH TAKTYKI RODZAJÓW WOJSK. OBEJMUJE ONA TEORIE I PRAKTYKĘ PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH PRZEZ PODODZIAŁY, ODDZIAŁY I ZWIĄZKI TAKTYCZNE WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH.

Treści powyższej definicji taktyki WZiP mogą mieć odpowiednią interpretację po przedstawieniu innych definicji taktycznych będących w różnych relacjach zależności i logicznej wynikowości.

W interesującym nas układzie terminologicznym na najważniejszym miejscu znajduje się TAKTYKA, która jest jedną z trzech części sztuki wojennej, usytuowanej na najniższym jej poziomie; specjalnością obejmującą taktyki rodzajów sił zbrojnych (Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych i Marynarki Wojennej), która zajmuje się przygotowaniem i prowadzeniem działań taktycznych.

TAKTYKA WOJSK LĄDOWYCH jest częścią taktyki składającą się z taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk, które obejmują teorię i praktykę przy-

gotowania i prowadzenia działań taktycznych przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne wojsk lądowych.

Z kolei TAKTYKA OGÓLNA wojsk lądowych obejmuje teoretyczne podstawy taktyki, teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia działań taktycznych przez ogólnowojskowe pododdziały, oddziały i związki taktyczne, taktykę działań w różnych sytuacjach pola walki oraz koordynację działań taktycznych rodzajów wojsk.

TAKTYKA RODZAJÓW WOJSK obejmuje teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia działań taktycznych przez specjalistyczne pododdziały, oddziały i związki taktyczne rodzajów wojsk lądowych.

Wymienione w powyższych definicjach działania taktyczne postrzegane są w ujęciu funkcjonalnym i stanowią przedmiot badań taktyki wojsk lądowych.

DZIAŁANIA TAKTYCZNE umiejscowione są na trzecim poziomie działań wojennych i obejmują wszelkie działania pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej mające na celu efektywne wykorzystanie ich możliwości bojowych. Dzielą się one na: rozstrzygające (walki), pomocnicze (przemieszczanie i rozmieszczanie) i pokojowe (misje pokojowe).

Mając na uwadze zaprezentowane treści określające znaczenie podstawowych terminów związanych z taktyką WZiP, wskazane jest w tym miejscu wyjaśnienie znaczenia „teoretycznych podstaw”. Otóż samo termin „**teoria**” oznacza zbiór praw i hipotez rzeczowo i logicznie powiązanych w całość lub jest to wiedza wyjaśniająca jakąś dziedzinę zjawisk. Stąd określenie „teoretyczne” można rozumieć jako podrzędne do „teorii” i zapowiadające pewien wybór z treści danej teorii, który jednocześnie zapowiada, że mamy zamiar skupienia się na kwestiach zasadniczych (ważnych).

Z kolei „**podstawy**” w ujęciu metodologicznym rozumiane są jako zasadnicze elementy, podwalina, punkt wyjścia lub początek czegoś. W połączeniu z określeniem „teoretyczne” powstaje brzmienie „podstawy teoretyczne” rozu-

miane jako zasadnicze kwestie dotyczące tej części teorii, która jest przedmiotem naszego naukowego zainteresowania. W konkretnym odniesieniu do niniejszej pracy mamy na uwadze teoretyczne podstawy taktyki wojsk lądowych. Mają one przeważnie wartość uniwersalną, gdyż stanowią w pewnym sensie mądrość taktyczną gromadzoną w wyniku oceny kolejnych doświadczeń.

Praktyka taktyki – są to, wynikające z teorii, świadome i celowe, wszelkie działania wojsk na poziomie taktycznym. Wyróżniamy wojenną praktykę taktyki, która jest dla teorii najcenniejszym źródłem poznania oraz pokojową (szkoleniową) praktykę taktyki podczas której weryfikowana jest efektywność i funkcjonalność opracowanych koncepcji teoretycznych.

W działaniach taktycznych na pierwszym miejscu wymienia się **działania rozstrzygające** realizowane przez walkę składająca się z **podstawowych jej rodzajów** i rodzajów. Wprowadzenie terminu działań rozstrzygających wynika z naszych narodowych doświadczeń, przy czym znaczący wpływ wywarła tu interpretacja sojusznicza zawarta w *Doktrynie taktycznej ATP-35(B)*.

W ujęciu prakseologicznym, według T. Kotarbińskiego, „**walka** to najciekawszy przypadek wzajemnego przeszkadzania, zmuszający obie strony do pokonywania trudności, a więc pośrednio do usprawniania techniki działań”¹⁹.

W terminologii wojskowej **walka** to zorganizowane, skupione w czasie i przestrzeni, zbrojne starcie dwóch przeciwstawnych stron w skali taktycznej. Z terminem „walka” używanym zamiennie jako „bój” wiążą się „**działania bojowe**”, które dotyczą walczących stron w bezpośrednim zwarcu. Określane są także jako uderzenia na wojska przeciwnika bądź polegają na odparciu jego uderzenia. Ich rezultatem jest najczęściej rozbicie wojsk przeciwnika i opanowanie określonego jego terenu lub utrzymania własnego.

Działania bojowe należy więc postrzegać jako podrzędne do działań taktycznych, mają one ważny, lecz ograniczony zasięg odniesienia. Dlatego też w

¹⁹ T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław 1969, s. 239.

przedstawionych treściach definicji wprowadzono określenia przygotowanie i prowadzenie działań taktycznych (dawniej walki).

Stąd **przygotowanie** działań taktycznych rozumiane jest jako zbiór czynności wykonawczych realizowanych w celu stworzenia (wypracowania) sprzyjających warunków do wykonywania zadań zgodnie z przyjętym harmonogramem wynikającym z zaprojektowanej koncepcji działań.

Prowadzenie działań taktycznych mieści się w przedziale czasu i wykonywanych w nim czynności, od rozpoczęcia do zakończenia wykonywania zadań.

Mając na uwadze potrzebę osiągania kompatybilności w działaniach taktycznych o charakterze sojuszniczym wprowadzamy do naszego słownictwa wojskowego nowe terminy wymagające jednolitej interpretacji.

Rejon kluczowy ma podobne znaczenie jak uprzednio rejon od utrzymania, którego zależy trwałość obrony. **Rejon kluczowy** w obecnym rozumieniu to teren lub obiekt (kilka obiektów) w pasie (rejonie) obrony, który decyduje o jej trwałości. Utracenie rejonu kluczowego powoduje znaczne zwiększenie przewagi nacierającego nad obrońcą, które może mieć znaczenie przełomowe.

Drugi z wymienionych terminów to „**punkt ciężkości**” rozumiany jako ześrodkowanie w określonym miejscu i czasie takich sił i środków rażenia, bądź samego rażenia, które umożliwią osiągnięcie zakładanego celu operacji (walki) lub innych działań.

Tak interpretowany punkt ciężkości może mieć zastosowanie tak w działaniach zaczepnych jak i obronnych. Może także odnosić się do innych działań taktycznych, włącznie z działaniami pokojowymi.

Kolejny termin to „**punkt kulminacyjny**”, który w natarciu traktowany jest jako okres w czasie i przestrzeni, gdy potencjał bojowy (siła bojowa) strony prowadzącej natarcie przestaje być większa niż możliwości obrońcy. Natomiast strona broniąca osiąga punkt kulminacyjny gdy nie jest już w stanie wykonać zwrotu zaczepnego lub kontynuować dalej skutecznej obrony. Powinno się dą-

żyć do tego, aby połączone siły sojusznicze nie osiągały punktu kulminacyjnego wpływając jednocześnie na przeciwnika w taki sposób, by on osiągnął swoją kulminację.

W aktualnych obecnie materiałach źródłowych i dokumentach normatywnych znajdujemy wyjaśnienia i definicje różnych terminów związanych z taktyką ogólną, a w niej z taktyką WZiP mieszczących się w wymiarze narodowym i uwzględniających potrzeby funkcjonalne w wymiarze sojuszniczym.

4.3. Klasyfikacja taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych

Wyjaśnienia terminologiczne sygnalizowały określone rozwiązania w zakresie klasyfikacji taktyki WZiP. Wyprowadzona ona być powinna od taktyki, a zwłaszcza od taktyki wojsk lądowych, które dzieli się na taktykę ogólną i taktykę rodzajów wojsk. Ten podział utrzymywany i doskonalony wynika z naszych narodowych doświadczeń. Nie ma on odpowiednika w materiałach sojuszniczych.

W porównaniu do poprzednich ujęć klasyfikacyjnych eksponowana jest taktyka wojsk aeromobilnych. Natomiast przedstawiona struktura **taktyki ogólnej**, jest wynikiem przeprowadzonych analiz i ocen jej zakresu wiedzy taktycznej. Uznano przy tym, że należy wprowadzić czwartą jej część traktującą o taktyce działań w różnych sytuacjach. Potwierdzona została potrzeba utrzymania i doskonalenia koordynacji rodzajów wojsk. Ma to też wyrazisty związek z funkcjonowaniem w układzie sojuszniczym

Wymieniona na drugim miejscu taktyki ogólnej, taktyka formacji ogólnowojskowych wymagała szczegółowych określeń strukturalnych. Zaprojektowana ich struktura została poddana ocenom eksperckim, w wyniku których nadano jej obecny kształt.

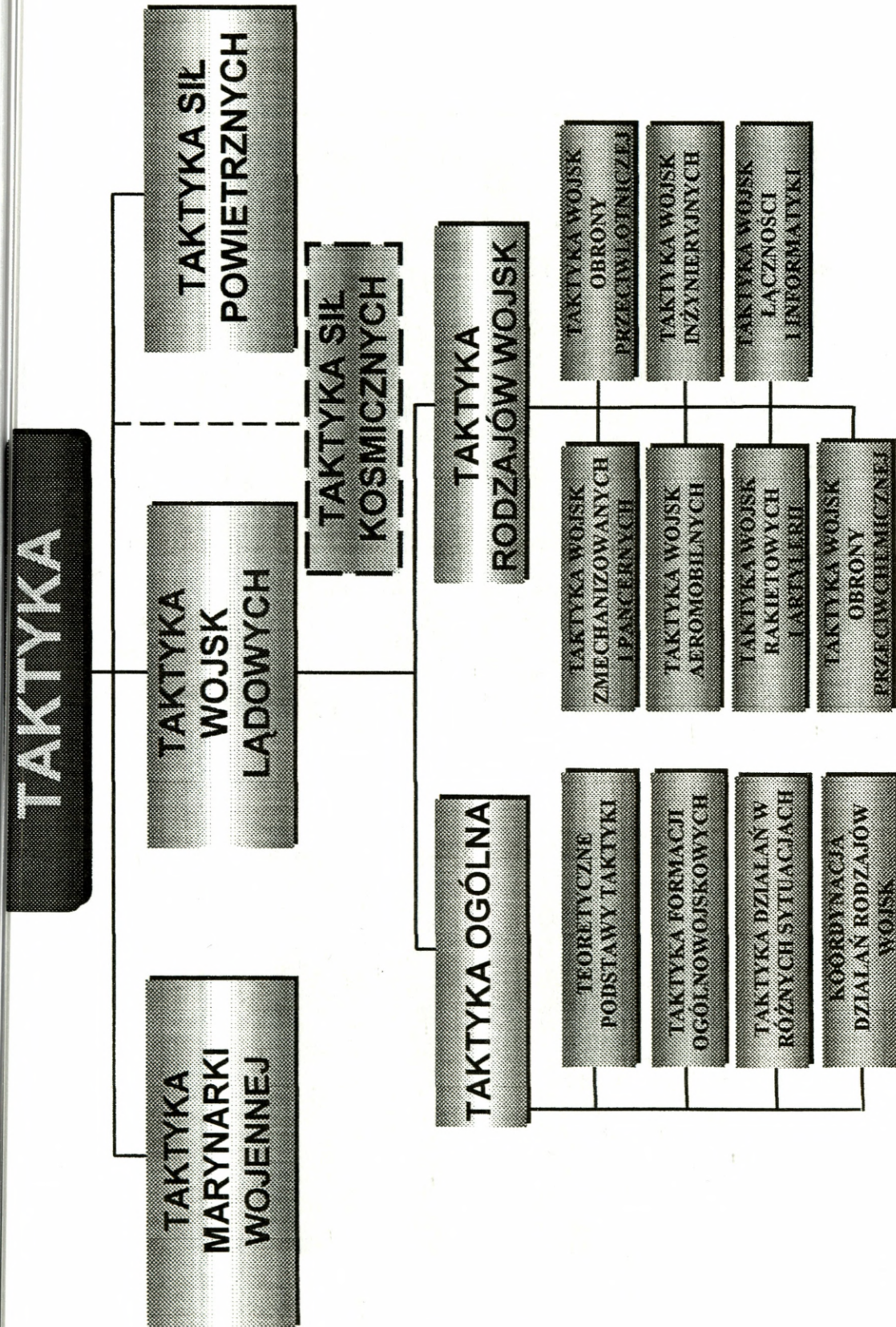
W teorii taktyki ogólnej ważną rolę odgrywają **działania taktyczne** i ich klasyfikacja. Dokonano jej przyjmując kryterium funkcjonalne, przy wykorzystaniu wiedzy taktycznej i dorobku narodowego w połączeniu z wymaganiami

sojuszniczymi. Wprowadzono ich podział na rozstrzygające, pomocnicze i pokojowe. W klasyfikacji walki zaproponowano powrót do wyodrębnienia dwóch podstawowych jej rodzajów – obrony i natarcia. Wynikało to z logicznych ocen podziału na dwa zasadnicze obszary problemowe wiedzy taktycznej. Utrzymano ważność działań opóźniających, jednak ich różne związki z pozostałymi rodzajami walki oraz z obroną wskazywały na ich umiejscowienie w grupie rodzajów walki na pierwszym miejscu.

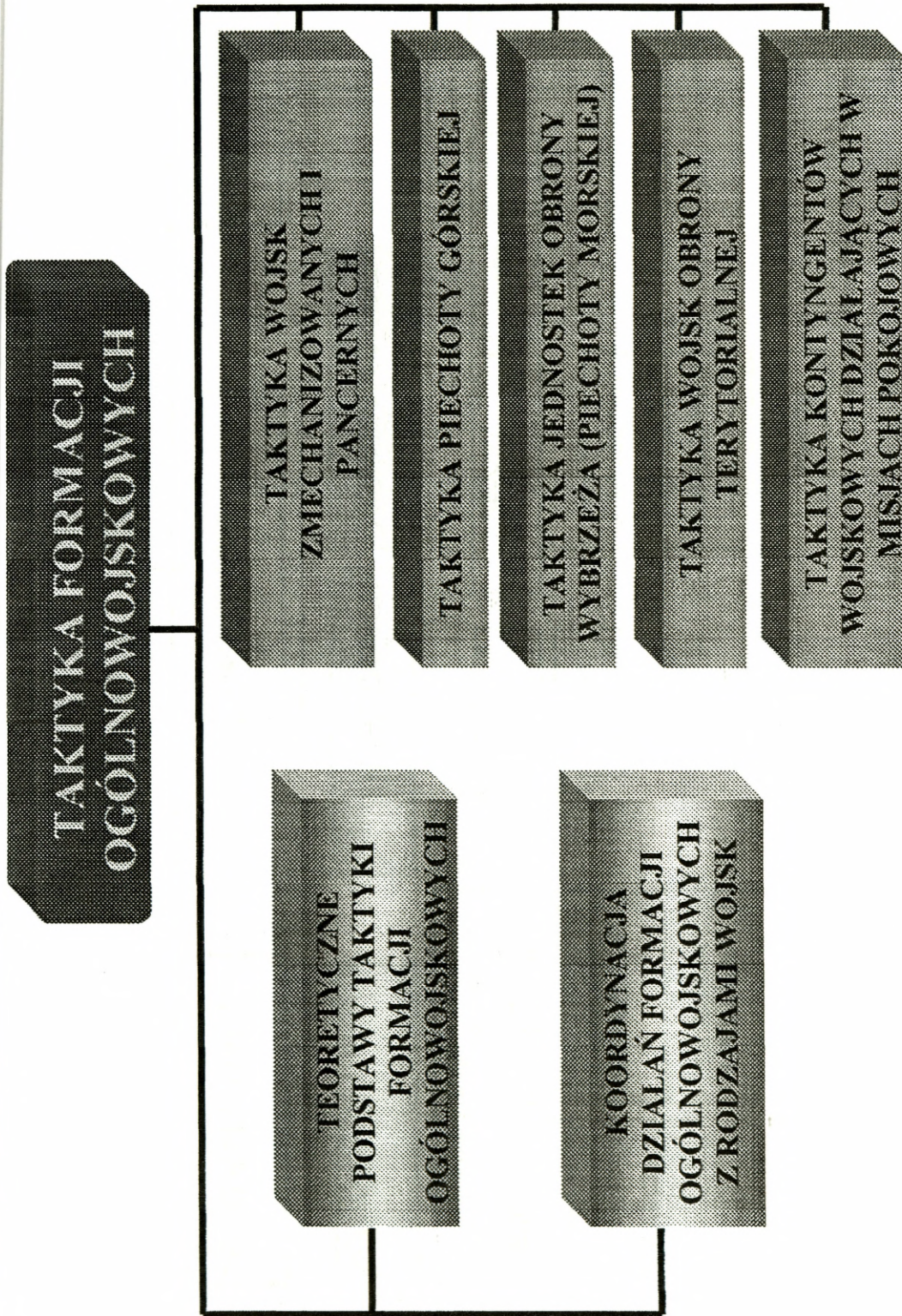
Po raz pierwszy wprowadzono do klasyfikacji działań taktycznych działania pokojowe, w których oprócz uprzednio wymienionych zaproponowano także wymuszanie pokoju. Ze względu na dynamiczny rozwój tych działań przewidujemy możliwości ich poszerzenia i potrzebę opracowywania zdobytych doświadczeń.

Przedstawiona klasyfikacja działań taktycznych obrazuje całokształt problematyki taktycznej mieszczącej się w taktyce wojsk lądowych. Jednak z uwagi na szczególną rolę taktyki ogólnej polegającej na stwarzaniu podstaw teoretycznych, znajdują się one w obszarze szczególnego jej zainteresowania.

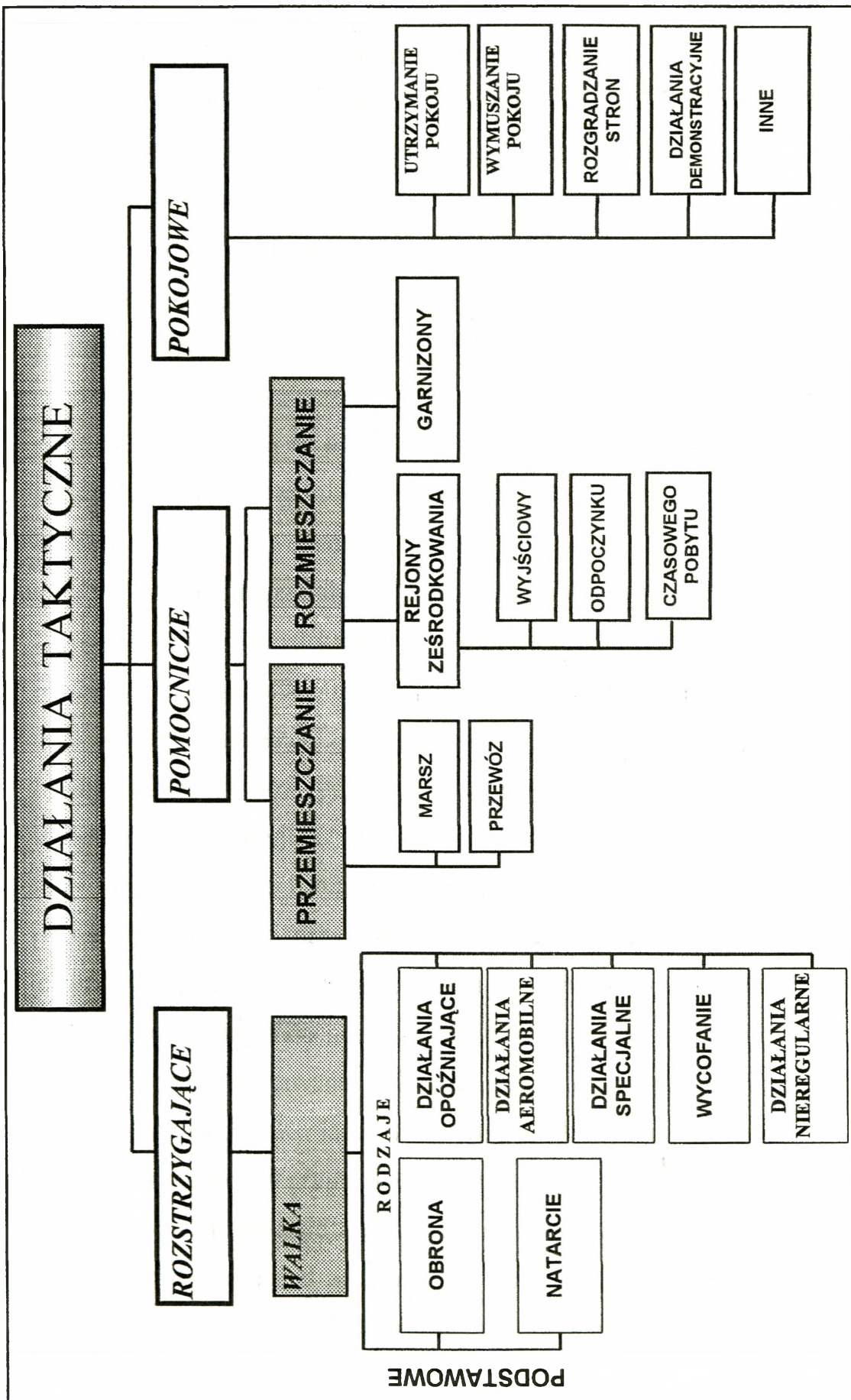
Zaprezentowane kwestie terminologiczne i zasadnicze rozwiązania typologiczne zostały opracowane i zaprojektowane w oparciu o systematycznie wzbogacaną wiedzę taktyczną o charakterze narodowym oraz z uwzględnieniem potrzeb funkcjonowania w układzie sojuszniczym.

Rys. 3. Klasyfikacja taktyki wojsk lądowych.

Rys. 4. Struktura taktyki formacji ogólnowojskowych

Rys. 5. Klasyfikacja działań taktycznych

Będąc przedmiotem naszych zainteresowań badawczych wojska zmechanizowane i pancerne (WZiP) mają, porównywalnie z innymi rodzajami wojsk, także krótką historię wyodrębnienia swego miejsca w klasyfikacji (typologii) wojsk lądowych. Zapoczątkowana ona została pod koniec pierwszej wojny światowej, a jej kształtowanie się obserwujemy podczas drugiej wojny światowej oraz w okresie powojennym. Najpierw zaczęła się wyodrębniać taktyka wojsk pancernych, której rozwój obserwujemy w armiach Niemiec, byłego Związku Radzieckiego, Wielkiej Brytanii i Francji. Z czasem do wojsk pancernych dołączyły wojska zmechanizowane, które rozwijały się wolniej, i one także znalazły swe miejsce w terminologii i klasyfikacji wojsk lądowych. To było przyczyną powstania terminu „wojska pancerne i zmechanizowane”, który przez długie lata okresu powojennego funkcjonował w literaturze wojskowej.

W wyniku diametralnych przemian społeczno-politycznych i militarnych, zapoczątkowanych w dekadzie lat 90-tych, nastąpiły także historyczne przeobrażenia w obszarze analizowanego rodzaju wojsk. Po przejściu na samodzielność obronną uznaliśmy, że w pierwszej kolejności musimy w sposób przekonujący dla sąsiadów, pokazać nasze przyjazne zamiary w dokonywanej restrukturyzacji sił zbrojnych, nadając im charakter obronny. W ten sposób zmieniały się priorytety i formacje zmechanizowane przeważały nad jednostkami pancernymi. To było przyczyną zmiany kolejności w dwuczłonowej nazwie analizowanego rodzaju wojsk i od kilku lat używamy termin „wojska zmechanizowane i pancerne (WZiP).

W obecnej, uznawanej w środowisku teoretyków wojskowych, wersji klasyfikacji taktyki wojsk lądowych, taktyka WZiP umiejscowiona została na pierwszym miejscu w grupie obejmującej taktyki rodzajów wojsk. Takie podejście typologiczne zrodziło się w wyniku dokonanych analiz i ocen, a także prowadzonych dyskusji nad propozycjami klasyfikacji. Początkowo autor widział umiejscowienie taktyki WZiP w zakresie problemowym tylko taktyki ogólnej.

Jednak wyrazista specyfika taktyki WZiP przeważała i była ona przyczyną jej wyodrębnienia i umieszczenia także wśród taktyk rodzajów wojsk..

Zastosowano tu kryterium charakteryzujące poszczególne rodzaje wojsk, pokazujące ich stronę organizacyjną i funkcjonalną. Ważne przy tym są występujące relacje i zależności między komponentami rodzajów wojsk. Niewątpliwie wiodącą rolę odgrywa tu taktyka WZiP, gdyż nakreśla ona ramy przestrzenne i sposoby wykonywania zadań, w stosunku do których muszą być podporządkowane koncepcje taktyczne pozostałych rodzajów wojsk. Wymagane relacje i zależności tworzyły się w oparciu o wnioski z doświadczeń wojennych, praktyki szkoleniowej wojsk i twórczych zmian w teorii walki. Na ogół są one czytelne i akceptowane w poszczególnych specjalnościach. Jedynie w zakresie taktyki wojsk aeromobilnych nie mamy jeszcze wystarczających podstaw do opracowania zasad określających relacje z pozostałymi rodzajami wojsk. Z przeprowadzonych analiz i obserwacji wynika, że najwięcej doświadczeń mamy obecnie w zakresie wspólnych działań wojsk aeromobilnych z WZiP. Jest to związane z prowadzonymi badaniami nad efektywnością preferowanych działań w wymiarze powietrzno-lądowym, gdzie z wymienianych rodzajów wojsk tworzone są zgrupowania taktyczne wykonujące swe zadania w trzech wymiarach. Ponadto w nakreślonej prognozie organizacyjnej wojsk preferowana jest rola silnych i autonomicznych batalionów, które stanowić będą zasadniczy trzon taktycznych zgrupowań powietrzno-lądowych. W dalszej perspektywie zakłada się możliwość wprowadzenia jednolitych struktur i uniwersalnych wozów opancerzonych przystosowanych do wykonywania wspólnych zadań z formacjami szturmowego powietrznego, jako organicznych elementów ugrupowania bojowego związku taktycznego.

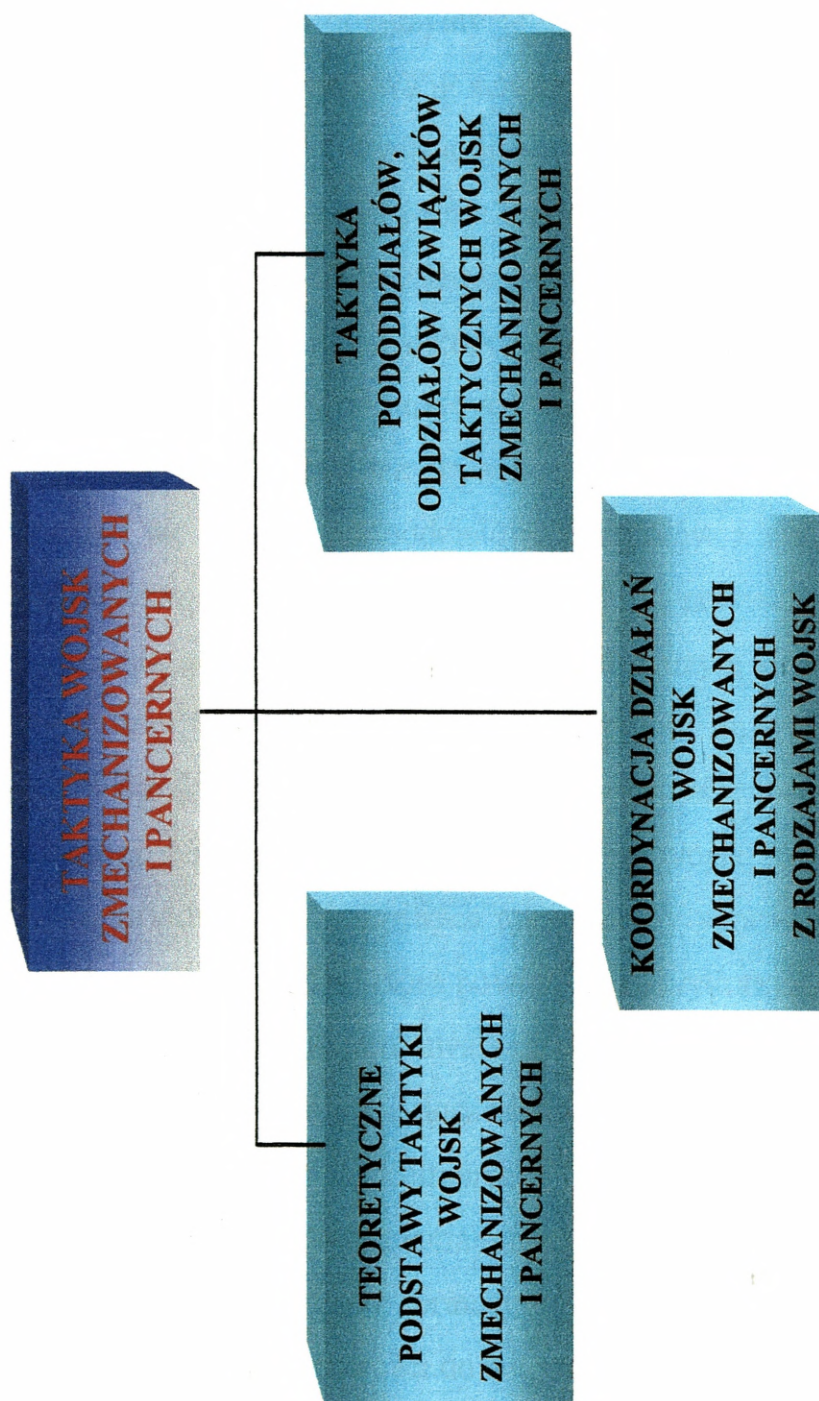
Jako ważną należy także uznać relację zachodzącą między taktyką ogólną a taktyką rodzajów wojsk, w tym zwłaszcza z taktyką WZiP. Dotyczy to przede wszystkim teoretycznych podstaw taktyki i koordynacji działań rodzajów wojsk.

Jest to szczególnie istotne w kontekście działań sojusznicznych, gdzie preferowana jest koordynacja manewru i ognia.

W ramach taktyki ogólnej wymieniona została taktyka formacji ogólnowojskowych. Sam termin „formacje ogólnowojskowe” nie jest jednolicie interpretowany, choć bardzo często używany w różnych opracowaniach i wystąpieniach. Ma on swoich zwolenników, ale także spotykamy się z negatywnym jego odbiorem. Jednak większość przesłanek przemawia za akceptacją tej nazwy, głównie ze względu na potrzebę zgrupowania w jednym miejscu różnych formacji o podobnych możliwościach i przeznaczeniu. Przy zastosowaniu tego kryterium, oprócz WZiP, w tej grupie można umieścić taktykę piechoty górskiej, taktykę jednostek obrony wybrzeża (piechoty morskiej), taktykę wojsk obrony terytorialnej, a także taktykę kontyngentów wojskowych działających w misjach pokojowych. Stwarza to ponadto możliwość włączenia do grupy formacji ogólnowojskowych nowych zgrupowań tworzonych pod kątem wykonywania specjalistycznych zadań, które np. pojawiają się podczas stabilizacji sytuacji w obszarze Kosowa. Ten przykład wskazuje na potrzebę utrzymywania otwartości formacji ogólnowojskowych, gdyż trudno jest obecnie przewidzieć jakie zadania mogą się w przyszłości pojawić i jaką rolę będziemy spełniali w ramach funkcjonowania w sojuszu.

Na podstawie przeprowadzonych analiz szczegółowych i wywiadów eksperckich autor utwierdził się w przekonaniu o potrzebie zaprojektowania struktury taktyki WZiP. W dotychczas opublikowanych opracowaniach teoretycznych takiej klasyfikacji nie zaproponowano. Dlatego też, w oparciu o rezultaty badawcze, a także w wyniku dokonania własnych ocen zaproponowano klasyfikację taktyki WZiP, w której wyodrębniono następujące części składowe:

- teoretyczne podstawy taktyki WZiP;
- koordynację działań WZiP z rodzajami wojsk;
- taktykę pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych WZiP.

Rys. 6. Struktura taktyki wojsk zmechanizowanych i pancernych

Tak zaprojektowane rozwiązanie strukturalne w odniesieniu do taktyki WZiP wymagać będzie stosownych sprawdzianów funkcjonalnych.

Dotyczy to zwłaszcza koordynacji działań w nowych uwarunkowaniach i wymaganiach sojusznicznych. Można zakładać, że wykorzystamy nasze dotychczasowe doświadczenia i połączymy je z nowymi oczekiwaniami. Natomiast teoretyczne podstawy taktyki WZiP ściśle wiążą się i wynikają z teoretycznych podstaw taktyki wojsk lądowych umiejscowionych w taktyce ogólnej, jak i z bardziej szczegółowych teoretycznych podstaw taktyki formacji ogólnowojskowych. Wymagana tu będzie zatem teoria podkreślająca specyfikę taktyki WZiP wzbogacaną o rezultaty sukcesywnie zdobywanych doświadczeń w nowych uwarunkowaniach strukturalnych oraz na podstawie ocen skuteczności wykonywanych zadań. One też wywierać mogą istotny wpływ na zmiany i kształtowanie się taktyki pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych WZiP. Największy stopień odrębności i specyfiki przewidywany jest na szczeblu pododdziału gdzie czołgi i BWP muszą być użyte według określonej koncepcji taktycznej, stosownie do zaistniałej sytuacji. Im większa organizacyjnie jednostka WZiP, tym większy może być wpływ zależności od potrzeby koordynacji działań z różnymi formacjami rodzajów wojsk. W ramach taktyki wymienionych struktur organizacyjnych także mamy sprawdzone pod względem efektywności doświadczenia, które powinny być wykorzystywane. Istnieje jednak wiele obszarów i nowych uwarunkowań, które mogą wywierać istotny wpływ na wzbogacanie teorii i doskonalenie praktyki działań taktycznych na wymienionych poziomach strukturalnych. W największym stopniu może to dotyczyć perspektywicznie wzmacnianych pododdziałów przewidywanych do wykonywania zadań wspólnie z formacjami wojsk aeromobilnych, często w warunkach wymagających gotowości do autonomicznych działań.

W uogólnieniu, istnieją podstawy do stwierdzenia, iż zaprojektowane miejsce taktyki WZiP w klasyfikacji taktyki wojsk lądowych jest rezultatem przeprowadzonej procedury badawczej i stanowi nowy element w teorii tego

rodzaju wojsk. Wstępne oceny i konsultacje potwierdzają słuszość przyjętych założeń i proponowanych rozwiązań. Istnieje jednak wiele przesłanek wskazujących na potrzebę przeprowadzenia kolejnych sprawdzianów praktycznych i dokonania uogólnień zgromadzonych ich rezultatów, aby sukcesywnie wносить nowe elementy lub dokonywać zmiany w zaprojektowanych rozwiązaniach klasyfikacyjnych w obszarze taktyki WZiP.

Rozdział V

**PRZEZNACZENIE I PODSTAWOWE ZADANIA
WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH**

Po dokonanych analizach historycznych i zaprojektowaniu nowelizacji w ujęciach terminologicznych i klasyfikacyjnych, przechodzimy do określeń przeznaczenia WZiP. Jest ono w swych ogólnych zarysach podobne w różnych armiach, gdyż wynika w głównej mierze z możliwości bojowych analizowanej formacji. W naszej obecnej sytuacji przeznaczenie WZiP, oprócz ogólnych zasad ich działania wynika także ze zmieniających się uwarunkowań. Wymienione możliwości predysponują je do dynamicznych działań manewrowych. Natomiast obronny charakter doktrynalny, narodowy i sojuszniczy, obliguje do przygotowań defensywnych, które w swej istocie zakładają przewagę działań obronnych. Nie oznacza to jednak rezygnacji z aktywnych i manewrowych działań, charakterystycznych dla obecnych operacji obronnych.

Ciągle akcentowanie wagi zwrotów zaczepnych wskazuje na potrzebę i możliwości wykorzystywania walorów bojowych WZiP w sytuacjach wymagających wykonania kontrataku czy przeciwuderzenia. Jednak ich cel i zakres nie mogą mieć charakteru agresywnego.

W wyniku dokonanych analiz i ocen obecnych uwarunkowań rzutujących na poziom bezpieczeństwa państwa wyłoniły się priorytety akcentujące istotę problemu. Ze względu na kluczowe znaczenie, na pierwszym miejscu należy wymienić nową „koncepcję strategiczną” podpisaną przez przywódców 9 państw na szczycie NATO w Waszyngtonie, dnia 24 kwietnia 1999 r.²⁰ Ten 18-stronicowy dokument opisuje nową doktrynę strategiczną Sojuszu, która uznaje, że „żywotnym i trwałym celem” NATO pozostaje „ochrona wolności i bezpieczeństwa wszystkich jego członków wszelkimi środkami politycznymi i

²⁰ T. Zalewski, *Doktryna na XXI wiek*, Polska Zbrojna nr 18/1999, s. 33.

militarnymi”. Podkreśla się w punkcie 6 dokumentu, że „wolność i bezpieczeństwo krajów członkowskich mogą być narażone na ryzyko w wyniku kryzysów i konfliktów wpływających na bezpieczeństwo na obszarze euroatlantyckim”. Takie rozumienie zadań Sojuszu uzasadnia jego zaangażowanie w operacje wojskowe poza swoim terytorium, jak np. w obecnej interwencji na Bałkanach, lub wcześniej – w rejonie Zatoki Perskiej. W wymienionym dokumencie przewiduje się przeprowadzenie reform sił zbrojnych NATO podporządkowanych skuteczności w wykonywaniu nowych zadań przymierza. W związku z przewidywanymi zadaniami poza granicami państw NATO, armie będą musiały podwyższyć swoją mobilność, zdolność do szybkiego przerzutu oddziałów oraz zapewnić ich autonomiczność (zdolność przetrwania) na obcym terytorium.

Z przedstawionych wybranych treści analizowanego dokumentu wynikają istotne zadania dla wojsk lądowych, a w nich także dla WZiP.

Na poziomie narodowym zadania wojsk lądowych wynikają z ich roli i miejsca w systemie obronnym państwa nakreślonym w dokumencie „Założenia Polskiej polityki bezpieczeństwa. Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej”.²¹ Zawarty tam zapis stanowi, że siły lądowe przeznaczone są do odparcia lądowo-powietrznych uderzeń agresora aktywnymi działaniami obronnymi. W ramach tych działań wojsk lądowych najważniejsze zadania przewidywane są dla formacji zmechanizowanych i pancernych, gdyż one stanowią podstawowy trzon zgrupowań operacyjnych i taktycznych, a także spełniają rolę integrującą i koordynującą w odniesieniu do pozostałych wojsk.

Treści wymienionych wyżej dokumentów wymagały podjęcia badań celem nakreślenia perspektywicznego modelu wojsk lądowych. Taki wysiłek podjęto w Wydziale Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej. Uzyskane rezultaty wskazują, że „głównymi czynnikami determinującymi rodzaj, zakres i charakter perspektywicznych zadań wojsk lądowych będą przede wszystkim: rodzaj, charakter i skala zagrożeń oraz przynależność Polski do sojuszu obron-

²¹ *Główne problemy i zadania wojsk lądowych w 1999 roku*, wyd. Dowództwo Wojsk Lądowych, Warszawa 1998, s. 3.

nego i przyszły charakter tego sojuszu”.²² Mając powyższe na uwadze, jako podstawę do nakreślenia przyszłych zadań i wynikającego stąd składu bojowego wojsk lądowych, a w nich WZiP, przyjęto prognozowane zagrożenia, aktualne i perspektywiczne założenia obronne oraz zmianę w sztuce wojennej (zwłaszcza w taktyce) i technice wojskowej.

W kontekście przyszłych zadań dla WZiP, do najbardziej istotnych czynników rzutujących na ich treści zaliczyć należy: rodzaj i stopień zagrożeń; zadania obronne wynikające z założeń obronnych państwa (koncepcja obrony); zobowiązania sojusznicze; tendencje rozwojowe sztuki wojennej i techniki wojskowej, zwłaszcza czołgów i bojowych wozów piechoty (BWP). Wymienione czynniki w największym stopniu rzutują na liczebność, skład bojowy, struktury i uzbrojenie WZiP.

Wymieniany na pierwszym miejscu stopień zagrożeń na przestrzeni lat ostatniej dekady ulegał różnym przewartościowaniom. Obecne rezultaty badań tego problemu prowadzone w Wydziale Wojsk Lądowych AON wskazują, że najbardziej narażeni jesteśmy na lokalne konflikty militarne o ograniczonym zasięgu i niewielkiej intensywności.²³ Mogą one występować na obszarze jednego lub kilku krajów i nie muszą być początkiem konfliktu na dużą skalę. Zależnie od rozwoju sytuacji WZiP mogą być użyte na terenie kraju oraz ich część poza jego granicami. Jest to nowa sytuacja, w której wykonywanie zadań obronnych odbywać się będzie w układzie koalicyjnym. Zakres zadań WZiP i skala trudności stąd wynikająca zwiększa się. Dotyczy to zwłaszcza możliwych zadań poza granicami państwa. Oprócz różnych wariantów transportu, włącznie z przerzutem powietrznym, ważnym problemem staje się zapewnienie autonomiczności działań formacji pancerno-zmechanizowanych. Prognozowane działania mogą mieć charakter militarny lub pokojowy. Jako najważniejsze, wymagające wszechstronnych przygotowań, uznać należy zadania o charakterze mili-

²² *Wojska Lądowe RP w nowych uwarunkowania polityczno-militarnych Europy. Perspektywiczny model wojsk lądowych*, Warszawa 1999, s. 3.

²³ *Wojska Lądowe RP ...*, wyd.cyt., s. 5-6.

tarnym na obszarze kraju i poza jego granicami. Taka ocena możliwych zadań wojsk lądowych, w tym ich zasadniczej części – WZiP, stanowiła ważną przesłankę w procesie opracowywania docelowego modelu sił lądowych, które zawarto w dokumencie „Program Integracji i Modernizacji Sił Zbrojnych na lata 1998-2012”. Wprawdzie możliwe są jego korekty (Plan 2001-2006) uwzględniające zachodzące zmiany uwarunkowań jego realizacji, to w swojej istocie nakreśla on wizję nowoczesnych, mobilnych WZiP, których formacje będą przygotowane do wielowariantowych działań.

W bliższym horyzoncie czasowym, zadania WZiP wynikają z propozycji celów jakie postawią naszym siłom zbrojnym dowództwa Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie. Na 65 propozycji celów, 16 dotyczy wojsk lądowych. W odniesieniu do WZiP, głównym problemem wynikającym z przedstawionym celi będzie przygotowanie jednostek wydzielonych do Sił Reagowania. W bieżącym roku gotowość do współpracy z NATO osiągają dowództwa i sztaby 11 DKPanc, 12 DZ, 10 i 34 BKPanc i 11 BZ z 11 DKPanc oraz 6 BKPanc z 12 DZ. Do Sił Szybkiego Reagowania wydzielona jest 10 BKPanc z 11 DKPanc. Zakłada się, że pozostałe siły WZiP wejdą do Sił Głównych, o użyciu których decydować będą władze polskie.

W uogólnieniu stwierdzić można, że przeznaczenie i pierwsza grupa zadań przewidywanych dla WZiP wynika z prognozy konfliktu zbrojnego na dużą skalę. Wymienić tu należy:

- udział w organizowaniu i prowadzeniu obrony na kolejnych rubieżach i pozycjach opóźniania;
- utrzymanie ważnych rejonów i rubieży;
- sukcesywne rażenie celów zgrupowań uderzeniowych przeciwnika;
- udział w załamaniu natarcia strony przeciwnej;
- wykonywanie zasadniczych zadań w wykonywanych zwrotach zaczepnych (kontratakach i przeciwuderzeniach) mających na celu odzyskanie rejonów.

W operacjach obronnych WZiP wyznacza się do odwodów. Jednym z ważnych zadań tych sił jest zwalczanie desantów przeciwnika. Ze względu na swe predyspozycje, zwłaszcza zdolność do szybkich manewrów i duże możliwości ogniowe WZiP mogą te zadania wykonywać z dużą skutecznością.

W drugiej grupie zadań przewidziane są działania WZiP w ramach lokalnych konfliktów zbrojnych, z których najgroźniejszy może być wówczas, kiedy biorą w nim udział państwa należące do różnych układów militarnych. W ramach konfliktów o zasięgu lokalnym, WZiP mogą wykonywać następujące działania:

- osłaniać rozwinięcie operacyjne wojsk;
- wzmacniać jednostki broniące granice państwa;
- brać udział w odpieraniu uderzeń zgrupowań zaczepnych potencjalnego przeciwnika;
- likwidować (rozbijać) desanty, grupy desantowo-szturmowe i dywersyjne przeciwnika.

W konfliktach lokalnych należy zakładać wariant czasowej straty terenu. W takiej sytuacji WZiP przewidywane są także do wykonywania zwrotów zaczepnych celem odzyskania terenu zajętego wcześniej przez agresora.

Nową grupą zadań przewidywanych także dla formacji WZiP jest ich udział w operacjach sojuszniczych w sytuacjach kryzysowych. Operacje te mają na celu przeważnie wymuszanie (przywracanie pokoju na obszarach innych państw). Przewiduje się w nich udział sił WZiP od pododdziału do związku taktycznego włącznie. Ich zadania mogą mieć charakter bojowy, zabezpieczający lub rozjemczy.²⁴

Wydzielone jednostki WZiP do udziału w operacjach przywracania pokoju poza granicami kraju wchodzi przeważnie w skład zgrupowań składających się z wielu komponentów rodzajów wojsk. Tworzenie kontyngentów uzależnione jest od charakteru przyszłych zadań. Praktyka rzeczywistych działań

²⁴ *Wojska Lądowe RP ...*, wyd.cyt., s. 23.

dowodzi, że największe zapotrzebowanie jest na formacje zmechanizowane, które mają szerokie możliwości wielowariantowego działania – włącznie z wydzielaniem zgrupowań pieszych. Do tego typu zadań jednostki (pododdziały, oddziały) WZiP muszą być specjalnie przygotowane. Mamy w tym względzie liczące się osiągnięcia i znaczące doświadczenia. Zostały one naukowo opracowane i wydane w formie opracowań studyjnych w Sztabie Generalnym WP i Akademii Obrony Narodowej.

W uogólnieniu można stwierdzić, iż przeznaczenie i zadania przewidywane dla WZiP ulegają dynamicznym zmianom, których przyczyny pojawiają się wraz z odmiennością uwarunkowań polityczno-militarnych i w mniejszym stopniu – od wzrostu ich możliwości bojowych.

Rozdział VI

**KSZTAŁTOWANIE STRUKTUR ORGANIZACYJNYCH
WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH****6.1. Uwagi ogólne**

Struktury organizacyjne Sił Zbrojnych są nieustannie przedmiotem dużego zainteresowania w kręgach decydenckich i wykonawczych. Świadczy o tym prowadzona permanentnie restrukturyzacja, która będzie nadal kontynuowana po opowiedzeniu się przez Radę Ministrów za 150 tysięczną armią w wytycznych do 6-letniego planu rozwoju Sił Zbrojnych (23.05.2000 r.).

Interesujący nas kształt WZiP może zależeć od wielu czynników, ocen, zależności i koncepcji ich wykorzystania w różnych układach. O wadze problemu świadczą pojawiające się opinie, prognozy i różne koncepcje strukturalne.

6.2. Kierunki zmian strukturalnych

Przed nakreśleniem obecnych kierunków zmian w strukturach WZiP wskazane jest przedstawienie ewolucji wcześniejszych rozwiązań wraz z dokonaniem ich ocen.

W latach 70-tych i 80-tych dywizje miały stabilną organizację podporządkowaną ofensywnym celom doktrynalnym byłego Układu Warszawskiego. Związki taktyczne tworzyły dywizje pancerne i zmechanizowane o czwórko- wym składzie oddziałów ogólnowojskowych (bojowych). W pierwszej z wymienionych były trzy pułki czołgów i jeden pułk zmechanizowany, w drugiej proporcje były odwrotne.

Powyższe struktury oceniano jako ociążałe, ale nastawione na metodyczne łamanie oporu przeciwnika w działaniach zaczepnych. Pozytywną ich stroną była możliwość wariantowania w tworzeniu ugrupowania bojowego oraz potęgowania uderzenia. Czwarty pułk pozwalał wydzielać siły do doraźnie tworzonych zgrupowań taktycznych. Pewnym utrudnieniem było użycie oddziałów zgodnie z ich strukturą, możliwościami bojowymi i przeznaczeniem. Np. pułk

czołgów, bez względu na jego położenie wydzielany był do drugiego rzutu (obecnie odwodu) w obronie dywizji zmechanizowanej.

W okresie przełomu ustrojowego naszego państwa i przechodzenia na samodzielność obronną po 1989 roku, w celu udokumentowanego pokazania naszych defensywnych zamiarów, zrodziła się koncepcja tworzenia jednolitych dywizji typu DZ-89. W jej skład wchodziły trzy jednolite pułki zmechanizowane, także o jednolitej strukturze - po dwa bataliony zmechanizowane i czołgów. Prowadzone doświadczenia miały wykazać ich funkcjonalność, a więc słuszność zaprojektowanej wcześniej koncepcji organizacyjnej. Chociaż kolejność postępowania świadczyła o autokratycznym podejściu do problemu, to w sensie ocen merytorycznych, można było dostrzec wiele pozytywnych stron takiego rozwiązania. Przede wszystkim uzyskano większą swobodę taktycznego wykorzystania dyspozycyjnych sił, gdyż każdy jednolity pułk mógł być użyty w dowolnym miejscu ugrupowania bojowego tak w działaniach zaczepnych jak i obronnych.

Zmniejszona została liczba środków o charakterze ofensywnym (uderzeniowym - czołgów i bojowych wozów piechoty), zwiększono natomiast liczbę środków defensywnych (przeciwpancernych i przeciwlotniczych). Wymienione zmiany wpłynęły na zmniejszenie o ok. 10-20% potencjału bojowego dywizji w porównaniu z poprzednimi strukturami. Pozostała ona silniejsza w stosunku do ówczesnych dywizji - belgijskiej i jutlandzkiej, równa holenderskiej oraz słabsza od dywizji amerykańskiej, brytyjskiej i niemieckiej.

Warto jednak zauważyć, że omawiana dywizja, przy zmniejszonym potencjale, podwyższyła swe możliwości w działaniach dynamicznych, co wynikało z wprowadzonych elementów uniwersalności zwłaszcza w pułkach o jednolitej strukturze organizacyjnej.

Dokonując porównań wewnętrznej struktury organizacyjnej dywizji z ówczesnymi dywizjami NATO, dostrzec można największą niekorzystną dla nas różnicę potencjału w porównaniu do dywizji amerykańskiej. Powodem były tu głównie śmigłowce bojowe, które wchodziły do organicznych struktur wspo-

mnianej dywizji. Problem ten był dostrzegany wcześniej, a opisana zależność, potwierdziła konieczność rozważenia możliwości wprowadzenia do struktur organizacyjnych dywizji organicznych śmigłowców uzbrojonych. W przeciwnym razie nie będziemy postrzegani jako partnerzy z armiami krajów zachodnich.

Odczuwalną stroną ujemną okazał się brak czwartego pułku bojowego, zwłaszcza wówczas kiedy występowała potrzeba tworzenia dodatkowych i różnych elementów ugrupowania bojowego.

Praktyka ćwiczebna wykazała również, że podwyższaniu efektów rażenia ogniowego sprzyja wspólne działanie pododdziałów czołgów i bojowych wozów piechoty. Jednocześnie zbyt częste zmiany podporządkowania utrudniają organizację i kierowanie walką.

Stosunkowo szerokie przedstawienie problematyki organizacyjno-taktycznej związanej z dywizją typu DZ-89 wynika z pozytywnej oceny wielu elementów i rozwiązań strukturalnych oraz stwarzanych możliwości podwyższania operatywności działań dywizji. Było to pierwsze doświadczenie z tworzenia i zastosowania praktycznego, związku taktycznego i oddziału o jednolitej strukturze organizacyjnej. Przyjętą koncepcję w ocenie ogólnej, uznać należy jako pozytywną. Sukcesywne likwidowanie wymienionych wcześniej stron ujemnych rokowało przybliżenie się do osiągnięcia zamierzonego celu - czyli stworzenia operatywnych i funkcjonalnych taktycznie struktur dywizji.

Warto zauważyć, że taką koncepcję organizacyjną praktycznie wprowadzają Niemcy, których dywizje Bundeswehry składają się obecnie z trzech jednolitych brygad, których trzon bojowy stanowią cztery bataliony, dwa czołgów i dwa zmechanizowane. Są one znacznie silniejsze od naszych, tak pod względem ilości jak i jakości środków bojowych. Można jednak przypuszczać, że zostały wykorzystane tu nasze doświadczenia.

W ośrodkach kierowniczych naszych Sił Zbrojnych nie dopatrzono się pozytywów prezentowanych wcześniej rozwiązań i od 1993 roku zapoczątkowano kolejną restrukturyzację polegającą na wprowadzeniu brygadowego, mie-

szanego składu dywizji zmechanizowanej - obie brygady zmechanizowane i jedna pancerna. Można przypuszczać, że takie podejście wynikało z zamiarów integracyjnych ze strukturami NATO, gdyż armie członkowskie tego paktu mają w swym składzie brygady. Jednak powrót do zróżnicowanego składu brygad zmechanizowanych i pancernych nie sprzyja swobodzie taktycznego ich wykorzystania. Wiele przesłanek przemawia za tym, że w przyszłości zwycięży idea uniwersalnych jednolitych struktur organizacyjnych.

W kontynuowanych pracach nad nowoczesnym modelem polskich sił zbrojnych rozważane są różne opcje i kierunki rozwoju. Ogólnym zamysłem tego modelu jest dostosowanie struktur organizacyjnych do prognozowanych warunków pola walki oraz do wymagań interoperacyjności ze strukturami Paktu Północnoatlantyckiego.²⁵

6.3. Elementy struktur organizacyjnych Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych wybranych armii

Dokonanie ocen i analiz struktur formacji zmechanizowanych i pancernych wybranych armii oraz przedstawienie ich rezultatów ma na celu stworzenie udokumentowanych podstaw do przeprowadzenia analizy porównawczej z obecnymi naszymi rozwiązaniami. W dalszej perspektywie ma to stanowić źródło wiedzy o strukturach WZiP, które pozwoli nakreślić prognozę ich rozwoju.

NIEMCY²⁶

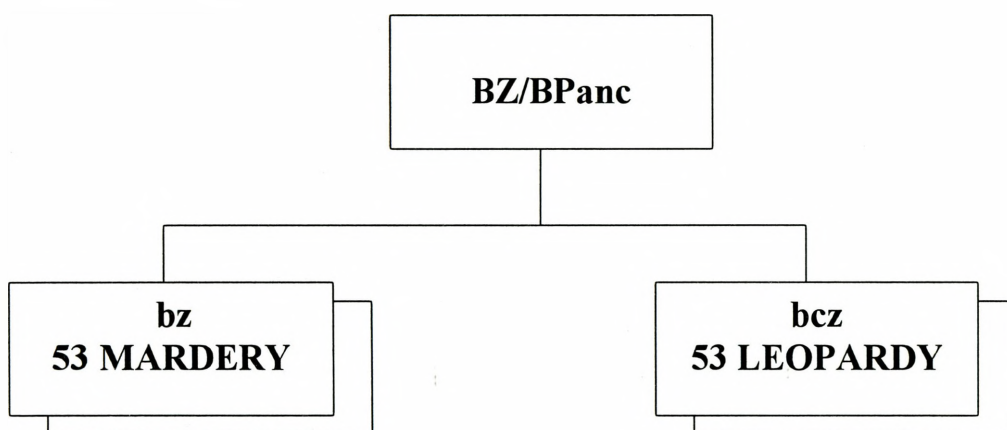
Niemieckie WZiP wchodzi w skład struktur trzech korpusów (1, 2, 4). W wymienionych korpusach podstawowym trzonem bojowym jest osiem dywizji, w tym cztery pancerne (1, 5, 7, 10), trzy zmechanizowane (6, 13, 14) i jedna piechoty górskiej. Formacje zmechanizowane i pancerne umiejscowione są w dwunastu brygadach zmechanizowanych (1, 5, 7, 14, 30, 32, 37, 38, 39, 40, 41 i 42) i siedmiu brygadach pancernych (9, 12, 14, 18, 21, 34, 36) oraz w niemiecko-francuskiej brygadzie zmotoryzowanej (BZmot).

²⁵ S.Koziej, *Dylematy rozwoju sił zbrojnych* (2), Polska Zbrojna nr 207/1996.

²⁶ Źródło: wywiad z ekspertem z Katedry Rozpoznania Wojskowego i Armii Obcych AON, kwiecień 1999 r.

Rozwinięte związki taktyczne i oddziały przeznaczone są do sił szybkiego reagowania, natomiast siły główne stanowią jednostki częściowo rozwinięte.

W skład dywizji wchodzi 2-3 brygady. Każda brygada – BZ lub BPanc, składa się z czterech batalionów, dwa bataliony zmechanizowane (bz) i dwa bataliony czołgów. Każdy bz składa się z czterech kompanii zmechanizowanych (kz), po 13 bojowych wozów piechoty „MARDER”. Podobnie bcz, składa się z czterech kompanii czołgów (kcz) po 13 czołgów „LEOPARD”. Razem w bz jest 53 BWP i w bcz 53 czołgi.

Szkic 1. Formacje zmechanizowane i pancerne BZ/BPanc Budneswehry

W przedstawionych elementach struktur WZiP armii niemieckiej ważnym i funkcjonalnym rozwiązaniem koncepcyjnym jest jednolity układ batalionów w brygadach, które tylko ze względów historycznych nazywane są odmiennie – BZ, BPanc. Pozwala to na wielowariantowe użycie potencjału bojowego i nie ogranicza możliwości decyzyjnych przy tworzeniu ugrupowania bojowego. Jest to niewątpliwie wzorzec, który powinien być brany pod uwagę (uwzględniany) przy pracach koncepcyjnych doskonalących struktury organizacyjne własnych WZiP.

STANY ZJEDNOCZONE²⁷

W armii Stanów Zjednoczonych od wielu lat funkcjonują, sprawdzone w rzeczywistych działaniach bojowych, rozwiązania strukturalne WZiP. W skład dywizji zmechanizowanych i pancernych (DZ, DPanc) wchodzi trzy dowództwa brygad zmechanizowanych i pancernych (BZ, BPanc). W skład DZ wchodzi pięć bz i pięć bcz, natomiast w DPanc jest sześć bcz i cztery bz. Z kolei w BZ jest 2-3 bz i 1-2 bcz, a w BPanc 1-2 bz i 2-3 bcz.

W skład bz wchodzi cztery kompanie zmechanizowane po 13 wozów opancerzonych M-2 BRADLEY (razem w bz – 54). W bcz jest także cztery kompanie czołgów – razem 58 czołgów M-1 ABRAMS.

Przykładowo 1 DPanc „Cavalery” ma w swym składzie trzy brygady:

- 1 Brygada bz i dwa bcz;
- 2 Brygada dwa bz i bcz;
- 3 Brygada dwa bz i dwa bcz.

Podobny skład ma 1 DZ „Big Red One”, gdzie 1 Brygada ma bz i dwa bcz, 2 Brygada – dwa bz i dwa bcz i 3 Brygada – dwa bz i bcz.

Z powyższego wynika, że składy brygad są zróżnicowane a potencjał bojowy batalionów znaczny, porównywalny do batalionów Bundeswehry.

ROSJA²⁸

WZiP Rosji tworzą DZ i DPanc. W DZ jest dwa pułki zmechanizowane (pz), po trzy bz i bcz w każdym, pułk czołgów (pcz), trzy bcz. W DPanc jest proporcja odwrócona, w jej skład wchodzi dwa pcz i pz. W pz jest trzy bz po 30 BWP i bcz w składzie 40 czołgów T-72 (przeważnie). W pcz bataliony czołgów są w podobnym składzie.

BIAŁORUŚ²⁹

²⁷ S. Miłosz, *Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne USA*, Warszawa 1995. *Brygada, batalion, kompania, pluton, drużyna sił lądowych Stanów Zjednoczonych*, Sztab Generalny, Warszawa 1979. Jest to źródło nadal aktualne.

²⁸ Komunikat rozpoznawczy 1/97.

²⁹ Komunikat rozpoznawczy nr 1/97.

Formacje WZiP umiejscowione są w czterech rozwiniętych brygadach zmechanizowanych (BZ) oraz w sześciu bazach sprzętu bojowego (BSB), które odpowiadają strukturze skadrowanej brygady pancerniej (BPanc). BSB wyposażona jest w 90 czołgów różnych typów (T-72, T-64, T-62, PT-76).

Podstawową jednostką (oddziałem) WZiP jest BZ posiadająca w swym składzie dwa bz i dwa bcz. W strukturze bcz są trzy kcz, każda po 10 czołgów T-72. Natomiast bz składa się z trzech kcz, każda po 10 BWP-2.

CZECHY

W armii naszych południowych sąsiadów, która przechodzi na organizację korpusów brygadowych, zasadniczym trzonem bojowym są BZ. Składają się one z czterech bz. Każdy bz ma w swym składzie dwie kcz wyposażone w BWP-1 i dwie kcz wyposażone w czołgi T-72. Razem w bz jest 30 BWP-1 i 27 – T-72 – co stanowi 57 wozów bojowych. Jest to więc batalion silny, porównywalny z armiami zachodnimi.

x

x x

Na podstawie wyżej przedstawionych treści, a także analizy rozwiązań strukturalnych WZiP zastosowanych w armiach Wielkiej Brytanii, Francji i Belgii można określić tendencje rozwojowego tego rodzaju wojsk.³⁰ Dostrzec można dążenia do tworzenia jednolitych struktur dywizyjnych i brygadowych zapewniających wysoką funkcjonalność i maksymalne możliwości wykorzystywania potencjału bojowego jednostek WZiP. Bardzo istotnym kierunkiem w kształtowaniu struktur analizowanych tego rodzaju wojsk jest dążenie do tworzenia silnych batalionów zdolnych do autonomicznych działań stanowiących trzon tworzonych zgrupowań taktycznych współdziałających z formacjami szturm powietrznego.

³⁰ Np. 1 BPanc armii Wielkiej Brytanii ma w swym składzie trzy BPanc i jeden rozpoznawczy pułk pancerny. 4 i 7 BPanc tej dywizji mają w swym składzie dwa pcz i dwa bz. W armii francuskiej 6 lekka DPanc składa się z dwóch pzmot i dwóch ppanc, a 1 DZ armii belgijskiej składa się z dwóch BZ i jednej BZmot, w BZ są dwa bz i jeden bcz.

W dokonywanych restrukturyzacjach formacji wojsk zmechanizowanych i pancernych do ważnych czynników wywierających istotny wpływ na wprowadzane zmiany można zaliczyć: potrzebę łączenia wysiłków i uzupełniania się jednostek zmechanizowanych i pancernych; podwyższanie mobilności i autonomiczności działań oraz stwarzanie warunków do maksymalnego wykorzystania potencjału bojowego.

6.4. Ogólna koncepcja strukturalna Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych

Zaproponowany kształt strukturalny WZiP stanowić może istotną część perspektywicznego modelu wojsk lądowych w ramach Sił Zbrojnych RP. W jego tworzeniu muszą być uwzględniane różne uwarunkowania i czynniki. W tym celu przedstawione zostały wcześniej treści obrazujące przeznaczenie i ogólne zadania WZiP umiejscowione w zadaniach wojsk lądowych, a także różne warianty rozwiązań strukturalnych tego rodzaju wojsk stosowanych w różnych, interesujących nas armiach.

Ważnym wydarzeniem dla kształtu i kierowania WZiP było powołanie w b.r. **Szefostwa Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych** umiejscowionego w pionie szkolenia Dowództwa Wojsk Lądowych. Można przypuszczać, że wymienienie wojsk pancernych na pierwszym miejscu ma swe historyczne uzasadnienie, natomiast przy obecnej przewadze jednostek zmechanizowanych, nazwa tego szefostwa powinna brzmieć: **Szefostwo Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych (SWZiP)**, które w dalszych częściach niniejszego opracowania będzie tak określane. Takiego rozwiązania oczekiwano od dawna, gdyż tylko WZiP wśród rodzajów wojsk nie miały swego szefostwa mimo, iż stanowią największą siłę Wojsk Lądowych.

Wiele istotnych informacji dotyczących kwestii rozwojowych WZiP uzyskano w wyniku przeprowadzonej dyskusji poświęconej rozwojowi Sił Zbroj-

nych RP w warunkach członkostwa w NATO.³¹ W odniesieniu do interesującej nas problematyki zauważalna była tendencja do tworzenia mniejszej ilości, ale silnych i mobilnych zmechanizowanych związków taktycznych. W składzie DZ przewidywano także silne i mobilne brygady (BZ, BPanc). Oczekuje się, aby kosztem mniejszej ilości te formacje były w pełnej gotowości do wykonywania postawionych zadań.

Wiele kontrowersji budzi skład bojowy i rola przyszłych batalionów. Wśród większości członków narady panowała zgodność co do potrzeby wzmocnienia i usamodzielnienia batalionów i traktowania ich jako podstawowych modułów. Wzorem armii zachodnich, zwłaszcza Bundeswehry, wskazywano na liczbę ok. 50 wozów bojowych w batalionie. Innego zdania był Dowódca Wojsk Lądowych, który dostrzegł tendencje odchodzenia od „ociężałych” batalionów w kierunku modelu pośredniego liczącego ok. 40 wozów bojowych. Wynika to z doświadczeń amerykańskich i jest zbliżone do obecnego modelu rosyjskiego. Mamy też wcześniejsze doświadczenia z funkcjonowania w strukturach pułkowych i batalionowych 13-wozowych kompanii. Wyniki analizy porównawczej, pojawiających się nowych tendencji strukturalnych i zwiększanie się zapotrzebowania na mobilne, silne i autonomiczne zgrupowania taktyczne wskazują na batalion składający się z ok. 40 wozów bojowych, najlepiej uniwersalnych łączących w sobie walory nowoczesnych czołgów (III generacji) i bojowych wozów piechoty.

Doświadczenia ostatnich 10 lat dowodzą, że w miarę zmian uwarunkowań i różnych istotnych czynników, koncepcje organizacyjne mogą ulegać zmianom. Prawdziwość tej tezy potwierdzają wyniki wstępnej analizy porównawczej naszych obecnych i planowanych rozwiązań organizacyjnych oraz rozwiązań stosowanych w innych, liczących się armiach. Zwraca się w nich uwagę na adekwatność struktur organizacyjnych związków taktycznych i oddziałów WZiP do

³¹ Tezy problemowe do dyskusji na naradę poświęconą rozwojowi Sił Zbrojnych RP w warunkach członkostwa w NATO (MON, AON 14.04.2000 r.).

potrzeb zapewnienia możliwości prowadzenia efektywnych działań na samodzielnych kierunkach.

Wiele uwagi przywiązuje się do koncepcji usytuowania formacji WZiP w strukturach korpusu. Rozważane są tu trzy warianty organizacyjne. Pierwszy z nich, który przewiduje strukturę dywizyjną w obecnym kształcie. Wykorzystanie jednostek WZiP w tym wariacie sprzyja odpieraniu uderzeń przeciwnika i wykonywaniu zwrotów zaczepnych. Nie stwarza jednak warunków do organizowania obrony ogniskowej przy użyciu zgrupowań taktycznych różnej wielkości. Takim wymaganiom w odniesieniu do jednostek WZiP odpowiada organizacja korpus – brygada – batalion. Sprzyja to organizowaniu obrony przestrzennej we współdziałaniu z siłami obrony terytorialnej (OT).

Wariant trzeci jest rozwiązaniem pośrednim i przewiduje mieszaną organizację KZ, w którym wystąpią 1-2 dywizje o składzie trzech brygad oraz 2-4 brygady o zwiększonym potencjale bojowym i znacznej samodzielności bojowej. Przy takiej strukturze istnieje możliwość wielowariantowego wykorzystania formacji WZiP. Wstępne oceny przeprowadzone w WWL AON wskazują, że trzeci wariant struktury korpusu może okazać się najbardziej funkcjonalny dla WZiP i Wojsk Lądowych.³² W wymienionych ocenach nie uwzględnia się jednak rozwiązań szczegółowych dotyczących proporcji i składu w ramach WZiP. Taki poziom uogólnienia odnosi się w większym stopniu do jednolitych struktur organizacyjnych WZiP na poziomie taktycznym. Natomiast przy zróżnicowanych składach bojowych związków taktycznych i brygad zmechanizowanych i pancernych oceny mają charakter wieloaspektowy. Stwarza to pewne utrudnienia w procesie decyzyjnym i ogranicza swobodę wykorzystania oddziałów i pododdziałów. Inne miejsce w ugrupowaniu bojowym przewidywane jest dla BZ, a inne dla BPanc, tak w składzie dywizji jak i w wariacie brygad samodzielnych. Położenie wyjściowe, w tej sytuacji, niejako narzuca wykorzy-

³² *Wojska Lądowe RP ...*, wyd.cyt., s. 30.

stanie formacji WZiP, co może przyczynić się do obniżania ich możliwości bojowych.

Ważnych informacji na temat kształtu organizacyjnego WZiP dostarczają wyniki badań prowadzonych metodą analizy porównawczej składu tych wojsk wybranych państw i własnych. Analizowano strukturę z USA RFN, Rosji i Polski. Brano pod uwagę takie wskaźniki jak:

- liczba BZ/pz w DZ/Dpanc;
- liczba BPanc/pcz w DZ/Dpanc;
- liczba BWO w bz;
- liczba czołgów w bcz.

Z przeprowadzonej analizy porównawczej wynika, że liczba BZ/pz w DZ/Dpanc jest zróżnicowana, równe lub jednolite są dwie-trzy brygady w DZ/Dpanc. To ostatnie rozwiązanie stosowane w armii RFN ma najwyższy stopień funkcjonalności. Ocena dotyczy także liczby BPanc/pcz w DZ/Dpanc. Jednolite brygady stwarzają sprzyjające warunki do wielowariantowego ich wykorzystania.

W odniesieniu do liczby bz/bcz w BZ/pz, BPanc/pcz wykazane są różne rozwiązania. Mogą to być zmienne ilości batalionów (bz, bcz) w składzie brygad, stałe proporcje 1:3 bz do bcz w BZ i BPanc oraz jednolite ilości dwa bz i dwa bcz w jednolitych brygadach. Także to ostatnie rozwiązanie oceniane jest za najbardziej funkcjonalne.

Z przedstawionych treści obrazujących rezultaty badań ukierunkowanych na optymalizację struktur WZiP wynika, że problem jest złożony i powinien być rozważany w różnych horyzontach czasowych i różnych uwarunkowaniach. W bliższym horyzoncie czasowym jesteśmy zobligowani do tworzenia i doskonalenia struktury – korpus – dywizja – brygada – batalion. W tych formacjach wojskowych mieszczą się związki taktyczne, oddziały i pododdziały WZiP. Są one zorganizowane w DZ, DPanc, BZ, BPanc, bz, bcz. Skład DZ – dwie BZ i BPanc i odmiennej proporcji brygad w DPanc, a także skład BZ – trzy bz i bcz i

odmiennej proporcji batalionów w BPanc jest wprowadzany i doskonalony. Można prognozować, że w miarę nawarstwiania się przeobrażeń w sferze polityczno-militarnej i zmian różnych uwarunkowań, mogą także nastąpić korekty we wspomnianych planach.

Przedstawione wyniki analiz porównawczych różnych rozwiązań strukturalnych WZiP wskazują, że obecnie wprowadzane koncepcje organizacyjne tych wojsk powinny być zmienione. Dotyczy to zwłaszcza wzmocnienia batalionów nowoczesnymi BWO i czołgami w ilościach odpowiadających wymaganiom tworzonych autonomicznych i samodzielnych zgrupowań taktycznych, co koresponduje z wynikami dyskusji podczas narady prowadzonej przez ministra obrony narodowej w dniu 14.04.2000 r.

Wiele argumentów przemawia też za tym, aby m.in. wzorem Bundeswehry wprowadzić jednolitą organizację brygad w składzie dwóch bz i dwóch bcz. Stworzy to warunki do pewnej uniwersalizacji wykorzystania posiadanego potencjału bojowego WZiP.

W dalszym horyzoncie czasowym, po ok. 2020 roku przewiduje się sukcesywne zbliżanie możliwości taktyczno-bojowych czołgów i BWO. Przykładem tego jest np. izraelski czołg MERKAWA-3 uzbrojony w armatę 120 mm i posiadający pomieszczenie dla desantu oraz rosyjski BWO – BMP-3 uzbrojony w 100 mm armatę. Pozwala to z dużym prawdopodobieństwem prognozować, iż podstawowym środkiem walki WZiP w dalszej przyszłości będzie uniwersalny wóz bojowy. Może on wchodzić na wyposażenie jednolitych, wysoce mobilnych, o dużych możliwościach manewrowych jednostek tworzonych według zmieniających się potrzeb pola walki.

Wprowadzenie do wojsk uniwersalnego wozu bojowego łączącego w sobie walory czołgów i BWO może przyczynić się do znaczących zmian w strukturach i zasadach działań taktycznych obecnych WZiP. Przede wszystkim wymusi on tworzenie jednolitych struktur organizacyjnych i jednolitego ich nazewnictwa. Jednolite, zunifikowane związki taktyczne, oddziały i pododdziały

w swych strukturach będą miały czytelne i funkcjonalne rozwiązania. Nad nową nazwą tych wojsk można się zastanawiać i uwzględniać różne przesłanki. Mogą to być np. wojska zmechanizowane, pancerno-zmechanizowane, opancerzone mobilne itp. Przy czym kwestie nazwy można pozostawić nadal jako otwartą i używać terminu WZiP i SWZiP.

Zapowiedziane wcześniej możliwe zmiany strukturalne formacji WZiP zależne od pojawiających się potrzeb pola walki, nie można określić w sposób jednoznaczny. Brane są tu pod uwagę różne czynniki i zależności. Przede wszystkim liczy się tu operatywność działania (wysoka mobilność), wartość bojowa, bezpieczeństwo załóg i sprawność dowodzenia. Samo wprowadzenie uniwersalnych wozów bojowych (UNB) przyczyni się bezpośrednio do rozwiązania wielu problemów mieszczących się w powyższych grupach wymagań. Dokonywanie zmian w ilościach UWB jednostek WZiP może być zabiegiem organizacyjnym prostym w wykonaniu i nie wpłynie na pojawianie się pośrednich problemów o znacznej skali trudności.

Przy jednolitych strukturach WZiP ułatwiony zostanie proces decyzyjny w obszarze rozwiązywania problemów taktycznych. Dotyczy to zwłaszcza tworzenia ugrupowania bojowego oraz planowania użycia formacji WZiP do zadań o charakterze wielowariantowym.

Niewątpliwie, tak zarysowana wizja przeobrażeń strukturalnych WZiP w dalszej perspektywie, zawiera w sobie wiele argumentów uzasadniających korzyści płynące z projektowanych rozwiązań. Argumenty te mają charakter taktyczno-bojowy i dotyczą podwyższania skuteczności działania na przyszłym polu walki. Jednak na podstawie prowadzonych sondaży, m.in. w Wojskowym Instytucie Techniki pancernej i Samochodowej, problemem okazać się może bariera finansowa, która może pojawić się podczas projektowania i produkcji uniwersalnego wozu bojowego, w stosunku do którego wymagania nieustannie rosną. Ta informacja sugeruje o możliwym zwiększeniu oddalenia w czasie wprowadzenia do WZiP tego UWB także w armiach krajów wysoko rozwinię-

tych. Zakładać też można, iż w miarę upływu czasu i postępujących dynamicznie zmian technologicznych, a także przeobrażeń w teorii walki, pojawią się nowe wymagania i możliwości techniczno-taktyczne w odniesieniu do UWB w przyszłości.

Istotnym czynnikiem wpływającym na kształt WZiP mogą być postanowienia szczegółowe wynikające ze znowelizowanej strategii Sojuszu. Pojawiające się nowe zadania określą wymagania w zakresie tworzenia struktur i zgrupowań do ich wykonywania. Musimy jednocześnie priorytetowo traktować interesy narodowe w zakresie obronności państwa, zwłaszcza w początkowej fazie możliwej agresji na nasze terytorium.

Rozdział VII

**KRYTERIA OCENY POTENCJAŁU BOJOWEGO
WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH**

Ważnym źródłem wiedzy potrzebnej do projektowania rozwiązań koncepcyjnych jest poprawna ocena potencjału wojsk operacyjnych. Jest to niezwykle złożone zadanie wymagające przyjęcia określonych metod i kryteriów oceny.

Na podstawie zebranych doświadczeń i obecnego stanu wiedzy na temat oceny potencjału wojsk operacyjnych, w tym także WZiP, powinny być brane pod uwagę takie ich elementy jak: struktury organizacyjne, dowodzenie, wyszkolenie i wyposażenie. W optymalizacji szczegółowej mogą być brane pod uwagę także inne jednostkowe uwarunkowania. Najbardziej aktualnym opracowaniem na ten temat jest rozprawa doktorska J. Wociała.³³

Znajdujemy tam naukowo uzasadnioną definicję POTENCJAŁU BOJOWEGO, który według autora, stanowi systemową cechę określającą zdolność i możliwości bojowe danego systemu (jednostki organizacyjnej, zgrupowania wojsk). W zaproponowanych metodach i kryteriach, wyeksponowane zostały oceny potencjału rażenia dyspozycyjnych środków bojowych.

Ocena wymienionych na pierwszym miejscu struktur organizacyjnych prowadzona jest najczęściej na podstawie takich kryteriów jak: globalne wielkości stanów osobowych, sprzętu i uzbrojenia; funkcjonalność przyjmowanych struktur; optymalizacja wykorzystywania dyspozycyjnych sił i środków i kompatybilność w działaniach sojuszniczych (w operacjach połączonych). Dostrzec więc można, iż wymieniane kryteria mają charakter ogólny, stąd uzyskiwane rezultaty ocen określają najczęściej kierunki doskonalenia wymienionych struktur.³⁴

³³ J. Wociał, *Metoda oceny wartości modeli systemu sił zbrojnych*, Rozprawa doktorska, wyd. AON, Warszawa 1998.

³⁴ Por. A. Stabryła, *Praca zbiorowa, Doskonalenie struktury organizacyjnej*, PWE, Warszawa 1991.

Prowadzona permanentnie restrukturyzacja naszych sił zbrojnych prowadzona jest także na podstawie uwzględniania różnych uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, w tym możliwości gospodarki narodowej. Na ten temat wypowiadało się wielu autorów w różnych opracowaniach i artykułach polemicznych. Wymienić tu można m.in. artykuł B. Balcerowicza na temat liczebności i składu sił zbrojnych, w którym określone zostały determinanty i kryteria wyznaczające liczbę wojska w czasie pokoju.³⁵ Zaliczono do nich m.in. system mobilizacyjny; przygotowanie rezerw i wywiązywanie się z zobowiązań sojuszniczych. Zaakcentowana została potrzeba budowy modelu sił zbrojnych także na okres kryzysu i wojny. Pojawiły się też koncepcje organizacyjne obejmujące szczeble oddziału i związku taktycznego, gdzie wskazywano na potrzebę wprowadzenia jednolitych struktur organizacyjnych.³⁶

Do ważnych elementów wywierających istotny wpływ na kształt struktur organizacyjnych WZiP należy zaliczyć zapotrzebowanie na zwiększony dynamizm działań prowadzonych w wymiarze powietrzno-lądowym, autonomiczność zgrupowań taktycznych oraz tendencję do zmniejszania jednostek oraz zwiększania ich operatywności.³⁷

Kolejnym ważnym zakresem oceny potencjału wojsk operacyjnych jest dowodzenie. Kryteria jego oceny dotyczą przede wszystkim systemu stanowisk dowodzenia, profesjonalizm dowództw i sztabów, interoperacyjność i kompatybilność w działaniach sojuszniczych, sprawność obiegu informacji, niezawodność sprzętu i systemów łączności.³⁸

Metody oceny efektywności dowodzenia są związane z przyjmowanymi kryteriami i pozwalają uzyskiwać udokumentowane i wiarygodne wyniki. Istnieją szerokie możliwości rzeczywistego pomiaru efektywności funkcjonalnej stanowisk dowodzenia, obiegu informacji, czy też niezawodności sprzętu infor-

³⁵ B. Balcerowicz, *Liczebność i skład sił zbrojnych*, Myśl Wojskowa nr 1/1997, s. 35-37.

³⁶ M. Huzarski, *Działania taktyczne zunifikowanej dywizji o jednolitej strukturze organizacyjnej*, wyd. AON, Warszawa 1996, s. 16-25.

³⁷ W. Kaczmarek, Z. Ścibiorek, *Przyszła wojna – jaka?*, Warszawa 1995, s. 42-50.

³⁸ Por. S. Wróbel, *Żywotność stanowisk dowodzenia dywizji w walce*, Rozprawa doktorska 1989, s. 91-104.

matycznego i łączności. Naturalnym kryterium określającym stan interoperacyjności i kompatybilności systemów dowodzenia są efekty uzyskiwane podczas rutynowej współpracy sojuszniczej oraz w czasie ćwiczeń i wykonywania zadań w operacjach połączonych.

Dowodzenie jest wtedy skuteczne, kiedy dysponując określonym potencjałem osiąga się wcześniej zamierzony cel działania.³⁹ Natomiast skuteczność dowodzenia to zdolność **systemu dowodzenia** do działania, które doprowadzi w efekcie do osiągnięcia zamierzonego celu, czyli wykonania postawionego zadania.

Badania polskojęzycznej literatury źródłowej wskazują, że dotychczasowy system dowodzenia tworzą:⁴⁰

- organy dowodzenia wraz z ich funkcjonalnymi procedurami działania i hierarchiczną strukturą podporządkowania, rozmieszczone na stanowiskach dowodzenia;
- infrastruktura informatyczna;
- infrastruktura telekomunikacyjna;
- siły oraz mobilne środki zabezpieczenia.

Natomiast analiza dokumentów normatywnych Sojuszu Północnoatlantyckiego pozwala na stwierdzenie, że system dowodzenia (*Command, control and information system – C2I system*) wojsk lądowych w ujęciu stosowanym w państwach NATO postrzegany jest jako zintegrowany system obejmujący:

- doktrynę,
- procedury,
- struktury organizacyjne,
- stany osobowe,
- wyposażenie,

³⁹ A. Tomaszewski i inni, *Struktura organizacyjno-funkcjonalna dowodzenia wojsk lądowych*, Tom 2, Warszawa 1997, s. 61.

⁴⁰ *Instrukcja organizacji i funkcjonowania Wojennego Systemu Dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP*, Sztab Generalny WP, Warszawa 1995, s. 9.

- środki łączności i połączenia informacyjne.

Wspiera on dowódców wszystkich szczebli w zakresie zapewniania terminowych i wystarczających informacji do planowania, kierowania i koordynowania działań.⁴¹

Wymienione kolejno kryteria oceny wyszkolenia i wyposażenia wiążą się z oceną możliwości potencjału rażenia i wykonywania zadań.

Okresowego pomiaru poziomu wyszkolenia operacyjno-taktycznego dokonuje się podczas ćwiczeń w układzie narodowym i koalicyjnym. Kryteria oceny poziomu wyszkolenia są wówczas tożsame z nakreślonymi celami ćwiczeń. Stopień osiągania tych celów rzutują na poziom wyszkolenia dowództw sztabów i wojsk biorących udział w ćwiczeniu. W Oddziale Szkolenia Operacyjno-Taktycznego Dowództwa Wojsk Lądowych i w Zakładzie Metodyki Szkolenia Operacyjno-Taktycznego Wydziału Wojsk Lądowych AON prowadzone są prace nad oceną efektywności ćwiczeń w wymiarze narodowym i koalicyjnym. Wnioski z ćwiczeń wskazują na stopień osiągnięcia zamierzonych celów.

Z kolei ocena potencjału rażenia WZiP możliwa jest przy zastosowaniu metody zaproponowanej przez J. Wociała – diagnozy potencjału rażenia sił zbrojnych.⁴² Wymieniona metoda polega na wykonaniu następujących czynności:

- zebranie materiału statystycznego obejmującego potencjał rażenia;
- dokonanie oszacowania potencjału rażenia dla każdego badanego przedmiotu;
- dokonanie analizy wartości, diagnozy stanu i prognozy zmian potencjału rażenia.

⁴¹ Z. Klawitter, *Dowodzenie brygadą w walce*, Rozprawa doktorska, Warszawa 1999, s. 32-33.

⁴² J. Wociał, *Metoda oceny wartości modeli systemu sił zbrojnych*, wyd. cyt., s. 47.

Dane jakościowe w postaci jednostkowych wskaźników jakości dla każdego typu sprzętu mogą być pozyskiwane z baz danych systemu MIKRO-OS ze Sztabu Generalnego WP.⁴³

Oszacowanie potencjałów rażenia powinno uwzględniać „aktywne” środki walki, w tym: broń raketowa, artyleria, **czołgi, transportery opancerzone (w tym BWP)**, środki przeciwpancerne i środki przeciwlotnicze.

Istnieje także możliwość obliczenia potencjalnej wartości bojowej związków taktycznych i operacyjnych na podstawie danych liczbowych określających wartość bojową poszczególnych wzorów uzbrojenia. Obliczenia te można wykonywać wielowariantowo tworząc kombinacje składu organizacyjnego w zależności od konkretnej sytuacji bojowej.⁴⁴ W odniesieniu do wojsk raketowych i artylerii, oceny ich możliwości ogniowych można dokonywać przy wykorzystaniu metodyki wykonywania obliczeń podczas planowania zadań operacyjnych.⁴⁵

Do całościowej oceny potencjałów wojsk operacyjnych można wykorzystać metodę i bazę danych opracowaną przez K. Ficonia.⁴⁶ Uzyskane rezultaty obrazują ocenę potencjałów operacyjnych armii państw – sygnatariuszy traktatu CFE, które stanowią także materiał do prowadzenia analiz porównawczych potencjałów bojowych, zwłaszcza w odniesieniu do czołgów, BWP i artylerii.

*

* *

Na podstawie wyżej przedstawionych treści, w uogólnieniu można stwierdzić, iż metody i kryteria oceny potencjału bojowego WZiP są różne i zależne od badanej problematyki. W odniesieniu do konkretnego sprzętu i uzbrojenia wypracowane zostały odpowiednie metody pomiaru stwarzające podstawy

⁴³ *Współczynniki jakościowe uzbrojenia i sprzętu bojowego wojsk własnych i nieprzyjaciela*, Sztab Generalny, Warszawa 1984.

⁴⁴ *Uniwersalna metodyka oceny wartości bojowej uzbrojenia oraz potencjału bojowego związków taktycznych i operacyjnych sił zbrojnych*, Warszawa 1993, s. 67.

⁴⁵ *Metodyka planowania wsparcia ogniowego w operacji i walce*, Warszawa 1998, s. 127-133.

⁴⁶ K. Ficoń, *Ocena potencjałów operacyjnych państw – sygnatariuszy traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie*, *Myśl Wojskowa* nr 2/1998, s. 25; i *Miejsce Polski w klasyfikacji potencjałów europejskich państw NATO*, *Myśl Wojskowa* nr 3/2000, s. 41.

do udokumentowanych ocen potencjałów bojowych. Są też takie obszary, w których oceny muszą mieć charakter ogólny, gdyż wynika to z obiektywnych warunkowań.

Przegląd materiałów źródłowych potwierdza tezę o potrzebie kontynuacji prac nad doskonaleniem metod i określaniem uniwersalnych kryteriów oceny potencjału bojowego WZiP.

Rozdział VIII

**KIERUNKI I TENDENCJE ROZWOJOWE W TAKTYCE
WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH****8.1. Uwagi ogólne**

Mając na uwadze niekwestionowaną potrzebę zastosowania podejścia prognostycznego, uznano jako zasadne i wynikające z logicznego układu pracy, przedstawienie ocen wskazujących na kierunki i tendencje rozwojowe w taktyce WZiP. Nie zakładamy tu przedstawiania prognoz dostatecznie udokumentowanych, gdyż i przedmiot badań, którym są WZiP, umiejscowiony jest wśród wielu ciągle zmieniających uwarunkowań. Wskazane jest jednak, aby na podstawie obecnego stanu wiedzy o taktyce WZiP określić obszary przeobrażeń, w których mieszczą się kierunki i tendencje rozwojowe.

8.2. Działania rozstrzygające

Termin działań rozstrzygających zrodził się w naszej literaturze taktycznej w wyniku porównań z wieloma opracowaniami normatywnymi innych armii (Niemcy, USA), a także ze względu na potrzebę funkcjonowania w układzie sojuszniczym.

Wśród działań rozstrzygających wymieniamy podstawowe rodzaje walki – obronę i natarcie i rodzaje walki – działania opóźniające, aeromobilne, specjalne, wycofanie i działania nieregularne. Uwzględniając zakres wiedzy w ramach taktyki WZiP interesujemy się szczególnie podstawowymi rodzajami walki i działaniami opóźniającymi.

8.2.1. Działania obronne

Rozważając różne scenariusze możliwych konfliktów zbrojnych, w wielu sytuacjach może zaistnieć potrzeba udziału formacji WZiP w walce obronnej. Może być ona przede wszystkim konsekwencją działań opóźniających (jako wa-

riant zasadniczy), ale także obrona może być organizowana i prowadzona w uwarunkowaniach klasycznych.

Funkcjonuje obecnie podział na obronę pozycyjną (stałą) i obronę manewrową. Jednocześnie na różnych zebraniach naukowych (konferencjach i sympozjach)⁴⁷ dostrzega się, że obrona pozycyjna ma w sobie wiele cech manewrowych i odwrotnie – obrona manewrowa zakłada także elementy silnego oporu w wybranych rejonach oraz na określonych liniach i pozycjach. Jednostki WZiP ze względu na swe predyspozycje, możliwości i przeznaczenie, nie mogą w swych założeniach przewidywać działań stabilnych także w obronie. Dla jednostek WZiP w przyszłości obrona powinna być jedna. Charakteryzować się ona może dużym dynamizmem, rozmachem przestrzennym i tworzeniem się ognisk walki.

Formacje WZiP przewidywane są do walki na pozycjach obronnych, zwłaszcza w rejonach kluczowych. Przemienne rozmieszczone i okopane czołgi i BWP stanowią o sile punktów oporu. Zauważalna jest jednak tendencja do zmniejszania czasu trwania walki obronnej na pozycjach kosztem zwiększania działań manewrowych. Jako efektywne uważane są nadal szybkie przemieszczenia między pozycjami, wychodzenie na rubieże ogniowe oraz wykonywanie zwrotów zaczepnych.

Uwarunkowania tych działań obronnych zmieniają się. Dotyczy to zwłaszcza zwiększania rejonów odpowiedzialności przy zmniejszających się ilościach sprzętu i ludzi. Podwyższa się natomiast jakość środków opancerzonych – czołgów i BWP. Zwiększa się ich siła i precyzja ognia, odporność na uderzenia środków przeciwpancernych, a także zdolność do dynamicznego manewrowania. Wywiera to istotny wpływ na zmiany w zasadach działań obronnych prowadzonych przez jednostki WZiP. W większym stopniu dotyczą one związków taktycznych i oddziałów, mniej pododdziałów, które powinny również dobrze być przygotowane do walki obronnej, jak i do zwrotów zaczepnych.

⁴⁷ Konferencja naukowa odbyta w Katedrze Taktyki Ogólnej w kwietniu 1999 r. na temat zmian w teorii taktyki w kontekście integracji z NATO.

W uogólnieniu stwierdzić można, że w działaniach obronnych formacji WZiP nie nastąpiły istotne zmiany. Skala przeobrażeń mieści się w rozwiązaniach szczegółowych zasad walki obronnej, a także wynika ona ze zmian strukturalnych i możliwości bojowych kolejnych generacji czołgów i BWP. Do kwestii istotnych w sensie ogólnym zaliczyć należy tendencję do postrzegania obrony WZiP jako jednej, bez podziałów na pozycyjną i manewrową.

8.2.2. Działania zaczepne

Analizowanie zmian w działaniach zaczepnych WZiP w drugiej kolejności wynika z nakreślonych wcześniej zagrożeń i przewidywanego przebiegu możliwych działań bojowych (operacji). Działania zaczepne WZiP mogą być organizowane i prowadzone w ramach wykonywania zwrotów zaczepnych mających na celu odzyskanie utraconego terenu własnego w wyniku wcześniejszych agresywnych działań strony przeciwnej. Jest to wariant zasadniczy odnoszący się do obszaru kraju. Natomiast w ramach działań sojuszniczych, najczęściej podczas operacji połączonych za granicami kraju, działania zaczepne formacji WZiP mogą mieć różne cele i charakter.

W przewidywanych wariantach klasycznego natarcia formacje WZiP mogą wchodzić w skład zgrupowań uderzeniowych tworząc mieszane zgrupowania taktyczne złożone z pododdziałów czołgów i BWP. Podobnie jak w poprzednio analizowanych działaniach również w natarciu istotną rolę przewiduje się dla silnych batalionów wspieranych ogniowo z lądu i powietrza. Dynamizm i manewrowy charakter natarcia sprawia, iż większość zadań może być wykonywanych bez spieszenia załóg BWP. Eksponowana jest przy tym synchronizacja manewru i ognia podporządkowana podwyższaniu skuteczności działań zaczepnych ukierunkowanych na osiągnięcie zamierzonych celów.

Mieszane zgrupowania taktyczne WZiP przygotowywane są do działań na kierunkach często bez styczności z siłami głównymi przez okres od jednej do kilku dób. Przygotowania do autonomicznych działań w natarciu wynikają ze

zmian zachodzących na polu walki, ale także jest to zgodne z poglądami sojusznikami.

Z pododdziałów zmechanizowanych mogą być wydzielone siły do wykonywania zadań w wymiarze powietrzno-lądowym. Jednak ze względu na cztero-batalionowe struktury brygad oraz szczególną troskę o maksymalne ograniczanie strat, planowanie wymaga wielu uzasadnień i wszechstronnych zabezpieczeń. Stąd ogranicza się ilość desantów taktycznych, zwracając większą uwagę na małe grupy desantowoszturmowe przewidywane do działań zaskakujących przeciwnika. Celem tych akcji powietrzno-lądowych mogą być najczęściej wybrane ważne obiekty w obronie przeciwnika, których rozbitcie zakłóca systemy dowodzenia i kierowania ogniem.

Zarysowująca się tendencja do autonomicznych działań na kierunkach zmniejsza zapotrzebowanie na organizowanie oddziałów wydzielonych, w skład których wchodziły pododdziały WZiP stanowiąc zasadniczą ich część. Tworzenie tych elementów ugrupowania bojowego może nadal mieć miejsce, jednak decyzje takie muszą być przekonująco uzasadniane. Stąd można wnioskować, iż rola oddziałów wydzielonych będzie stopniowo przejmowana przez batalionowe zgrupowania taktyczne, a w przypadku ich organizacji będą one mniejsze i przeznaczone do działań w mniejszych odległościach od sił głównych. Każdorazowo muszą być brane pod uwagę elementy synchronizacji manewru i ognia z innymi elementami ugrupowania bojowego nacierających wojsk.

8.2.3. Działania opóźniające

W wyniku realizacji procesów integracyjnych ze strukturami NATO działania opóźniające znalazły się w grupie podstawowych rodzajów walki. Jednym z podstawowych uwarunkowań wskazującym na potrzebę takiego rozwiązania typologicznego jest obecne nasze położenie stanowiące wschodnią granicę sojuszu. Przy różnych prognozach rozwoju zagrożeń brany jest pod uwagę wa-

riant taktycznych i operacyjnych działań opóźniających prowadzonych w celu osłabienia uderzeń agresora w sytuacjach kryzysowych, konfliktowych i wojennych. Po pojawieniu się szczególnego zapotrzebowania na opracowania traktujące o działaniach opóźniających wielu autorów podjęło ten temat wyrażając swe poglądy na różne aspekty tych działań.⁴⁸ Jednocześnie praktyka ćwiczebna wykazała braki w znajomości zasad i umiejętnościach praktycznego rozwiązywania problemów taktycznych w działaniach opóźniających.⁴⁹ Dlatego też w planie prac naukowo-badawczych Katedrę Taktyki Ogólnej WWL przewidziano na rok 2000 wykonanie opracowania naukowego i dydaktycznego traktującego o działaniach opóźniających na szczeblach taktycznych.

Z treści dotychczas wykonanych opracowań i obecnego stanu wiedzy taktycznej na ten temat wynika, że formacje WZiP odgrywają wiodącą rolę w analizowanych działaniach. Ze względu na swe możliwości ogniowe i manewrowe są w stanie skutecznie obniżać potencjał nacierającego przeciwnika i podtrzymywać go na kolejnych pozycji opóźniania.

Pojawiła się także potrzeba uporządkowania terminologii związanej z tymi działaniami, która powinna być spójna z terminami używanymi w pozostałych podstawowych rodzajach walki. W obronie i natarciu używamy termin „linia” – linia obrony, linia ataku. Stąd wskazane jest, aby w działaniach opóźniających w miejsce rubieży opóźniania wprowadzić takie terminy jak:

- przednia linia opóźniania;
- linia opóźniania;
- pośrednia linia opóźniania;
- końcowa linia opóźniania.

Mając na uwadze głębokość organizowanej przejściowej obrony w działaniach opóźniających, można używać także takich terminów jak: „pozycja opóźniania”, „pas opóźniania”, „kierunek opóźniania”.

⁴⁸ Z. Ścibiorek, *Działania opóźniające*, Warszawa 1996; M. Huzarski, *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, Toruń 1999, *Regulamin działań wojsk lądowych (tymczasowy)*, Warszawa 1999.

⁴⁹ Ćwiczenie dowódczo-sztabowe pk. „WAŁCZ-99” odbyte na obszarze Pomorskiego Okręgu Wojskowego.

Przy takich propozycjach rozwiązań terminologicznych jednostki WZiP mogą w działaniach opóźniających bronić się na przedniej linii opóźniania, a także na liniach pośrednich i końcowych liniach opóźniania. Mogą wykonywać swe zadania w ramach przydzielonego pasa opóźniania, a także, jeżeli nie ma takiej potrzeby na wyznaczonym kierunku opóźniania. Specyfika działań opóźniających jednostek WZiP jest bardziej wyrazista na szczeblu pododdziału wyposażonego w czołgi lub BWP. Najlepsze rezultaty w tych działaniach osiąga się przy zastosowaniu szyków mieszanych wzajemnie uzupełniających się ogniowo i osłonowo podczas manewrów między liniami opóźniania.

Tak jak w każdym działaniu taktycznym również i w działaniach opóźniających wymagana jest koordynacja w zakresie wsparcia ogniowego wykonywanego przez artylerię i lotnictwo wojsk lądowych. Skala trudności jest tu jednak znacznie podwyższona, gdyż działania opóźniające charakteryzują się dużym dynamizmem. Stąd koordynacja ognia trzech komponentów w trzech wymiarach, w ciągle zmieniającej się sytuacji musi być prowadzona ciągle. Wskazane trudności w organizowaniu i prowadzeniu działalności ogniowej mogą być zwiększone, gdyż działania opóźniające formacji WZiP prowadzone będą w warunkach przewagi nacierającego przeciwnika, tak na lądzie jak i w powietrzu.

Na podstawie wyżej przedstawionych rezultatów z prowadzonych analiz i ocen kierunków zmian taktyki WZiP w podstawowych rodzajach walki można stwierdzić, iż zakres tych zmian nie wprowadza zasadniczych przewartościowań w teorii taktyki. Wnoszą one jednak istotne, nowe elementy, zwłaszcza w odniesieniu do działań opóźniających, gdzie rola formacji WZiP w decydujący sposób wpływa na oczekiwane rezultaty osłabiania potencjału bojowego strony przeciwnej. Wykazane przeobrażenia w użyciu WZiP w obronie i natarciu wynikają ze zwiększających się obszarów odpowiedzialności i dynamiki prowadzonych walk, zmian strukturalnych i wyposażenia jednostek w nowe generacje czołgów

i BWP, a także nowych elementów wynikających z zadań i zamiarów integracyjnych ze strukturami NATO.

8.3. Tendencje rozwojowe taktyki Wojsk Pancernych i Zmechanizowanych

Na podstawie przeprowadzonych badań, zwłaszcza analiz i ocen, przy uwzględnieniu znawstwa prezentowanych poglądów w wywiadach eksperckich zaistniała możliwość nakreślenia tendencji rozwojowych taktyki WZiP. Wiele argumentów wskazuje na potrzebę rozdzielenia wizji przyszłości na dwa okresy – pierwszy do ok. 2020 roku i drugi nakreślający dalszy horyzont czasowy.

W pierwszym z wymienionych okresów istotne zmiany w taktyce WZiP wynikać będą z roli jaką nam powierzy kierownictwo sojuszu i szczegółowych zadań wykonawczych, które prawdopodobnie wyeksponują działania opóźniające przewidywane w ramach osłony wschodniej granicy obszaru NATO w Europie.

Nowym elementem taktyki WZiP jest ich działanie w strukturach sojuszniczych za granicami kraju. Powinno być zatem prowadzone szkolenie jednostek zmechanizowanych i pancernych przygotowujące je do przemieszczeń na znaczne odległości różnymi sposobami – do transportu powietrznego włącznie. Trudne do przewidzenia są różne warianty działań, różnej wielkości kontyngentów przeznaczonych do działań w ramach misji pokojowych ONZ. Wyrażając to w języku NATO – do działań innych niż wojna. Mogą tam być wydzielane formacje, zwłaszcza wojsk zmechanizowanych, a niekiedy także pododdziały czołgów.

Wiele przesłanek wskazuje na to, że w ramach WZiP zwiększy się rola i odpowiedzialność zadań wykonywanych przez powietrzno-lądowe zgrupowania taktyczne, których trzonem będą silne bataliony wyposażone w czołgi i BWP kolejnych generacji. Wysuniętą tezę potwierdzają tendencje dostrzegane w no-

woczesnych armiach świata, w tym państw sąsiadujących z Polską, które permanentnie doskonalą sprzęt opancerzony i stawiają na silne bataliony.

Nad ciągłym doskonaleniem czołgów i BWP pracują eksperci pionów technicznych w porozumieniu ze specjalistami ich bojowego wykorzystania. W efekcie prowadzonych prac pojawiają się kolejne ich odmiany i generacje skupiające w sobie najnowsze osiągnięcia techniki światowej. Utrzymujące się zapotrzebowanie na nowoczesne czołgi i BWP jest stymulatorem konkurencyjnym wyścigu w stosowaniu skutecznych i funkcjonalnych rozwiązań technicznych i technologicznych – zgodnie z prognozą obrazu pola walki.

Pojawiające się tendencje rozwojowe broni pancernej nieustannie przybliżają możliwości taktyczno-techniczne czołgów i bojowych wozów piechoty. Dobitym tego przykładem jest MARDER-2, BMP-3 oraz czołgi trzeciej generacji. Pozwala to z dużym prawdopodobieństwem prognozować, iż podstawowym środkiem walki wojsk lądowych w dalszej przyszłości będzie uniwersalny wóz bojowy. Wejdzie on na wyposażenie jednolitych, mobilnych, o wysokiej operatywności jednostek tworzonych według potrzeb pola walki określanego jako wizję dalszej przyszłości.

Prognozowany uniwersalny wóz bojowy rozwiąże wiele trudnych problemów. Zaliczyć do nich można wprowadzenie jednolitej organizacji wojsk pozwalającej na wielowariantowe (wszechstronne) wykorzystanie jednostek WZiP. Ułatwi to proces decyzyjny, rozwiązywanie problemów taktycznych oraz podwyższy funkcjonalność dowodzenia. Z kolei rozwiązania techniczne oparte na wymienialnych modułach pozwolą na wyposażenie wozu bazowego (konstrukcji zasadniczej) w różne zestawy uzbrojenia i urządzeń zabezpieczająco-wspomagających.

Wzrastający dynamizm działań taktycznych formacji WZiP oraz ekspowowanie wymiaru powietrzno-lądowego walki generują wysokie wymagania przed przyszłościowym uniwersalnym wozem bojowym. Dotyczy to przede wszystkim mechanizmów zapewniających niezawodność i skuteczność współ-

działania między lądowymi zgrupowaniami taktycznymi a formacjami wykonującymi swe zadania w trzecim wymiarze, zwłaszcza elementami śmigłowcowego szturmego powietrznego.

Mając na uwadze kierunki rozwoju środków walki w nowoczesnych armiach świata, polski przemysł obronny, w miarę swych możliwości techniczno-ekonomicznych, powinien określić swe cele bliższe i dalsze. Uruchamianie nowych linii technologicznych powinno jednocześnie uwzględniać potrzeby modernizacyjne broni pancernej jak również możliwości wykorzystywania zespołów (modułów) w uniwersalnym, perspektywicznym wozie bojowym.

Przedstawione treści nakreślające przeobrażenia w broni pancernej dostarczają wiele argumentów na to, aby przyszłościowa dywizja kawalerii pancernej była zunifikowana – o jednolitych strukturach organizacyjnych. W skład każdej zunifikowanej dywizji powinny wchodzić trzy jednolicie wyposażone i zorganizowane brygady stanowiące o jej sile bojowej. Ponadto, ze względu na potrzebę partnerstwa z nowoczesnymi dywizjami innych armii, niezbędny jest organiczny oddział desantowo-szturmowy.

W przyszłości każda brygada o jednolitej strukturze organizacyjnej powinna mieć w swym składzie cztery-pięć batalionów wyposażonych w uniwersalne opancerzone wozy bojowe łączące w sobie walory nowoczesnych i czołgów i BWP. Z kolei batalion może stać się podstawowym ogniwem kalkulacyjnym dywizji, stanowić zgrupowanie taktyczne zdolne do wykonywania autonomicznych, wspólnych zadań z formacjami szturmego powietrznego.

Tak nakreślona wizja organizacyjna przyszłościowych WZiP określanych niekiedy kawalerią pancerną XXI wieku wskazuje na diametralną zmianę ich kształtu organizacyjnego i wszechstronne możliwości wielowariantowych działań wynikające z unifikacji struktur i sprzętu bojowego.

Zgodnie z zasadami funkcjonowania armii wchodzących w skład Sojuszu Północnoatlantyckiego pozostawia się im znaczącą swobodę w zakresie strukturalnym i funkcjonalnym. Prognozować zatem można wybór różnych kierunków

przeobrażeń WZiP w różnych armiach NATO. Mogą być więc w dalszej perspektywie wykorzystywane twórczo doświadczenia sojuszników w połączeniu z własną myślą taktyczną kształtującą obraz przyszłościowych formacji kawalerii pancernej XXI wieku.

Ważną rolę odegrać tu mogą dynamicznie rozwijające się wieloaspektowe elementy walki informacyjnej, które według różnych często naukowo uzasadnionych prognoz, mogą odgrywać decydującą rolę w działaniach bojowych. Nie mamy także jeszcze pełnego obrazu rosnącego znaczenia roli formacji obrony terytorialnej w działaniach na obszarze kraju. Współdziałanie WZiP z tymi formacjami powinno być naukowo opracowane, a koncepcje rozwiązań mogą wnieść wiele ważnych elementów podwyższających efektywność działań operacyjno-taktycznych. Mogą one mieć też wymiar sojuszniczy w wypadku –organizowania i prowadzenia operacji na naszym terytorium.

Nakreślone tendencje rozwojowe taktyki WZiP mają charakter ogólny, oparto je jednak na źródłach obrazujących obecny stan wiedzy przedmiotu badań, a także o nagromadzoną przez lata wiedzę autora. Istnieje zatem wiele racjonalnych przesłanek utwierdzających nas w przekonaniu, że rola sukcesywnie doskonalonych formacji WZiP wzrośnie, a ich zmiany przebiegać będą zgodnie z wskazanymi trendami w tym przedmiocie badań. Zarysowują się tu potrzeby rozwiązywania kolejnych problemów taktycznych związanych z rozwojem działań powietrzno-lądowych w operacjach połączonych, a także wielowariantowe wykonywanie zadań w operacjach utrzymania i wymuszania pokoju.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawione w niniejszej pracy wyniki badań obrazują przebieg zaprojektowanej procedury badawczej. Zawarto w niej całość problematyki obejmującą teoretyczne podstawy taktyki WZiP w obecnych i perspektywicznych uwarunkowaniach. Prezentowane treści, sygnalizowane w temacie korespondują z zamiarami rozwiązania głównego problemu badawczego i osiągnięcia określonego celu. Mimo pewnych wątpliwości wynikających głównie z braku możliwości przeprowadzenia zamierzonych badań empirycznych, autor uznaje, że problem główny pracy został rozwiązany na poziomie wymaganej wiarygodności naukowej. W swej istocie potwierdziły się także przewidywania hipotetyczne. Pojawiły się także obszary wymagające dalszych badań, do których zaliczyć należy zmieniające się uwarunkowania rozwoju taktyki WZiP, potrzebę precyzyjnych ocen potencjałów bojowych, doskonalenia ujęć terminologicznych i klasyfikacyjnych, a także dokonywanie prognoz zgodnych z symulacyjnym przewidywaniem rozwoju sytuacji wywierających istotny wpływ na taktykę WZiP.

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerowicz B., *Liczebność i skład sił zbrojnych*, Myśl Wojskowa nr 1/1997.
2. *Cele Sił zbrojnych RP*, Warszawa 1998.
3. Chocha B., *Rozważania o taktyce*, Warszawa 1982.
4. Clancy T., *Kawaleria pancerna*, Gdańsk 1998.
5. Dęga C., *Uzbrojenie i pole walki wojsk lądowych do 2020 roku*, Warszawa 1995.
6. *Doktryna taktyczna sił lądowych ATP-35(B)*, tłumaczenie, Warszawa 1997.
7. Ficoń K., *Ocena potencjałów operacyjnych państw – sygnatariuszy traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie*, Myśl Wojskowa nr 2/1998.
8. Grochowski M., *O definicjach i definiowaniu*, Lublin 1993.
9. Hauzer W., *Główne problemy i zadania Wojsk Lądowych w 1999 r.*, Warszawa 1998.
10. Huzarski M., *Działania taktyczne dywizji o jednolitej strukturze organizacyjnej*, Warszawa 1996.
11. Huzarski M., *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, Toruń 1999.
12. Huzarski M., *Zmiany w teorii taktyki ogólnej wojsk lądowych*, Warszawa 1998.
13. *Informacja Ministra Obrony Narodowej o założeniach polityki obronnej państwa*, Warszawa 1999.
14. Kaczmarek W., Ścibiorek Z., *Przyszła wojna – jaka?*, Warszawa 1995.
15. Klawitter Z., *Dowodzenie brygadą w walce*, Rozprawa doktorska, Warszawa 1999.
16. Kołodziejczak B., *Co będzie jutro?*, Warszawa 1976.
17. Koziej S., *Podstawowe problemy działań powietrzno-lądowych*, Warszawa 1993.
18. Koziej S., *Podstawy sztuki wojennej*, Warszawa 1992.
19. Marczak J., Pawłowski J., *W obronie militarnej Polski przełomu XX i XXI wieku*, Warszawa 1995.
20. *Metodyka planowania wsparcia ogniowego w operacji i walce*, Warszawa 1998.
21. Nowak S., *Metody badań socjologicznych*, Warszawa 1965.
22. Nożko K., *Walka o przewagę*, Warszawa 1985.
23. Orłowski L., *Szansa na optymalne uzbrojenie WP*, Wojskowy Przegląd Techniczny i Logistyczny nr 3/94.

24. Pieter J., *Zagadnienia pracy naukowej*, Wrocław 1974.
25. Pieter J., *Zarys metodologii pracy naukowej*, Warszawa 1975.
26. Pietraś A., Szemański P., Czulski N., *Broń jądrowa a rozwój taktyki*, Warszawa 1969.
27. Pilich T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1995.
28. *Podstawowe problemy funkcjonowania Wojsk Lądowych*, Kraków, DWŁąd. 1998.
29. *Program integracji z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego i modernizacji Sił Zbrojnych RP na lata 1998-2012 (Synteza)*, Warszawa 2000.
30. *Przebieg oraz doświadczenia i wnioski z wojny w Zatoce Perskiej*, Warszawa 1991.
31. Sobecki J., *W kręgu logiki*, Tyczyn (-)
32. Sołoma L., *Metody i techniki badań socjologicznych*, Olsztyn 1997.
33. Strasburger D., *Zasady sztuki wojennej*, Warszawa 1996.
34. *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2000.
35. Ścibiorek Z., *Działania opóźniające*, Warszawa 1996.
36. Ścibiorek Z., *Rozważania o obronie*, Warszawa 1993.
37. Toffler H.A., *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997.
38. *Uniwersalna metodyka oceny wartości bojowej związków taktycznych i operacyjnych sił zbrojnych*, Warszawa 1993.
39. Wocial J., *Metoda oceny wartości modeli systemu sił zbrojnych*, Rozprawa doktorska, Warszawa 1998.
40. *Wojska lądowe RP w nowych uwarunkowania polityczno-militarnych Europy. Perspektywiczny model wojsk lądowych*, Warszawa 1999.
41. *Wojska Lądowe RP w nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych Europy. Perspektywiczny model wojsk lądowych*, Warszawa 1999.
42. *Wojska Lądowe w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, DWŁąd. 1998.
43. Wróbel S., *Żywotność stanowisk dowodzenia w walce*, Rozprawa doktorska, Warszawa 1989.
44. Wróblewski R., *Taktyka ogólna jako dyscyplina naukowe*, Warszawa 1987.
45. Wyszczelski L., *Zarys historii powszechnej myśli wojskowej*, Warszawa 1986.
46. *Założenia do kompleksowej przebudowy, utrzymania oraz doskonalenia systemu obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1999.

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

1. Kwestionariusz do przeprowadzenia wywiadów eksperckich zespołowych i indywidualnych, jawnych i niestandardyzowanych
2. Struktura wojsk zmechanizowanych i pancernych
3. Tabela porównawcza składu wojsk zmechanizowanych i pancernych wybranych państw i Polski
4. Wyniki analizy porównawczej wybranych parametrów wytypowanych czołgów III generacji i produkcji polskiej
5. Wyniki analizy porównawczej wybranych parametrów bojowych wozów piechoty II generacji oraz propozycji OBRUM
6. Podstawowe dane batalionów zmechanizowanych wybranych – sąsiadujących z Polską – państw (na podstawie „Polska Zbrojna” nr 8(163) z 18.02.2000r., s. 17)

KWESTIONARIUSZ
do przeprowadzenia wywiadów eksperckich zespołowych
i indywidualnych, jawnych i niestandardyzowanych

1. **TEMAT:**

TEORETYCZNE PODSTAWY TAKTYKI WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH W OBECNYCH I PERSPEKTYWICZNYCH UWARUNKOWANIACH OPERACYJNYCH

2. **CEL:**

ZEBRAĆ I NAUKOWO OPRACOWAĆ OPINIE EKSPERTÓW ZGODNIE ZE SCENARIUSZEM PREZENTACJI POGLĄDÓW I ROZMOWY KIEROWANEJ.

3. **TEREN BADAŃ:**

SZTAB GENERALNY WP – Zarząd Dowodzenia, Pomorski Okręg Wojskowy – Oddział Operacyjny, Oddział Szkolenia Bojowego, Wyższa Oficerska Szkoła im. Tadeusza Kościuszki, Akademia Obrony Narodowej.

4. **ZAKRES PROBLEMOWY:**

- I. Ocena wpływu uwarunkowań polityczno-militarnych na kształt taktyki Wojsk Zmechanizowanych i pancernych
- II. Propozycja definicji i klasyfikacji taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych
- III. Warianty przeznaczenia i zadań Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych
- IV. Ocena funkcjonalności struktur Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych

- V. Kryteria oceny potencjału bojowego Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych
- VI. Określenie kierunków i tendencji rozwojowych Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych

5. UOGÓLNIONE REZULTATY PRZEPROWADZONYCH BADAŃ OPINII EKSPERTÓW

Ad. I. Zmieniające się uwarunkowania polityczno-militarne wywierają wieloaspektowy wpływ na zakres wiedzy obejmującej taktykę Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych. Jako ważne uznano możliwości ekonomiczne kraju oraz pakiet dokumentów doktrynalnych i normatywnych. Istotne są tu postanowienia planu 2001-2996 nakreślającego rozwój Sił Zbrojnych RP równoległe z planowaniem sojuszniczym.

Ad. II. Z zaproponowanymi treściami definicji zgodzono się. Uwagi dotyczyły kwestii szczegółowych i ujęć logicznych, które mogą być doskonalone. Wiele wątpliwości pojawiło się w odniesieniu do zaproponowanych ujęć klasyfikacyjnych. Dotyczyły one zwłaszcza miejsca taktyki Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych, jednocześnie w taktyce formacji ogólnowojskowych i taktyce rodzajów wojsk. Wątpliwości budzi termin „formacje ogólnowojskowe” i ich miejsce w taktyce ogólnej. Eksperti nie wskazywali jednocześnie innych propozycji rozwiązań klasyfikacyjnych. Dlatego też uznano, iż mimo uwag, ale i braku innych uzasadnionych koncepcji podziału, zaproponowana klasyfikacja pozostanie, lecz będą kontynuowane analizy i oceny zmierzające do opracowania takiego projektu klasyfikacji taktyki wojsk lądowych, w którym taktyka Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych będzie miała logiczne uzasadnione miejsce i czytelne relacje z innymi składowymi całościami.

Ad. III. W odniesieniu do działań operacyjno-taktycznych w swym klasycznym kształcie przeznaczenie i zadania Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych były czytelne i zgodne z obecnymi opracowaniami normatywnymi. Natomiast

uzasadnionego opracowania wymagają działania tych wojsk w operacyjnym wspieraniu pokoju lub jego wymuszaniu. Tu wymagana jest kontynuacja badań, zwłaszcza prowadzenia obserwacji i zbierania doświadczeń z praktycznych działań i ćwiczeń o tej tematyce.

Ad. IV. Ze względu na przedłużającą się restrukturyzację i braku docelowej wizji organizacyjnej wojsk, nie można jednoznacznie ocenić strony funkcjonalnej obecnych struktur Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych. Podkreślono jednak, że problem struktur tego rodzaju wojsk ma znaczący wpływ na możliwości ich użycia. Odnotowano zgodność poglądów w odniesieniu do silnych, mobilnych i przygotowanych do autonomicznych działań batalionów.

Ad. V. Jako bezwzględnie zasadniczą uznano potrzebę dokonywania oceny potencjału bojowego analizowanego rodzaju wojsk. Natomiast kryteria tej oceny powinny być dopracowane, z uwzględnieniem ich czytelności i możliwości pomiaru. Wskazywano na potrzebę uzyskiwania wiarygodnych wyników, które będą wykorzystywane w procesie decyzyjnym.

Ad. VI. Trafność w określaniu kierunków i tendencji rozwojowych Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych (także innych rodzajów wojsk) jest celem, który zamierzają osiągać profesjonaliści – specjaliści wojskowi. Ważne jest zatem, aby dobór kryteriów i źródeł wiedzy przy dokonywanych ocenach i prognozach były skuteczne i wiarygodne. Istnieje wówczas większe prawdopodobieństwo przedstawienia wizji, która może okazać się prawdziwa w bliższym lub dalszym horyzoncie czasowym.

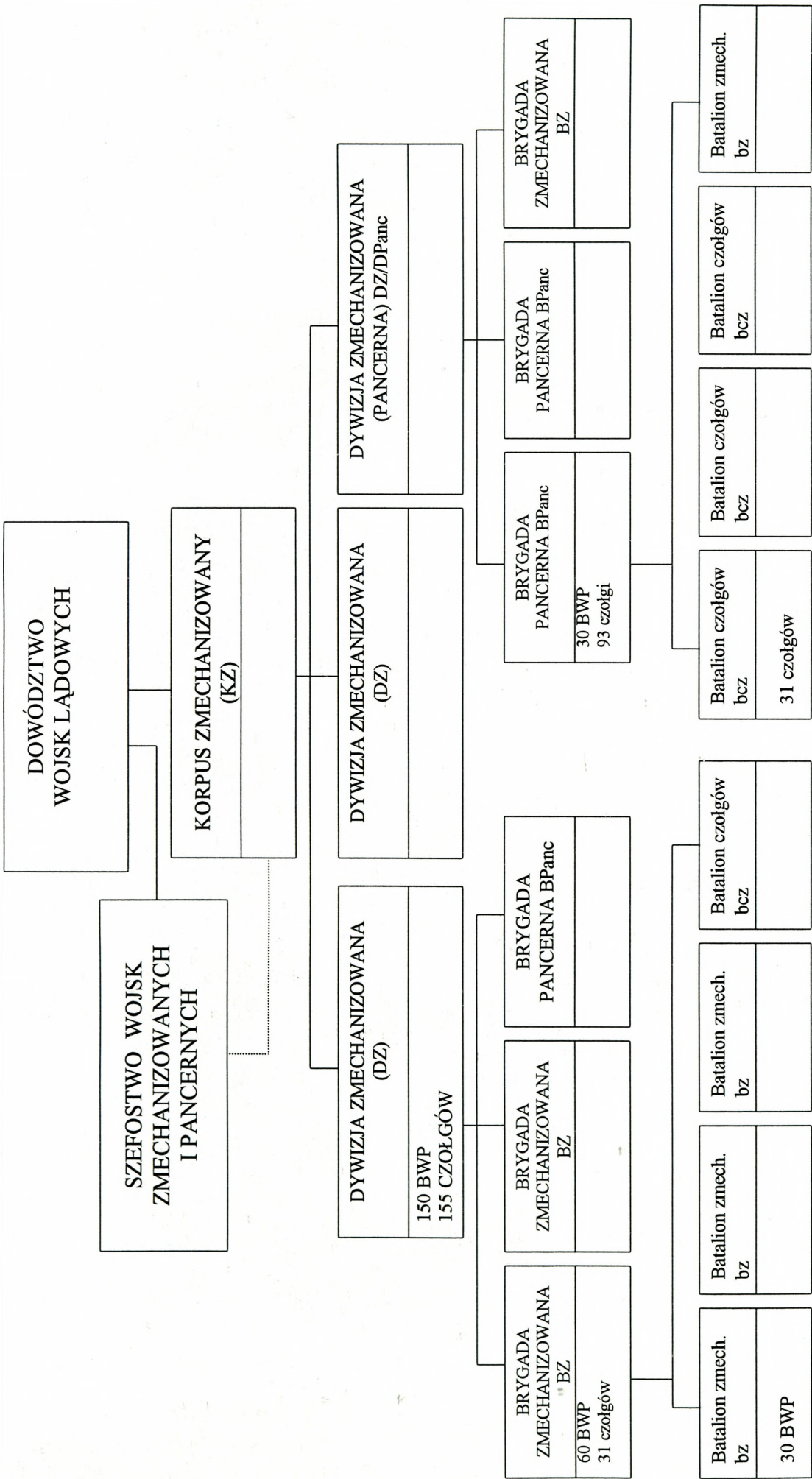

TABELA PORÓWNAWCZA SKŁADU WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH WYBRANYCH PAŃSTW I POLSKI

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	USA	RFN	ROSJA	POLSKA	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7
	Liczba BZ/pz	Różny skład trzech brygad	Jednolite 2-3 brygady	2	2	
1.	w DZ					
	w DPanc	- // -	- // -	1	1	
	Liczba BPanc/pcz	- // -	- // -	1	1	
2.	w DZ					
	w DPanc	- // -	- // -	2	2	
	Liczba bz	2 - 3	2	3	3	
3.	w BZ/pz					
	w Bpanc/pcz	1 - 2	2	-	1	
	Liczba bcz	1 - 2	2	1	1	
4.	w BZ/pz					
	w Bpanc/pcz	2 - 3	2	3	3	
5.	Liczba BWO w bz	54	53	30	30	
6.	Liczba czołgów w bcz	58	56	40	30	

Załącznik nr 3

WYNIKI ANALIZY PORÓWNAWCZEJ WYBRANYCH PARAMETRÓW
WYTYPOWANYCH CZOŁGÓW III GENERACJI I PRODUKCJI POLSKIEJ

Lp.	Wyszczególnienie	Leopard-2	M-1 Abrams	T-80	PT-91 Twardy	Wskaźniki proponowane	Uwagi
1	Załoga	4	4	3	3	3	
2	Masa bojowa	55,15 t	54,5 t	42 t	45,3 t	42 t	
3	Moc silnika	1500 KM	1500 KM	1250 KM	850KM(1000KM)	1250 KM	
4	Współ. moc/masa	27 KM/t	27 KM/t	29,7 KM/t	18,76 KM/t	30 KM/t	
5	Wymiary - długość - szerokość - wysokość	9,67 m 3,7 m 2,48 m	9,77m 3,65 m 2,28 m	9,9 m 3,45 m 2,2 m	9,53 m 3,59 m 2,19 m	9,5 m 3,45 m 2,2 m	
6	Maks. prędkość	72 km/godz.	72 km/godz.	75-90 km/godz.	60 km/godz.	70 km/godz.	
	Maks. zasięg	550 km	490 km	320 km	480 km	500 km	
7	Uzbrojenie - armata - KM - KM plot	120 mm 2x7,62 mm -	120 mm 2x7,62 mm 1x12,7 mm	125 mm 1,7,62 mm 1x12,7 mm	125 mm 1x7,62 mm 1x12,7 mm	125 mm KM 12,7 mm KM 7,62 mm	

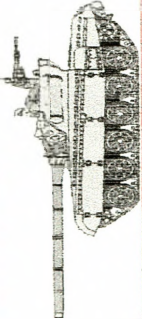
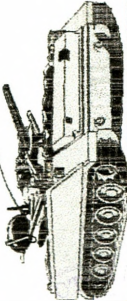
WYNIKI ANALIZY PORÓWNAWCZEJ WYBRANYCH PARAMETRÓW BOJOWYCH
WOZÓW PIECHOTY II GENERACJI ORAZ PROPOZYCJI OBRUM

Lp.	Wyszczególnienie	Marder 2	BMP-3	BWP-pływający (prop. OBRUM)	Wskaźniki proponowane	Uwagi
1	Załoga	3 + 6	5 + 5	3 + 6	5 + 5	
2	Masa bojowa	43 t	18,7 t	17,3 t	17-18 t	
3	Moc silnika	1000 KM	500 KM	800 KM	500-600 KM	
4	Współ. moc/masa	23,3 KM/t	26,4 KM/t	46,2 KM/t	30 KM/t	
5	Wymiary - długość - szerokość - wysokość	6,79 m 3,24 m 2,95 m	7,2 m 3,15 m 2,45 m	7,6 m 3,27 m 2,45 m	7,2 m 3,15 m 2,45 m	Wymiary Mardera-1
6	Maks. prędkość	-	70 km/godz.	65 km/godz.	70 km/godz.	
7	Maks. zasięg	-	600 km	500 km	500 km	
8	Uzbrojenie - armata - PPK - km	35/50 mm PARS/3MR (III gener.) 1x7,62	100 mm 9M117 Bastion 3x7,62	35 mm Konkurs 1x7,62 1x12,7	100 mm 35 mm PARS-3MR 3xKM 7,62 KM 12,7	

PODSTAWOWE DANE BATALIONÓW ZMECHANIZOWANYCH **WYBRANYCH - SĄSIADUJĄCYCH Z POLSKĄ – PAŃSTW**

(na podstawie „Polska Zbrojna” nr8(163) z 18.02.2000r., s. 17)

						
	POLSKA	CZECHY	NIEMCY	ROSJA	BIALORUŚ	UKRAINA
 ŻOŁNIERZE	451	550	990	651	449	516
 CZOŁGI	-	26	-	13	-	-
 BWP	30	26	53	52	43	49
 MOZDZIERZE	6 x 120 mm	8 x 120 mm	10 x 120 mm	8x82 mm	8 x 82 mm	8 x 82 mm
 ZESTAWY PPK (przenośne)	4	6	18	-	-	-

